1972
VASARIS
Nr. 2

KARYS

KARYS

1972
Nr. 2 (1479)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

S. KAUNELIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

J. Rūtenis — Žaibai ir Rūta ..... (viršelis)
K. Uoginius — Nepriklausomybės paskelbimas 37
Dr. B. Nemickas — Kariuomenė — Lietuvos valstybingumo ugdytoja 38
Z. Raulinaitis — Žygis į Kuršą 42
V. Mingėla — Staigiai skleidėsi tamsa 48
A. Vadopalas — Lietuvnikai 54
P. B. — Ko vertos Sovietų pasirašytos sutartys 56
K. Ališauskas — Lenkai apie Lietuvos karius 58
Tremties Trimitas 60
Šaulė Tremtyje 62
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 65
Karinės Žinios 66
B. B. — Pergalė ateities kare 68
Kronika 70

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS, Australia — V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus
CHICAGO, ILL. — L. Griauzdė, "Gifts International", "Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas, Čizauskas
GRAND RAPIDS, MICH. — J. Belinis
LOS ANGELES, CALIF. — V. Prižgintas
OMAHA, NEBR. — J. Kantanavičius
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Library"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew Surry
V. VOKIETIJOJE — Juozas Venys

AUSTRALIJOJE

A. Kubilius
S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia
L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Norwood 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — $8.00, pusmečiui — $4.00, atskiro nr. kaina — 80¢.
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $8.00 per year. Single copy 80 cents. • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

KU biblioteka
093 00523847 9

Įsteigtas Lietuvoje 1919 — Nepriklausomybės kovų — metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1479) VASARIS - FEBRUARY 1972

Nepriklausomybės paskelbimas

Kalpas Uoginius

Prieš 54-rius metus Lietuvą valdė okupantai vokiečiai. Kraštas buvo jų apiplėštas ir nualintas. Vilniuje stigo maisto ir kuro. Vasaris Lietuvoje ir šiaip būna šalčiausias žiemos mėnuo, o 1918 metų žiema buvo itin gili ir kieta. Sniegas po kojomis, ne girgždėjo, bet žviegte žviegė. Tokią šaltą vasario 16 pavakarę, pas dr. Basanavičių rinkosi Lietuvos Tarybos nariai. Daktaro butas buvo nekūrentas. Užsisagstęs kailinukus daktaras rymojo už knygomis apkrauto stalo, bestudijuodamas paruoštąjį pasirašyti tautos laisvės ir nepriklausomybės atstatymo nutarimą. Seno kovotojo širdis kaito, bet rankos nuo šalčio grubo. Tada, visi Tarybos nariai, sustirę nuo šalčio, persikėlė į šiltesnes patalpas, netoli tos vietos, kur, pagal seną padavimą, Lietuvos karalius Gediminas sapnavo Geležinį Vilką. Ten Taryba pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės Atstatymo Nutarimą, kuri suredagavo dr. Basanavičius su A. Smetona. Kai, beredaguojant ir skaitant, iš susijaudinimo dr. Basanavičius apsiašarodavo, tai skaitymą tęsė A. Smetona.

Aktą pasirašius, kai kurie Tarybos nariai, pasakodami apie tai savo artimiesiems, išsireiškę: "Laimėjimas, ar kalėjimas, bet pasirašėme." Tas aktas sumezgė carinės Rusijos, prieš daugiau kaip 120 metų nutrauktą Lietuvos valstybės giją. Žinia apie Lietuvos Laisvės ir Nepriklausomybės Atstatymo Akto pasirašymą, Vilniuje pasklido tą patį vakarą. Vilniuje tada, tris kartus savaitėje ėjo laikraštis "Lietuvos Aidas", kurio pirmame puslapyje tas Aktas turėjo būti atspausdintas. Tačiau, ilgai svarstęs ir net su savo vyresnybe telefonu taręsis, vokiečių karinis cenzorius, per visą straipsnį storu raudonu pieštuku kryžmai perbraukė. Taryba tai buvo numačiusi ir buvo pasiruošusi veikti. Tą pat naktį, slaptai, apie 500 to Akto egzempliorių, stambiomis raidėmis atspausdino atskirame lape, išvežiojo po privačius lietuvių butus, o iš ten, slaptais keliais, paskleidė Vilniuje ir visoje Lietuvoje. Ir Vokietijon pavyko tuojau išsiųsti per buvusį labai lietuviams palankų vokietį-karį laikraštininką Woehrle, dirbusį armijos laikraščio "Zeitung der Zehnten Armee" redakcijoje. Straipsnis apie Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą, kaip politinė sensacija, vasario 18 dieną jau buvo paskelbtas Berlyno laikraščiuose.

Lietuvos Taryba, skelbdama Lietuvos Nepriklausomybės Atstatymo Aktą atliko labai drąsų, reikšmingą ir revoliucinį veiksmą. Kaip ir reikėjo tikėtis, Ob-Osto pareigūnams Vilniuje tai padarė sprogusios bombos įspūdį. Įniršę vokiečiai Tarybą koliojo "Freche Bande" ir norėjo tuojau Tarybos narius suimti. Tačiau, pasaulinė opinija ir politinės to meto sąlygos tą sutrukdė.

Vasario 16-tosios Aktas, savo paskelbtais principais reprezentavo Lietuvą, kaip modernią valstybę ir įvedė ją į pasaulio demokratinių valstybių šeimą, kurios ir šiuo, sunkiu mūsų tautai metu, atstovauja žmonijos laisvę ir teikia vilties sulaukti šviesesnio rytojaus.

Aktą paskelbus, dar kelius mėnesius okupacinės valdžios santykiai su Lietuvos Taryba nebuvo geri. Lietuviai dramatiškai kovojo už savo nepriklausomos valstybės atsteigimą, vokiečiai, gi, kaip įmanydami, tas pastangas ir darbą trukdė. Taryba, tačiau, gerai žinojo, kad tautos laisvė atkovojama tik ginklu ir krauju, tik ryžtu "gyventi ar mirti" ir, kad vien tik popierinės deklaracijos — nutarimo laisvei atstatyti negali užtekti. Todėl jau nuo 1918 metų pavasario, slaptai buvo pradėjusi paruošiamuosius darbus savo ginkluotai jėgai organizuoti. Atkurta Lietuvos kariuomenė savo žygiais įgyvendino Akto paskelbtą nepriklausomybę.

JUOZAS MIKŠTAS

LIETUVAI

Tu, kaip laivas, audrų nukankinta,
Kopdama nuo bangos ant bangos,
Žinai — daug kas jau keičiasi, kinta,
Tiktai Tu — junge be atvangos.

Taip trumpai savo uoste ilsėjais,
Kol užgriuvę laivai svetimi,
Tapo budeliais, melo teisėjais,
Vėl į audrą Tave tempdami.

Ak, Tėvyne, ak, mūsų svajone,
Mes dar laukiam ir tikim Tavim,
Kad, užbaigę išeivių klajonę,
Prie Tavęs vėl priglusim širdim.

Švęsim vėl laisvės didelę šventę,
Vėl Trispalvės džiugiai plevėsuos!
Dėl to verta kovoti, gyventi,
Po audros vėl sulaukti giedros!

Australia, 1969 m.

KARIUOMENĖ — LIETUVOS VALSTYBINGUMO UGDYTOJA

DR. BR. NEMICKAS

Džiugu,kad Lietuvos laisvieji kariai, išblokšti iš savo žemės, ir svečiose šalyse tęsia giliai prasmingą valstybingumą stiprinančią tradiciją — kas metai iškilmingai mini nepriklausomos Lietuvos kariuomenės atsteigimo dieną. Nepriklausomos Lietuvos metu ši diena buvo ne vien tik karių, bet visų lietuvių tautinio pasididžiavimo, gilesnio valstybinio įsisąmoninimo ir karinės ryžties šventė. Tą dieną visi lietuviai su didžiu pagarbumu žvelgė į lietuvių tautos karinius žygius ir su giliu džiaugsmu brangino (vertino) jų sėkmingus laimėjimus. Toji šventė ilgainiui pasidarė valstybinio sąmonėjimo ir karinės ryžties viena tų versmių, iš kurios tryško tautinė stiprybė ir stiepėsi valstybinė gaja.

Pavergtasis lietuvis šiandieną negali viešai džiaugtis kariuomenės švente, nes Lietuvos pavergėjas yra nuožmiausiomis priemonėmis užgniaužęs visas Lietuvos valstybingumą ugdančias apraiškas. Pavergtasis lietuvis su didžiu džiaugsmu mena Lietuvos valstybingumą gaivinančią karinę tradiciją, švenčia Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventę sielvarto sukaustytos savo širdies gilumoje ir, dantis sukandęs, slepia, bet kartu ir kaupia ryžtą, siekiantį išvaduoti lietuvių tautą iš pavergimo ir grąžinti jai valstybinę nepriklausomybę. Pavergtojo ir laisvojo lietuvio siekis yra vienas ir tas pats — nepriklausoma Lietuvos valstybė. Tik to siekimo keliuose (būduose) esama kiek skirtybės: pavergtieji mūsų broliai, okupanto atimti visų žmogaus bei piliečio laisvių ir teisių, kaupia ir stangrina išsivadavimo ryžtą savo širdyse, o mes, laisvieji lietuviai, ugdome Lietuvos valstybingumą viešai. Tačiau ir jų ir mūsų pastangos įsilieja ton pačion srovėn, kuri neša lietuvių tautą į laisvę ir valstybinę nepriklausomybę.

Ši nepriklausomos Lietuvos kariuomenės diena įgalina, sakyčiau, įpareigoja, mus, laisvuosius lietuvius, susimąstyti ir labai atidžiai persvarstyti mūsų pastangas, skiriamas lietuvių tautos išsivadavimui bei valstybinės nepriklausomybės atsteigimui, ir jas keleriopai sustiprinti. Negalima užmiršti, kad Lietuvos priešas, užčiaupęs pavergtojo lietuvio lūpas, surišęs jo rankas ir supančiojęs kojas, budriai stebi ir griežčiausiu būdu persekioja jo mintį ir bet kokią veiklą, ypač jo pastangas grąžinti lietuvių tautai valstybinę nepriklausomybę. Taigi laisvasis lietuvis turi atlikti visa tai, kas okupanto neleidžiama padaryti pavergtajam lietuviui. Kitaip tariant, reikia supaveikinti Lietuvos vadavimo pastangas, kad tik greičiau išauštų lietuvių tautai laisvės rytas, atidedant į šalį bet kokius nesusipratimus, kenkiančius bendram darbui ir susietus dažniausia su asmenų ar organizacijų pirmavimo varžybomis; neapleidžiant veiklos kelio, vedančio į didįjį tautos tikslą — Lietuvos nepriklausomybės atstatymą — dėl nepripažinto ar ne tuo adresu nukritusio laurų lapelio.

Mano žodyje ketina vyrauti du dalykai — kariuomenė ir valstybingumas. Kariuomenės samprotis mums aiškus. Tačiau turėtume sutarti valstybingumo apybrėžtį. Jis (valstybingumas) labai glaudžiai siejasi su valstybe. Žinoma, čia ne vieta nagrinėti valstybės formos, jos elementai, ar gilintis į skirtingas jos aptartis. Bet gi norėtųsi bent priminti dabartiniu metu vyraujančios tautinės valstybės uždaviniai. Tautinė valstybė, galėtume teigti, yra sąmoninga, sava, organizuota, savanoriška tam tikros tautos žmonių santalka, kuri siekia įgyvendinti tos tautos uždavinius. Taigi valstybė sudaro sąlygas tautai visakeriopai plėtotis: rūpintis ūkine gerove, išlaikyti savo kalbą, papročius, kelti tautinę kultūrą, tuo būdu darant žmogų laimingesnį ir tautos įnašą žmonijos civilizacijon svaresnį. Istorija mus moko, kad valstybiniam gyvenimui tauta apsisprendžia tada, kai ji jau pasiekia aukštesnį civilizacijos lygį, įsisąmonija savos valstybės reikšmę ir naudą sau ir žmonijai. Tas savos valstybės reikalingumo įsisąmonėjimas, sugebėjimas suvokti valstybės reikšmę ūkinei pažangai ir kultūros plėtrai, toji tautos narių sąmonė ir yra ne kas kita kaip valstybingumas. Jis įsižiebia tautos sąmonėje ne staiga, bet pamažu. Jį įdiegus tauta ryžtasi apsispręsti savam valstybiniam gyvenimui ir apsisprendusi toliau puoselėja, ugdo ir plėtoja valstybingumo mintį, nes juo remiasi pati valstybės sąranga.

Norint kiek tiksliau apčiuopti kariuomenės vaidmenį ir reikšmę tautos valstybingumui, neišvengiamai tenka mesti žvilgis žmonijos praeitin. Kariuomenės šaknys siekia žiląją senovę. Kariuomenės institucija, man regis, yra kur kas senesnė už politinę organizaciją, t.y. už valstybę. Pirminis žmogus, kol dar nebuvo valstybės, buvo verčiamas gyvenimo sąlygų ginti savo šeimą, vėliau gentį, giminę ir kiltį nuo priešų. Taigi pradinėje (poleolitinėje) visuomenėje jau iškyla apsigynimo reikalas, susidaro pirminės kariuomenės koncepcija, ryškėja jos institucija ir formuojasi organizacija. Kas būdinga, kad pradinės (genčių, giminių, kilčių) kariuomenės institucija turėjo maždaug tuos pačius esminius pagrindus, kuriais remiasi šių dienų moderni kariuomenė. Pirminės kariuomenės institucijos pagrinduose žymu visuotinumo pradas, kaip ir daugio kraštų šio meto kariuomenėje. Genčių, giminių, kilčių gynybos institucijų, mūsiškai tariant, kariuomenę sudarė visi laisvi ir sveiki vyrai, sulaukę brandaus amžiaus. Jų rankose buvo visa karinė, jei taip galima išsireikšti, ir politinė galia, nes jų sueiga sprendė ir karinius ir politinius klausimus, o karo vadas buvo ir genties, giminės bei kilties galva. Vadinasi, karinė ir politinė (valstybinė) funkcijos poleolitinėje visuomenėje buvo ne atskirtos, bet vykdomos tų pačių institucijų: karių (laisvųjų vyrų) sueigos ir karo vado. Tačiau istorijos tekmėje kariuomenės institucija keitėsi (tobulėjo, o kartais ir blogėjo), prisitaikydama prie tautos ir visuomenės charakterio, prie geografinių ir istorinių sąlygų, prie tautos civilizacijos ir kultūros lygio, prie visuomenės ir valstybės santvarkos pagrindų ir pagaliau prie valstybės socialinių ir politinių tikslų.

Pirminio žmogaus civilizacijai kylant, darbo padalai didėjant ir valdžios funkcijoms skaidantis, kariuomenė tolydžio virto valstybės kūno atskira esmine dalimi, sudarydama, kaip pavyzdžiui antikiniame Egypte, Senojoje Indijoje ir net Spartoje, specialią paveldimą karių kastą. Čia kariuomenės institucija, kaip matyti, neturi visuotinumo prado, nes apsibrėžia specialia paveldima karių kasta. Tačiau ne visur jo, visuotinumo prado, stokojama. Sakysime, Atėnuose jis nepaneigiamas, nes ten visi vyrai buvo kariai, žinoma, išskyrus vergus ir svetimšalius. Bet gi Romoje jau Cezario laikais kariuomenės visuotinumas išnyksta, nes ten pereinama prie samdinių kariuomenės, kuri gina kraštą nuo priešų ne iš tautinės ar valstybinės pareigos, bet už užmokestį, kurią sudaro nebūtinai tik savos visuomenės nariai romėnai, bet ir svetimšaliai germanai. Vadinasi, čia beveik išnyksta ir valstybiškumo pradas. Ne tik Romoje, bet beveik ir visur kitur ano meto nuolatiniai karai nuslopino karinę dvasią ir sudarė sąlygas stotis samdinių kariuomenei, kurios organizaciniuose pagrinduose nebuvo nei visuotinumo, nei valstybiškumo pradų, bet radosi kitas kakariuomenės institucijai naudingas ir būdingas principas — reguliarumas (pastovumas). Kaip žinia, antikinė kariuomenė nebuvo reguliari, nes laisvieji vyrai, pašaukti karinio uždavinio, jį atlikę, išsiskirstydavo kur kas sau.

Viduramžių feodalinėje sistemoje grįžtama prie nereguliarios kastinės (riterių) kariuomenės. Jon suverenas sukviesdavo savo žemvaldžius riterius, kurie, atlikę karinį uždavinį, taip pat išsiskirstydavo, kaip ir antikinėje kariuomenėje. Tačiau vasalų (riterių) turtui didėjant ir galiai stiprėjant, jų paklusnumas suverenui ėmė mažėti — riteriai tolydžio liovėsi atlikinėję karinę prievolę savo suverenui. Todėl karaliai buvo priversti samdytis kariuomenę, kad galėtų vykdyti užkariavimus ar apginti kraštą nuo priešo. Tuo būdu ir Europos feodalinėje sistemoje tautinę riterių kariuomenę pakeitė miesto, kunigaikščio ar karaliaus samdyta reguliari kariuomenė, kuri dominavo šešioliktajame ir iš dalies septynioliktajame amžiuje.

Silpnėjant feodalinėms klasėms ir įsigalint tautinei valstybei (pradžioje absoliutinei, o vėliau konstitucinei monarchijai), ir nereguliarią riterių kariuomenę ir reguliarią samdinių kariuomenę Europoje pakeičia tautinė, reguliari (pastovi), visuotinė kariuomenė, sudaroma vadinamu

"motio generalis belli" pagrindu, mūsiškai tariant, mobilizacijos būdu. Tais pačiais pagrindais (su menkomis išimtimis) remiasi ir šių dienų moderniosios kariuomenės institucija. Ji įvesta Europoje (visų pirma Prancūzijoje) septynioliktajame ir aštuonioliktajame amžiuje. Jos pradininkas buvo garsusis Liudviko XIV-jo ministeris kardinolas Richelieu, absoliutinės monarchijos kūrėjas, įvedęs moderniosios kariuomenės instituciją Prancūzijoje. Vėliau aštuonioliktajame amžiuje, moderniosios kariuomenės instituciją įvedė Prūsijos karalius Friedrichas Wilhelmas, Austrijos karalienė Marija Terezija ir kiti ano meto feodalinės Europos valdovai.

Kariuomenės vaidmenį lietuvių tautoje ir reikšmę jos valstybingumui, nėra abejonės, labiausia gali išryškinti pačios Lietuvos kariuomenės istorija. Mindauginės (kunigaikščių) Lietuvos kariuomenės institucija formavosi ir keitėsi maždaug pagal feodalinės Europos karinės sistemos pavyzdžius bei kaitos eigą. Kitaip tariant, atitinkamu laikotarpiu kunigaikščių Lietuvoje kariuomenės institucija buvo kone tokia pat, kaip ir kituose feodalinės Europos kraštuose: Visų pirma bajorų kastinė kariuomenė, nuo šešioliktojo amžiaus daugiausia samdyta ir prieš pat Lietuvos padalinimą — moderni, t.y. tautinė, reguliari (pastovi), visuotinė.

Palyginti, trumpas kunigaikščių Lietuvos moderniosios kariuomenės institucijos laikotarpis buvo nepaprastai reikšmingas lietuvių tautos valstybingumui. Modernioji kunigaikščių Lietuvos kariuomenė įstengė įdiegti lietuvių tautai tiek tautinio bei valstybinio sąmoningumo ir karinio ryžto, kad šios dvasinės stiprybės nebegalėjo nuslopinti Lietuvos pavergėjas per 123-jus metus. Tautinės ir valstybinės atsparos, kurią įžiebė daugiausia modernioji Senosios Lietuvos kariuomenė, pakako lietuvių tautai, kad ji 1918-19 metais įstengtų atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę ir ją apgintų nuo keliskart gausesnių ir stipresnių priešų.

Nepriklausomos Lietuvos kariuomenė iš pat pradžių atsirėmė į moderniosios karinės organizacijos pagrindus. Ji buvo *tautinė*, t.y. sudaryta ne iš samdomų svetimšalių, bet iš Lietuvos tautos narių; *reguliari*, t.y. ne specialiam kariniam uždaviniui pašaukta, bet pastoviai tam tikrą paruoštų karių skaičių laikanti po ginklu; ir pagaliau *visuotinė*, t.y. neapsibrėžianti kuriuo nors kastiniu luomu, bet įpareigojanti visą tautą, visus krašto gyventojus ruoštis Lietuvą ginti nuo priešo.

Nepriklausomos Lietuvos kariuomenė vykdė du pagrindinius lietuvių tautos ir Lietuvos valstybės uždavinius:

1) rūpinosi krašto gynyba ir

2) ugdė bei plėtojo lietuvių tautos valstybingumą.

Jauna, vos tik savo organizacinėje užuomazgoje, nepriklausomos Lietuvos kariuomenė, vykdydama krašto gynybos uždavinį, 1919-20 metais apgynė atsisteigiančią Lietuvą nuo priešų. Nėra jokios abejonės, kad be kariuomenės ir be lietuvio kario ryžties ir kraujo aukos nebūtų buvę nepriklausomos Lietuvos.

Tur būt, giliausia sielvartauja lietuvis karys, negu kas kitas, kad Lietuvos kariuomenė neapgynė lietuvių tautos laisvės, Lietuvos žemių ir nepriklausomybės nuo klastingų Rusijos bolševikų 1940 metais. Kiekvienam aišku, kad maža nepriklausomos Lietuvos kariuomenė jokiu būdu nebūtų įstengusi nugalėti šimteriopai didesnės ir iki dantų apginkluotos bolševikinės Rusijos armijos. Bet čia esama kiek kitoniškai statomo klausimo, kuris kartais priekaištu aidi lietuviui kariui — kodėl nebuvę nė mėginta gintis nuo

L. Virbickas

KOVŲ LAUKUOSE

Tarp laukų ir miškų,
Žalių pievų, lankų
Nesimato nei kryžių, nei kapo...
Bet kiek daug ten sūnų,
Mūs tautos milžinų,
Nežinomais karžygiais tapo.

Kas atmins — suskaičiuos,
Kiek jų žuvo laukuos
Begindami mylimą šalį?...
Jų užuarti kapai,
Želia krūmai, miškai
Kas juos ten surasti begali...

O vienok yr širdžių,
Be vardų, pavardžių
Kurios jų užmiršti negali...
Jie juos lanko slapčia,
Dienomis ar nakčia,
Pagerbt partizaną ar karį.

Kai ateis, pastovės,
Apsidairę stebės
Ar kas pastebėt jų negali.
Tada puls ir kukčios,
Šaltą žemę bučiuos
Ir šauksis maldoj Visagalį.

Pasimels, pasitrauks,
Ašarėles nubrauks
Malšindami skausmą begalį...
Ir nueis, nulinguos
Kaip šešėliai laukuos
Nešt vergui uždėtąją dalį.

Vėl bus tylu laukuos,
Paslapčių neišduos
Smilgos saugą paslėptą ženklelį.

Lietuvą užpuolusio priešo? Man išrodo, kad šios rūšies priekaištas lietuviui kariui yra nepagrįstas ir neracionalus. Jei toks priekaištas turėtų šiek tiek pagrindo, tai jis daugių daugiausia galėtų būti taikomas tik vienam kitam karinės vadovybės supolitikėjusiam asmeniui išskirtinai, bet jokiu būdu ne Lietuvos kariui bendrai. Lietuvio kario karinė dvasia ir ryžtis buvo įrodyta ir pateisinta, jam paveikiai dalyvaujant okupacijų metu įvykusioje lietuvių tautos rezistencijoje.

2. Nepriklausomos Lietuvos kariuomenė ugdė ir plėtojo lietuvių tautos valstybingumo mintį labai sėkmingai. Kartu su Lietuvos mokykla, tautine spauda ir tautinėmis organizacijomis ji, ruošdama lietuvių tautą visuotiniam krašto gynimuisi, kėlė valstybingumą, tautą grūdindama, šviesdama ir sąmonindama.

Antikinio meto kastinė ir feodalinės Europos luominė (riterių) kariuomenė nebuvo reguliari. (Manau, kiekvienam kariui yra aišku, ką reiškia neturėti reguliarios kariuomenės!). Be to, ji stokojo ir visuotinumo, nes ribojosi daugiausia tik laisvaisiais vyrais ir riteriais, bajorais. Tų pačių epochų samdytoji kariuomenė, būdama jau reguliari, stigo kitų dviejų pačių pagrindinių požymių — visuotinumo ir valstybiškumo, tautiškumo. Betgi nepriklausomos Lietuvos kariuomenė, paskelbus nepriklausomybę, atsisteigdama tvirtai atsirėmė į visus tris moderniai karinei organizacijai būtinus pagrindus — visuotinumą, reguliarumą ir valstybiškumą (tautiškumą). Todėl ji, rūpindamasi lietuvių tautos kariniu parengimu ir fiziniu grūdinimu, įstengė sėkmingai ugdyti bei plėtoti ir jos valstybingumą.

Kariuomenės (drauge su kitomis nepriklausomos Lietuvos institucijomis) išugdytas valstybingumas yra toji lietuvių tautos nepalaužiama dvasinė stiprybė, kuri sutvėrė stiprų organizuotą pasipriešinimą (1940-45 metų rezistenciją) prieš raudonąją ir rudąją Lietuvos okupaciją, kuri didele kraujo auka 1941 metais atsteigė Lietuvos valstybės suvereninę galią (pastatė sukiliminę vyriausybę), kuri daugiau dešimtmečio vedė partizaninį karą su nelygiu priešu, bolševikams antrą kartą okupavus Lietuvą. Lietuvių tautos valstybingumo gają ryškiai byloja pavergtųjų lietuvių žygiai: Simo Kudirkos (jo narsą bei didvyriškumą su didžiu pagarbumu ir šia proga minime), Brazinskų, Simokaičių, kun. Šeškevičiaus ir tūkstančių kitų žinomų ir dar daug daugiau nežinomų narsių pasišventėlių. Tai įrodymai, kad ir nuožmiausia Sovietų Rusijos priespauda neįstengs numaldyti lietuvių tautos laisvės troškulio ir neištrins iš jos sąmonės valstybingumo, įdiegto tryliktajame amžiuje mindauginės Lietuvos valstybės bei šimtmečius nuolat gaivinto jos valstybinių tradicijų, vėliau išugdyto bei išplėtoto nepriklausomos Lietuvos visos eilės institucijų, ypač kariuomenės. Jo (valstybingumo) išteks lietuvių tautai savo kelyje į laisvę ir nepriklausomą valstybę.

(Paskaita skaityta Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjime, Bostone, 1971 m. lapkričio 21 d.)

LVS "RAMOVĖ" CENTRO VALDYBOS BENDRARAŠTIS NR. 105

Čikaga, 1972 m. sausio 25 d

Liečia:

1. Susitarimą "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės" I-jį tomą išleisti.
2. 1971-jų metų Sąjungos skyrių veiklos apžvalginius pranešimus.

1. Susitarimas veikalui išleisti

LVS "Ramovė" Centro valdybai susitarus su veikalo paruošimo komisijos buvusiais nariais, dėl "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės" I-jo tomo išleidimo, Sąjungos nariams ir Skyriams skelbiamas žemiau talpinamas pareiškimas.

Veikalo "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės" I-jo tomo išleidimo reikalu VIEŠAS PAREIŠKIMAS (Čikaga, 1971 m. gruodžio 23 d.):

Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" Centro Valdyba ir buvę veikalui ruošti komisijos nariai M. Rėklaitis ir K. Ališauskas, siekdami pavaizduoti didingą Lietuvos kariuomenės kovų dėl Lietuvos nepriklausomybės praeitį, ir kad jos nemari dvasia uždegtų jaunųjų kartų ryžtą kovoti ir aukotis dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės, sutarė:

remiantis solidarumo ir bendradarbiavimo dvasia, likviduoti visus nesutarimus, knygos "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės" I-jo tomo leidimo reikalu.

Skelbdami apie tai visuomenės žiniai, LVS "Ramovė" Centro Valdyba ir Komisijos nariai, kviečia visus ramovėnus, gimininga organizacijas ir visą patrijotinę lietuvių visuomenę remti tolimesnius istorijos rašymo darbus apie lietuvių kovas dėl laisvės.

Vardan tos, Lietuvos, vienybė težydi!
[Pasirašė]

LVS "Ramovė" atstovai:

K. Dabulevičius
J. Švedas

Buvę Komisijos nariai:

M. Rėklaitis
K. Ališauskas

(nukelta į 65 psl.)

ŽYGIS Į KURŠĄ

(Vikingų audrai siaučiant)

Z. RAULINAITIS

Ėgilis Skalagrimsonas (arba Plikio Grimo sūnus), žymiausias sagų laikų Islandijos poetas, gyveno 901 m. - 983 m laikotarpyje. Jis buvo netik poetas, pirmoje eilėje, jis buvo vienas iš spalvingiausiųjų islandiečių vikingų. Apie jo žygius buvo sukurta ištisa saga, kurioje, tarp kitų jo karinių žygdarbių, yra aprašyta ir jo plėšeikiška veikla Kurše.

Simanas Daukantas savo Būde irgi paminėjo tą Ėgilio plėšiamąjį žygį Pabaltijy. Jis rašo: "Antras raštinykas pradžioje X amžiaus tokią notį įrašė: du šaldru (valkatos) žuvėdų, šiandien norvegais vadinamų, vienas vardu Torolp, antras Figil [turi būti Ėgil. Z.R.], metuose 918, gimus Kristui, atsikėlusiu jūromis į Žemaičių pajūrius ... ir lindusiu į girę, kuria eidamu antštikusiu kiemus, kurių gyventojus išmušusiu, o gyvenimus jų išdrevėjusiu..."[1]

Ėgilio Skalagrimsono saga buvo sukurta XI - XII a. ir galutinai užbaigta XIII a. pradžioje didžiojo Islandijos istoriko Snorio Sturlasono. Joje yra pasakojama, kad Ėgilio brolis Thorolfas buvęs taip pat vikingas ir turėjęs gerą draugą Bjoerną. Iš Islandijos jie nuplaukdavę į savo tėvų senąjį kraštą Norvegiją. Kartą ... "Išbuvę visą žiemą Norvegijoje, Bjoernas ir Thorolfas, pavasariui atėjus, paruošė savo laivus ir pasirūpino pilna įgula. Vasarą, gi, jie išplaukė į Baltijos jūrą vikingauti. Prisiplėšę didžiulį grobį jiedu rudenį grįžo ... viename jų laive sėdėjo 12 ar 13 irklininkų ir 30 vyrų įgulos. Tą laivą jie buvo pasigrobę vieno savo žygių metu. Virš vandens laivas buvo nudažytas ir buvo, iš viso, puikus".[2]

Toliau sagoje gana plačiai pasakojama apie paties Ėgilio žygį į Kuršą. Tuo metu Ėgilis su savo broliu Thorolfu svečiavosi Norvegijoje, grovo Thoriro namuose. (Žemiau duodamas sagos skyriaus, apie tą žygį, vertimas).

"46 SK. ĖGILIO ŽYGIS Į KURŠĄ

Thorolfas ir Ėgilis gyveno pas Thorirą geruose santykiuose. Pavasarį jie pasirūpino didelį karo laivą, surinko įgulą ir vasarą išplaukė į Baltijos jūrą plėšti. Ten jie kovėsi dideliuose mūšiuose ir paėmė grobio. Po to, jie nuplaukė į Kuršą ir išsikėlė į krantą. Pusei mėnesio jie sudarė ten paliaubas ir prekiavimo sutartį. Paliauboms, gi, pasibaigus, jie pradėjo plėšti, puldinėdami įvairias apylinkes.

Vieną dieną jie išsikėlė plačios upės žiotyse. Ten buvo tankus miškas. Pasišovę žygiui į krašto gilumą, jie savo vyrus padalino į du skyrius, po dvylika vyrų. Mišku jiems beeinant, netrukus pasirodė sodyba. Jie ją išplėšė ir ėmė žudyti vyrus, tačiau žmonės išlakstė ir pasipriešinimo jie ten nerado.

Kadangi diena jau baigėsi, Thorolfas liepė pūsti ragą savo skyriui grįžti ir vyrai, ten kur buvę, pasuko atgal. Juos visus surinkti galima buvo tik išėjus į pajūrį. Tačiau, kai Thorolfas pasiekė pajūrį, Ėgilio dar nesimatė. Pagaliau sutemo ir užėjo naktis, todėl jie galvojo, kad jų surasti jie negalės.

Ėgilis, gi, su savo dvylika palydovų, eidamas mišku, pamatė priešais save plačią aikštę ir joje pastatus. Tiesiai prieš juos stovėjo ūkis, į kurį jie tuoj ir patraukė. Priėję, greit įbėgo trobesin ir atrodė, jog niekas jų nepastebėjo. Jie ėmė grobti visą judomą turtą. Kadangi ten trobesių buvo daug, tai jie ilgokai užtruko. Tačiau, kai iš to ūkio norėjo pasitraukti, tai tarp savęs ir miško rado susitelkusią minią žmonių, kuri juos puolė. Juos skyrė medinė tvora, vedanti miško kryptimi. Ėgilis liepė savo vyrams eiti pagal ją, kad priešas negalėtų pulti jų iš visų pusių. Ėgilis ėjo priekyje, kiti — arti vienas kito, iš paskos, taip, kad niekas negalėtų įsiveržti į jų tarpą. Kuršiai puolė juos smarkiai jietimis ir strėlėmis, tačiau nesileido į kautynes kalavijais.

Išilgai statinių tvoros beeidami, Ėgilis ir jo vyrai netrukus pastebėjo, kad iš antros pusės ėjo kita tvora, kuri uždarė jiems kelią. Tame akligatvyje kuršiai juos smarkiai prispaudė. Kai vieni puolė juos jietimis ir kalavijais, tai kiti mėtė savo apsiaustus ant jų ginklų. Vikingai buvo sužeisti, paimti nelaisvėn ir surišti. Tada kuršiai juos atsivedė į kiemą.

Ūkio savininko būta galingo ir turtingo. Jis turėjo smarkų sūnų. Buvo tariamasi kas su jais daryti. Ūkininkui atrodė, geriausia būtų juos visus, vieną po kito, nudėti. Tačiau, kadangi jau temo, tai ūkininko sūnaus nuomone, buvo per

tamsu, kad galima būtų pasigėrėti žudomųjų kančiomis. Jis prašė palaukti ryto. Tokiu būdu, visi vikingai buvo stipriai supančioti ir uždaryti viename iš namų.

Ėgilio rankas ir kojas pririšo prie medinio stulpo ir namą užrakino. Po to, kuršiai suėjo į menę, kur valgė, gėrė ir labai džiaugėsi. Ėgilis gi, tol spyriavosi ir judino stulpą, kol jį iškėlė iš žemės. Stulpas nuvirto, o Ėgilis, atsikratęs stulpo, dantimis atsirišo rankas. Laisvomis rankomis jis atsipančiojo ir kojas. Tada jis išlaisvino ir savo palydovus.

Kai visi jau buvo išlaisvinti, jie apsižvalgė tame name, jieškodami pro kur būtų geriausia išsprukti Namo sienos buvo statytos iš storų sienojų, tik vienoje pusėje ėjo vidinė plona siena. Kartu įsibėgėję, jie prasilaužė pro ją ir atsidūrė kitame name. Tačiau ir šis buvo surėstas iš stiprių rąstų. Staiga, jie išgirdo iš po grindų žmonių balsus. Apsižvalgę, rado grindyse duris ir jas atidarė. Apačioje buvo gili duobė ir iš jos girdėjosi vyrų balsai.

Pasilenkęs žemyn Ėgilis paklausė kas ten per žmonės. Vienas jų pasisakė esąs Akis. Ėgilis paklausė ar jis norėtų išlipti iš tos duobės. Akis atsakė jog jie visi labai norėtų. Tada Ėgilis ir jo vyrai nuleido į duobę virves, kuriomis jie patys prieš tai buvo surišti ir ištraukė tris vyrus.

Akis paaiškino, kad kiti du tai jo sūnūs. Jie esą danai, praėjusios vasaros žygio metu paimti nelaisvėn. 'Žiemą su manim jie elgėsi gerai', pasakojo jis. 'Aš buvau paskirtas prižiūrėti ūkininko nuosavybę, bet mano sūnūs buvo paversti vergais ir labai kentėjo. Pavasarį norėjome pabėgti. Tačiau mus pačiupo ir pasodino į šitą duobę.'

'Tai tu, greičiausiai, šią vietą gerai pažįsti', tarė Ėgilis, 'ir žinai, pro kur mes geriausiai galėtume pasprukti.' Atlis [matyti, vienas iš sūnų. Z.R.] pasakė, kad čia turėtų būti dar viena vidinė siena — 'ją turite išlaužti ir atsidursite klojime, o iš ten jau galite eiti kur tik norite.'

Ėgilis ir jo vyrai tą ir padarė. Išlaužę lentų sieną, jie pakliuvo į klojimą ir iš ten į lauką. Naktis buvo tamsi kaip smala. Ėgilio žygio bendrininkai buvo pasiryžę skubėti į mišką. Ėgilis, tačiau, paklausė Akį: 'Jei tu šį namą pažįsti, tai parodyk mums, ką galėtume pasigrobti!' Akis pasakė, kad čia jie rastų pakankamai judomo turto — 'viršuje yra didelis kambarys, kur miega pats ūkininkas. Ten netrūksta ir ginklų.'

Ėgilis liepė savo vyrams lipti į viršutinį aukštą. Laiptais užlipę viršun jie pamatė, kad viršutinis kambarys buvo atdaras. Viduje degė žiburys, o tarnai klojo vyrams lovas. Ėgilis liepė keletai pasilikti lauke ir žiūrėti, kad niekas iš namo neišbėgtų. Su kitais jis įbėgo į kambarį,

Viduramžių drožinys vaizduoja vikingą su kūgio pavidalo odiniu šalmu, geležies juostelėm apkaustytu.

griebė ginklus, kurių ten netrūko ir užmušė visus viduje buvusius. Greitai jie visi vėl buvo ginkluoti.

Privedęs juos prie durų grindyse Akis jas atidarė ir pasiūlė jiems nusileisti į apatinį kambarį. Pasiėmę žiburį jie nusileido žemyn. Ten radosi ūkininko turtai, gražūs papuošalai ir daug sidabro. Visą tą turtą vyrai išsinešė. Ėgilis pasiėmė didelį midaus ąsotį ir laikydamas jį po pažastimi, išlipo viršun. Tada jie visi pasileido į mišką.

Atsidūręs miške, Ėgilis sustojo ir tare: 'Šitas mūsų žygis išėjo visai blogas, visai nevikingiškas. Mes pavogėme ūkininkui lobį, o jis to visai nežino. Mes negalime susitepti tokia gėda. Grįžkime atgal į ūkį ir paskelbkime kas atsitiko.' Visi tačiau, pasisakė prieš tai ir pareiškė, kad jie eisią prie laivų.

Ėgilis, tada, pastatė midaus ąsotį ant žemės ir pasileido bėgti atgal į vienkiemį. Pribėgęs prie namo, jis pastebėjo tarnus benešančius iš virtuvės į trobą apkrautus stalus. Ėgilis taip pat pamatė, kad virtuvėje degė didelis ugniakuras, virš kurio kabojo katilai. Į namą buvo prinešta ilgų pagalių ir ugnis buvo kūrenama kaip tada buvo

Vikingų ilgasis, arba karo laivas Baltijos jūroje.

įprasta, būtent, būdavo įdegamas vienas pagalio galas ir iš jo įsidegdavo visas pagalys.

Vieną tokį ilgą pagalį pagriebęs, Egilis įnešė į menę ir jo dengantį galą iškėlęs įkišo į pastogę iki pačių malksnų. Ugnis greitai apėmė gegnes ir puotaujantieji nepastebėjo to tol, kol visas stogas skendėjo ugnyje. Tik tada vyrai šoko bėgti prie durų. Tačiau nebuvo taip lengva išbėgti, dalinai dėl malkų krūvų, dalinai dėl duris saugančio Egilio. Keletą vyrų jis nudėjo tik įžengusius į tarpdurį, arba dar prieš jį. Neilgai truko ir visa menė jau liepsnojo, pradėdama griūti iš viršaus. Taip visi ten viduje buvę vyrai ir žuvo.

Po to, Egilis pasuko į mišką. Ten jis rado savo bendražygininkus. Visi kartu patraukė laivo link. Egilis pareiškė, jog midaus ąsotį, kurį jis buvo pasiėmęs, jis norėtų pasilaikyti kaip garbės ženklą. Ąsotis, iš tiesų, buvo pilnas pripildytas sidabro.

Thorolfo vyrai labai nudžiugo kai atvyko Egilis. Auštant jie atsistūmė nuo kranto. Akis ir jo sūnūs dabar buvo Egilio būryje. Vasarai baigiantis jie nuburiavo į Daniją ir pakeliui, kur tik pasitaikydavo proga, sulaikydavo prekinius laivus ir juos apiplėšdavo."[2] Praplaukdami Švediją, šie vikingai plėšikai apiplėšė Lundo miestą.

Aukščiau aprašytas žygis į Kuršą buvo atliktas Egiliui dar labai jaunam esant, gal apie 920-925 metus (anot S. Daukanto — 918 m.).

Nežiūrint dažnų Kuršo apiplėšimų, nėra duomenų spręsti, kad danai, norvegai ar švedai varingai būtų tą kraštą kada nors visai užkariavę. Kuršiai buvo ir karingi ir pakankamai turtingi, turėję valstybinę organizaciją, todėl ir galėjo atsispirti vikingams-varingams. Be to ir jų kariavimo būdas ir ginklai buvo nė kiek nemenkesni už vikingų. Tarp kitko, kuršių ginklai būdavo laikomi labai vertingu grobiu. Tas pats Egilis kovojo kuršišku kalaviju. Nuvykęs į Angliją jis kovėsi Alfredo Didžiojo anūko, karaliaus Aethelstano pusėje prieš škotus ir velšus Brunanburgho mūšyje 938 m. Apie jo ginklus tame mūšyje, jo sagoje, sakoma:

"Egilis buvo apsiginklavęs taip kaip ir Thorolfas [jo brolis]. Prie diržo jis buvo prisikabinęs kalaviją vardu Nadr (Angis). Kalavijas buvo jo karo grobis iš Kuršo ir buvo puikus ginklas."[2]

Danų karaliui Haraldui Gormo sūnui, Mėlyndančiu pramintam, valdant (936 m. - 986 m.), jam pavaldus vikingų vadas plėšikavo Baltijos kraštuose. *Knytlingasaga* taip pasakoja:

"Karaliaus Haraldo Gormo sūnaus dienomis Rytuose karo žygius vykdė Styrbjoernas Stiprusis. Styrbjoernas buvo Švedų karaliaus Olafo Bjoernsono sūnus."[3]

Haraldui Mėlyndančiui mirus Danų sostas teko jo sūnui Sveindui Skeltabarzdžiui, kuris irgi mėgo plėšikauti, be abejo ir Baltijos kraštuose. Knytlingasagoje apie jį sakoma:

"Karalius Svendas buvo žymus karys ir galingas karalius. Jis plėšė plačiai aplinkui, kaip Rytuose taip ir Pietuose — Saksų šalyje."[3]

Norvegų karaliaus Hakono Gerojo (mirė 961 m.) istorijoje (*Heimskringla* I) rašoma:

"Kaikurie Eriko sūnūs (Norvegų karaliaus sūnūs, tuo metu tremtyje — Danijoje), pasiekę tinkamą amžių, vykdė vikingų žygius ir įsigijo turto. Jie plėšė Rytų kraštuose."[4] Šią žinią papildo Karaliaus Olafo Trygvasono saga, pridurdama, jog jie plėšikavo Baltijos jūroje ir kovojo daugelyje karo žygių Rytų kraštuose. Tie kariniai žygiai į Baltijos pakrantes vyko apie 950-960 metus. Apie juos skaldas Glumas Geirisonas drapoje, sueiliuotoje karaliaus Haraldo Pilkojo Apsiausto garbei, sako:

"Ginkluotas išvyko į Rytų kraštus
valdovas, pergalintis kovoje,
Nevienam skaldui skydą dovanojęs."

(*Heimskringla* I)[4]

SEMBA KOVOJA PRIEŠ DANŲ KOLONIZACIJĄ

Sagose minimų kraštų vienas žinomiausių buvo Kuršas, kitas — Gintaro pakrantė — Semba. X amž. antroje pusėje ypatingą dėmesį į Sembą atkreipė danai. Sakso Gramatiko istorijoje rašoma:

"Žmonių atmintyje yra išlikę, kad Haraldas iš Gyrithos turėjo du sūnus. Vyriausias Hakvinas (*Haquinus*, Hakonas) buvo nepaprastų dvasinių gabumų ir laimingos prigimties. Jis už savo brolį Sveiną žymiai daugiau švytėjo. Jis užpuolė Sembus (*Sembos*). Tačiau pastebėjęs, kad pavojingai kovai kilus, jo kariams pradėjo pritrūkti narsos, jis liepė padegti ant kranto ištrauktus laivus, kad svyruojantiems atimtų bet kokią viltį pabėgti ir taip, kietu būtinumu, jis užkirto kelią niekingam bailumui. Tuo būdu, galimybė pasitraukti laivais netekę, jo vyrai įsitikino, kad pasitraukimas gali būti nupirktas tik pergale. Ramia širdimi sunaikinęs savo laivyną, jis buvo tikras, sunaikinsiąs ir priešus. Likimas tada pasigailėjo danų karvedžio, kuris nustodamas laivų išgelbėjo savo jūrininkus, nes suprato, kad laivyno netekimas buvo tikras kelias į pergalę. Taigi, gudriu nors ir pavojingu sprendimu jis rado laimingą išeitį. Užkariavę Sembą (*Sembia*) danai iššudė vyrus ir pasiėmė jų žmonas prievarta, sulaužydami tėviškėse likusiom savo žmonom ištikimybę. Jie aistringai prisirišo prie tų svetimšalių žmonų ir liko ten gyventi su priešais surišti bendrų vedybinių saitų. Turi tiesos sembai tvirtindami, jog esą su danų genčių šeima giminingo kraujo. Ir tokia buvo stipri pergalėtojų meilė nugalėtosioms, kad jie pamiršo apie grįžimą į savo kraštą ir ėmė vadinti barbarų šalį sava, o svetimąsias — savo žmonomis."[5]

Tą pačią žinią pakartijo ir *Petri Olai* kronika tik sutrauktai ir pabrėžia, kad "Dėl to sembai (*Sembi*) teisingai savo kilmę veda iš danų."[6]

Spėjama, kad Hakonas Sembą išlaikė savo valdžioje iki mirties ir tuo pačiu, gerus ir taikius santykius su Danija. Tačiau, jam mirus Semba sukilo ir atsikratė danų vyravimo ir net galimos Danijai duoklės, nes Saksas Gramatikas savo istorijos X knygoje, XIV sk. rašo: ... *ab Haquino oppressa absumpto ea rebelles Danis manus exercuit.*[5]

Danų žygius į Rytus X amž. mini ir rūnų įrašas akmenyje, deja, vienintėlis toks Danijoje žinomas. Jutlandijos šiaurėje, Kalindos vietovėje ant akmeninio paminklo yra toks įrašas:

"Tostis Asvido kalvis pastatė šį akmenį savo broliui Tofiui, kuris žuvo Rytuose (*usthr*)." Akmuo pastatytas X amž. pirmojoje pusėje.[7]

Archeologija, tačiau, nepatvirtina kronikose minimo Danų valdymo Sembos. Iškasenos Viskiautuose rodo švedų varingų palikimą, bet ne danų.

NORVEGŲ VIKINGAI TĘSIA SAVO PULDINĖJIMUS

Norvegijoje X amž. viduryje atskiras sritis valdė atskiri valdovai ir vyko nuolatinės tarpusavio kovos dėl vyriausios valdžios. Tačiau, tas netrukdė norvegų vikingams puldinėti Baltijos kraštus, tiems įvairiems karaliukams vadovaujant:

"Kai atėjo pavasaris, karalius Haraldas ir jo brolis Gudroedas (valdė 961 m. - 963 m.) pareiškė, kad vasarą jie išvyks į Vakarų jūrą vikingauti, arba į Rytų kraštus, kaip jiems įprasta buvo... Karalius Gudroedas tada pasiuntė pasiuntinį pas karalių Trygvį, kad jį pasitiktų ir kad abu tą vasarą išvyktų vikingauti į Rytų kraštus" (*Heimskringla*).[4]

Jarlas Hakonas, kuris tuo pat metu valdė Drontheimą (Trondheimą), sritį Norvegijos šiaurėje, surinkęs kariuomenę:

"Buriuodamas išilgai pakrančių, tačiau laikydamasis į rytus nuo pajūrio salų (šėrų), atvyko į Daniją. Iš ten jis išplaukė į Rytų kraštus, kur plėšė ištisą vasarą."[4]

Jarlo išvykimo proga pasinaudojo jo varžovai, Eriko ir Gunhildės sūnūs, ir užėmė Drontheimą, kurį, grįžęs Jarlas vėl atsiėmė:

"... sutvirtinęs savo valdžią Drontheime, jis ten praleido žiemos metą, vasarą, gi, išvyko į Helsinglandą. Ten jis sėdo į laivus ir vėl išvyko į Rytų kraštus, kad visą vasarą galėtų ten plėšti."[4] Ir karaliaus Olafo Trygvasono sagoje sakoma, jog jis praleisdavo savo vasaras plėšikaudamas Baltijoje.

Sagoje apie norvegų vikingų vadą ir vėlesnįjį Faroerų salų valdytoją Sigmundą Brestirsoną ir jo žygius Baltijoje taip rašoma:

"Sigmundas su savo vyrais pasiruošė žygiui ir tuoj nuburiavo į rytus į įlanką, iš ten Danijos link ir tolyn per Oeresundą į Baltijos jūrą. Jis visą vasarą joje plaukiojo, tačiau grobio prisiplėšė mažai, nes su mažu vyrų būriu nedrįso vykti ten, kur priešinosi stipri karinė jėga. Pirklių laivus jis, tačiau, palikdavo ramybėje..."[8] Sigmundas, mat, ieškojo netiek grobio, kiek garbės kovoje. Jis norėjo kautis su tokiais pat vikingais kaip ir jis pats. Jo žygiai vyko norvegų jarlo Hakono Galingojo (970 m. - 995 m.) valdymo pradžioje.

Pagaliau, vienoje įlankoje, Švedijos pajūryje, jis užtiko kito vikingo laivyną: "Karo laivo priekiniame denyje stovėjo didelis ir stiprus vy-

ras, kuris paklausė kas yra laivų vadas. Sigmundas pasisakė kas esąs ir, savo ruožtu, paklausė jo vardo. Tas atsakė, jog vadinasi Randveru ir yra kilęs iš Rytų, iš Naugardo." Žinoma, tarp dviejų vikingų laivynų tuoj įvyksta žiaurus mūšis, kurį, nežiūrint nelygių jėgų, laimi sagos didvyris Sigmundas. Šis epizodas liudija tuo metu Naugardą valdžiusius, ar ten vyravusius varingus, kurie taip pat plėšikavo Baltijos jūroje.

Po tos pergalės Sigmundas, dar kiek pasiplėšęs Švedų pakrantėse, pasuko į Rytus:

"Nuo Švedijos jie pasuko bures į Rytus — į Naugardą. Ten jie plėšė salose ir slėniuose... Pavasarį Sigmundas su savo vyrais nuburiavo iš Rytų į salą Švedų pajūryje..."[8]

Šitam vikingui-plėšikui Norvegų karalius Olafas Trygvio sūnus, kuris 998 m. įvedė Norvegijoje krikščionybę, vėliau pavedė valdyti Faroerų salas ir jas pakrikštyti.

Apie 990 m. Norvegijos sritinis karaliukas Haraldas, Grenlandiečiu vadinamas (šv. Olafo, Norvegijos patrono, tėvas), ruošė žygius į Baltiją ir jos pakrantes:

"Haraldas Grenlandietis buvo Vestfoldo karalius... Vieną vasarą, Haraldas Grenlandietis, vykdydamas žygį į Rytų kraštus, kad įsigytų turto, nuvyko ir į Švediją... Rudenį Haraldas grįžo atgal į Norvegiją... sekančią vasarą jis ir vėl su savo kariuomene išvyko vikingauti į Rytus, o po to pasuko vėl į Švedus..."[4]

"Karalių Haraldą tada slėgė sunkios mintys. Jis pasiruošė joti į krašto (Švedų) gilumą ir vėl susitikti su karaliene Sigrida. Daugelio savųjų nepatariamas, jis visdėlto išvyko lydimas didelio palydovų būrio ir atvyko į dvarą, kuriame karalienė Sigrida gyveno. Tą patį vakarą ten atvyko dar ir kitas karalius iš Rytų, iš Gardos karalystės (*austan or Gardariki*), vardu Visivaldas (*Visivalldr*), pasipiršti karalienei. Karaliai ir jų palydovai susėdo didelėje ir senoviškoje menėje, kurios ir visi įrengimai buvo taip pat seni. Tą vakarą buvo perdaug geriama ir gėrimai buvo toki stiprūs, kad visi nusigėrė; net sargybos viršininkas ir naktiniai sargai užmigo. Tada karalienė Sigrida liepė savo vyrams nakties metu pulti juos ugnimi ir ginklais. Menė buvo padegta ir ji sudegė kartu su žmonėmis, kurie joje buvo, o tie, kurie pajėgė iš jos išropoti, buvo nužudyti. Sigrida pasakė, kad šiuo būdu ji atgrasins tuos svetimų kraštų karaliukus vykti pas ją pirštis. Po šito Sigrida buvo pravardžiuojama Valdingąja."

Heimskringlos vertėjai, anglai ir vokiečiai, susidūrę su Visivaldo vardu ir nesupratę, kad tai grynai lietuviškas vardas, aiškina, kad tai esąs rusiškas Vsevolodas. Visivaldo vardas yra minimas vokiečių kronikose XIV amž. pabaigoje, kai jose kalbama apie Vytauto ir Švitrigailos kovas. Ten yra kalbama apie Visivaldo pilį buvusią netoli Neries, aukščiau Kauno.

Ar nelaimingasis piršlys, karalius Visivaldas, bus buvęs tos pilies valdovas, nėra tyrinėta. Tačiau, aišku, jo būta žymesnio kokios srities Lietuvoje valdovo-karaliaus. Jis turėjo būti pakankamai galingas ir turtingas, kad išdrįso ir sugebėjo nuvykti į Švediją pirštis karaliaus motinai, našlei, nes Švedija X amž. pabaigoje buvo didelė ir galinga valstybė.

OLAFAS AISČIŲ NELAISVĖJE

Jau minėtas Norvegų karalius Olafas Trygvio sūnus (*Tryggwason*), prieš tai kai įkopė į sostą, gerai susipažino su Rytų kraštais. Jis, netik Rusią pažino, bet ir Aisčius. Dar vaikui jam teko, kartu su motina, būti tremtiniu Šveduose ir išgyventi pavojingą ir nemalonų nuotykį — būti aisčių vergijoje.

Annales Islandorum Regii tą įvykį tepažymi trumpu įrašu: *"a.g. Olafr (Trygga sonr) hertekinn til Estlandz"* (*SRD Medii Aevi, J. Langebek,* III t. 1774, lotynų kalbos vertime rašo *Estoniam* ir nustato 971 m. datą).

Smulkiau apie Olafo patekimą vergijon pasakojama jo vardo sagoje:

"Gardos karalystėje, Rytuose (t.y. Naugarde), pas karalių Valdamarą (Vladimirą), buvojo Eriko iš Ofrusteado sūnus vardu Sigurdas. Jis buvo ten laikomas didelėje pagarboje ir turėjo aukštą vietą. Jo sesuo Astrida, išbuvusi du metu Švedijoje pas karalių Hakoną Senąjį, panoro jį pamatyti ir todėl — nukeliauti į Gardą. Jos ir karaliaus Trygvio sūnus Olafas tada buvo trijų metų amžiaus. Hakonas Senasis, gausiai aprūpinęs ją ir jos palydus visa kuo reikalinga kelionei, priskyrė ją prie pirklių būrio. Į Baltijos jūrą išplaukus, juos užpuolė vikingai iš Aisčių (*Eistland*) krašto, kurie pagrobė juos ir jų visą turtą; kaikuriuos iš jų užmušė, kitus, gi, išsidalino tarp savęs vergais. Čia Olafas buvo atskirtas nuo savo motinos. Žmogus vardu Klerkonas (*Klerkon*) pasiėmė Olafą, jo įtėvį Thorolfą ir Thorolfo sūnų Thorgilą. Nusprendęs, kad Thorolfas yra jau per senas vergauti ir netinkamas sunkiam darbui, Klerkonas užmušė jį, o abu berniukus pasiėmė su savimi į Aisčius, kur jis pardavė juos vyrui vardu Klerkas (*Klerk*), gaudamas už juos tik ožką, tačiau gerą. Netrukus po to, Klerkas pardavė Olafą trečiam vyrui už gerą apsiaustą ar lietpaltį. Tas pirkėjas buvo vardu *Reas*; jis turėjo žmoną Rikonę (*Rekon*), o jų sūnus buvo Rikonis (*Rekoni*). Pas savo poną Olafas buvo ilgai ir su juo buvo gerai apsieinama, nes Reas jį mylėjo nė kiek nemažiau kaip savo paties sūnų.

Olafas išbuvo tokioje tremties būklėje Aisčiuose šešeris metus. Ūkininkas Reas buvo taip pat nupirkęs ir Thorgilą, Thorolfo Lusaskego sūnų, kurį jis pavertė vergu, taip kaip ir kitus jo nupirktus baudžiauninkus. Maždaug tuo pat metu, Olafo motinos brolis Sigurdas Eriksonas buvo Holmgardo (Naugardo) karaliaus Valdamaro pasiųstas į Eistlandą surinkti karaliaus duoklės mokestį iš to krašto. Jis nuvyko ten iškilmingai, skaitlingos palydos lydimas. Atsitiko vieną dieną Sigurdui ir jo palydovams įjoti į Reaso kiemą, kai berniukas Olafas ten su kitais vaikais žaidė, nes Reas mylėdamas jį, nevertė jo tarnauti, o mokė jį vyriškų pratimų ir gero elgesio, rengdamas jį ir elgdamasis su juo, visais atžvilgiais, kaip su savo paties sūnumi. Pamatęs svetimus raitelius įjojančius į kiemą, Olafas nuėjo pasitikti jų ir mandagiai pasveikino jų vadą ir visus kitus. Sigurdas maloniai atsakė į berniuko pasveikinimą, sakydamas: "Berniuk, tu, be abejo, esi svetimtautis, nes aš matau, kad tu esi kitoks kaip šio krašto žmonės iš išvaizdos ir iš kalbos. Pasakyk man savo vardą ir giminę, ir kokiame krašte esi gimęs."

'Mano vardas yra Olafas', atsakė berniukas; mano šeima yra iš Norvegijos, ten ir aš gimiau. Mano tėvas buvo Trygvis Olafo sūnus, o mano motina yra Astrida, žymaus vyro Eriko iš Ofrusteado duktė.'

Iš šeimos vardo paminėjimo Sigurdas atpažino berniuką, savo sesers sūnų ir tarė jam: "Kaip tu čia patekai? Kokia tavo padėtis?' Olafas papasakojo jam apie visas savo keliones ir kas jį buvo ištikę. 'Ar nori būti išlaisvintas iš Reaso vergijos ir palikti šią vietą?' paklausė Sigurdas. Berniukas atsakė: 'Su manim čia gerai elgėsi, palyginus kaip buvo anksčiau, nes mano dabartinis įtėvis Reas duoda man viską ko tik aš prašau; tačiau, aš iš čia mielai išeisiu, jei mano įbrolis Thorgilas bus irgi išvaduotas iš vergijos ir vyks kartu su manimi.'

Sigurdui paprašius, Olafas kartu su juo nuėjo pas ūkininką Reasą, kuris nuoširdžiai pasveikino jį ir jo žmones. Besikalbant Sigurdas ir tarė: 'Jūsų valdžioje yra du svetimšaliai berniukai, kuriuos aš noriu išpirkti'. Reas jam atsakė: 'Vyresnįjį berniuką jūs galėsite gauti už kainą, kokią mes sutarsime, tačiau jaunesnysis yra daug puikesnis ir gudresnis berniukas. Jo išpirkimo kaina, kurią aš pasakysiu, atrodys aukšta. Tiesą sakant, aš tą berniuką taip myliu, kad jo niekad neparduosiu į vergiją. Tačiau, kadangi esate įgudęs atskirti vertingą vyruką, aš neatsisakysiu leisti jums išpirkti jį ir pasiimti, tačiau, tik už aukštą kainą. Tik jūs turite duoti man žodį, kad nesiskirsite su juo už pinigus ir jokiu atveju, nesielgsite su juo blogiau, kaip iki dabar aš elgiausi su juo.' Sigurdas atsakė: 'Skirk už jį kokią nori kainą, aš jį pirksiu su visomis sąlygomis kokias paminėjai. Neturiu jokio noro jį parduoti, kai jis bus mano žinioje, nes jis yra mano giminaitis.' Pasibaigus jų pasikalbėjimui, ilgam ar trumpam, Sigurdas nupirko Thorgilą už vieną aukso markę, o Olafą — už devynias. Abu berniuku jis pasiėmė su savim į Holmgardą. Nieko neminėdamas apie Olafo šeimą, jis elgėsi su juo visame kame duosniai. Tada Olafas buvo devynių metų amžiaus."

"Vieną dieną atsitiko, kad Olafas Trygvasonas buvo miesto rinkoje ir ten atpažino Klerkoną, žmogų, kuris buvo nužudęs jo įtėvį Thorolfą Lusaskegą. Rankoje Olafas turėjo mažą kirvį. Priėjęs prie Klerkono, jis smogė kirvuku jam tiesiai į galvą taip, kad tas liko įsmigęs į smegenis. Tada jis nubėgo į namus, kur gyveno ir savo giminaičiui Sigurdui papasakojo ką padarė. Sigurdas tuoj pat nuvedė jį į karalienės kambarius ir papasakojo jai kas įvyko, maldaudamas jos gelbėti berniuką."[9]

Tada Naugarde, tame žymiame prekybos mieste, veikė griežtas įstatymas: už nekalto žmogaus nužudymą, bausmė — mirtis.

Žinoma, karalienei užtarus, Olafas išvengė bausmės. Už Klerkono nužudymą karalienė sumokėjo baudą, didelę pinigų sumą.

. . . . .

Olafo motina Astrida, gi pateko į vendų vergiją, iš kurios ją išpirko irgi jos tautietis, turtuolis Lodinas ir išsigabeno į Norvegiją. Olafas išgyveno Naugarde devyneris metus. Jis ten būdamas išaugo į karaliaus mėgiamą karį-vikingą. Karalius Valdamaras jį net įsūnijo. Atsilygindamas, Olafas vykdavo į karinius žygius, atkariaudamas atsimetusius duoklininkus kraštus ir plėšdamas:

"Taip Olafas kurį laiką leido savo vasaras vadovaudamas plėšiamiems žygiams, savo įgudimu ir kietumu gindamas Gardos karaliją nuo vikingų puldinėjimų ir karaliaus Valdamaro valdžiai užkariaudamas daug miestų ir sričių Baltijos pajūryje. Žiemą jis dažniausiai praleisdavo Holmgarde, gerbiamas karaliaus ir mylimas karalienės."[9]

Kas traukė Haraldą Grenlandietį vykti į Švediją? Jį traukė karalienė Sigrida, jauna našlė. Jis jau keletą kartų jai piršosi ir vis nesėkmingai. Haraldo varžovas šiose nesėkmingose ir nelaimingai pasibaigusiose piršlybose, sagoje yra pavadintas lietuvišku vardu. Štai, kaip apie tai pasakoja *Heimskringla*:

(Bus daugiau)

STAIGIAI SKLEIDĖSI TAMSA

Pasakojimas

VLADAS MINGĖLA

Tik pervažiavusius per Nemuno pastatytąjį tiltą jaunuolius draugiškai pasitiko upės pakrantėje Aukštosios Panemunės miestelis — ranka pasiekiamas Šančių kaimynas. Kairėje, prie Nemuno, matyti daugybė modernių vasarviečių. Čia pat šypsojosi Nemuno baltasmėlis paplūdimys ir vasarotojų mėgiamasis kvapus ir džiovininkus gydantis šilas. Dar kiek atokiau — džiovininkų sanatorija.

Tačiau, dviratininkai, Rūtelė Leonaitė ir Vydas Každailis, nesuko kairėn. Jų tikslas — važiuoti tiesia linija, perskrosti Aukštąją Panemunę, pasiekti dėdės Kalnėno stambų ūkį ir, palikus ten dviračius, pėsčiomis keliauti iki Vaišvydavos girios. Abu jaunuoliai buvo nutarę šią savo turistinę kelionę tęsti miškų gelmėmis, juo labiau jiem buvo įdomu, kad tomis gelmėmis jie niekad nevaikščiojo — tai buvo pirmoji jų kelionė šia kryptimi.

Labai trumpai pabuvota ir pasisvečiuota pas Kalnėnus. Skubėta užsibrėžton kelionėn. Toli skardėjo jaunuolių linksmas, nuoširdus juokas, šūkavimai. Pagaliau pasuko jie Vaišvydavos pamiškėn, ir gal už pusmylės jau buvo įžiūrimi miško kontūrai.

Abu laimingieji neskaičiavo ir neseikėjo laiko. Rankomis susikabinę, jaunuoliai pasišokinėdami, išdaigas krėsdami vis labiau artėjo prie miško.

Nerūpestingi keleiviai, žingsnis po žingsnio, jau buvo įsukę Vaišvydavos miškan. Kvapus žalumas medžiuose, lapija, visa žemės augmenija, samanos, mėlynuogių krūmeliai draugiškai pasitiko juos. Miško kirtimuose, gal už šimto žingsnių nuo pakraščio, tįsojo tingus karšto smėlio vieškelis.

Vakaruose, pro medžių properšas ir vėjų įkaitintus atodūsius, ryškėjo daugybės spalvų ir atspalvių saulėlydžio kuriamasis paveikslas.

Nuo saulės atitrūkęs spindulių pluoštas nutvėrė atokiau didingai įsiręžusios aukštos, oranžinės spalvos pušies liemenį ir uždegė jį saulėlydžio žarų spalvomis.

Vieniša, išbėgusi iš miško tankmės, pušis virto didžiule degančia vaško žvake. Vaizduotėje kyla nematomo, bet tikrai egzistuojančio gamtos burtininko, ar miško dievaičio šventovė . . . Jaunieji keliautojai net ėmė užuosti tos šventovės smilkalų kvapą.

~~~

Pasiutusiai kvepėjo samanos, sakuotos pušys ir eglės, o žolynai skleidė daugybės kvapų mišinį; ir lapuočiai medžiai savo duoklę atidavė.

Nors buvo dar šviesu, bet jauste juntama, jog artėja pavakario brėkšnos. Taip greit bėgo laikas!

O tie keleiviai . . . Kas jie?

Rūta Leonaitė gimnazistės uniforma, baltais rankogaliais ir tokia pat apykakle, atrodė kaip vaikas. Pro gimnazistės kepuraitę veržėsi dvi šviesios kasos ir savo svoriu gulė ant pečių. Mėlynos ir šviesios akys užbaigė jos kūdikiškos galvelės apipavidalinimą.

Antaną Každailį puošė auksu išsiuvinėta studentų korporacijos kepuraitė, nebrangi eilutė ir pakaklyje vinguringo tautinio rašto kaklaryšis.

Rūtelė Leonaitė — gimnazijos aštuntosios klasės mokinė. Vydas — Vytauto Didžiojo Universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto I kurso studentas.

Jaunuoliai nė nepagalvojo, kad jau daug mylių sukorė ir labai nutolo nuo savo miesto.

Miško palaimingąją tylą kartkartėmis praskrosdavo kažkur toli girdimas tankų, ar šarvuotų automobilių motorų burzgimas, vikšrų ir rūdijančio plieno girgždantis barškėjimas. Toks kurtus, anuomet visų nuolat girdimas garsas buvo suprantamas ir primenąs baisią tikrovę — svetimųjų atneštą nelaisvę ir nelaimę.

Abiejų rūpestis buvo trumpas. Jaunuoliai vėl greit paskęsdavo meilės ir viliojančių svajonių svaigulyje. Jiem buvo gera. Tas meilės pasaulis jiem buvo toks naujas, nepatirtas ir žydintis.

Kelias miško gilumoje ėmė siaurėti. Pabėgėjęs dešinėje, įdubusiame slėnyje, jis visiškai išnyko, tartum paskendo.

Abu keleiviai sunerimo ir apsižvalgė. Kurį laiką jiem teko tiesiog veržtis, lyg džiunglėse, pro krūmus ir bruzgėlynus.

— Vydai, man darosi neramu! Nežinau, net neįsivaizduoju, kur mes esame. Man neaišku, kurion pusėn turėtume eiti. Būsime, tur būt, paklydę, — klausiamai pažvelgusi į Vydą, tarė sunerimusi Rūtelė.
~~~

Vydas ją ramino:

— Nebijok, nebijok, rasime kelią. Dar gi netamsu. Kai grįšim, atsiprašysiu tavo tėvelių. Tikiu, kad jie nepyks, patikės, kad buvome paklydę.

— Ir aš taip galvoju, — ir ji, tartum netyčia, švelniai prisiglaudė prie Vydo.

Jis nedrąsiai apkabino prisišliejusią mergaitę, švelniai ir atsargiai, lyg kokią šventenybę...

Staiga, iš po jaunuolių kojų, žaibu iššokęs, nudūmė didelis rudkailis kiškis. Dar kažkoks žvėrelis, keistai sušnypštęs ir suurzgęs, lėtai nurėpliojo.

Rūtelei vis tai išgąstis. Nerimas joje vis giliau leido šaknis.

Štai ir vėl, nuo medžio pašokęs, kažkoks didelis paukštis, pliauškėdamas ir mušdamas sparnais, suplasnojo ir nurimo tik įskridęs didelėn pušin.

Visame miške staiga ėmė skleistis tamsa.

— Kvar! kvar! kvar! — medžių viršūnėmis praskrisdami, garsinosi juodvarnių būriai.

Plito vėsuma.

— Rūtele, gal tau vėsu? — paklausė Vydas.

— Ne. Bet, vistiek nekaip jaučiuosiu.

Dažnėjo miško gyvūnų garsai. Paukščiai švilpavo, čiulbėjo, čypė ir vikriai narstė tarp medžių ir virš jų. O ir kažkokie žvėreliai, tartum tyčia, iš paskos sekdami žaidė su jaunais keleiviais. Katais, atrodė, jog jie lyg tyčia nori erzinti sunerimusius jaunuolius.

Juo toliau, juo labiau jaunuoliuose gilėjo įsitikinimas, kad jie yra paklydę. Každailiui vis dėlto buvo gėda prisipažinti, kad ir jis tai nujaučia. Jis ramino Rūtelę ir save, kad jie pasieks Kauną ir tėvų pastoges.

Tačiau, dingo gera, maloni nuotaika. Jie mažiau jau plepėjo, dažniau galvodami apie grįžimą namo. Viskas kažkaip surizgo, susimaišė — tas klaidžiojimas, baimė, meilė ir didžiulis nuovargis.

Vydas be žodžių galvojo apie meilę — jis tokių šviesių ir gilių meilės jausmų niekados nebuvo patyręs. Jo sąmonėje reiškėsi paslaptingas balsas apie šį nuostabų ir kartu baisų vakarą miške, kuris, atrodė, bus jo ir Rūtelės gyvenime sprendžiamuoju. Vis labiau jam ėmė aiškėti, kad tokios Rūtelės ir pasakos niekam nedovanoja. Tai tik jo laimė.

— Kad tik išeitume iš to užkeikto labirinto! — galvojo Rūtelė.

— Meee! mee!.. mee!.. — staiga, pasigirdo perkūno oželio mekenimas. Lyg dirigentui lazdele mostelėjus, koncertan įsijungė ir daugiau šios giminės skraiduolių. — Mee!.. mee!.. mee! — Ir šie skrajūnai virš keleivių galvų šaudė raketiniu greičiu ir džiaugėsi miško nakties gyvenimu. Tačiau, geriau įsiklausius į tuos mekenimus, atrodė, kad tie garsai ateina ne iš aukštumų, bet aidų aidais atskrenda iš tolimesnių apylinkių, kur galėjo būti balotos ir šlapios vietos — durpynai.

Trumpa akimirka dangus prašvito baltu mėnulio veidu. Miško vejoje akimirksniui jiem pasidarė šviesiau. Dangus ėmė dabintis plaukiančiais baltais pūkiniais debesėliais. Lengviau ir patogiau buvo keliauti.

Papūtė staigūs vėjų gūsiai. Tartum jūros bangos suūžė. Šilas tuoj sunerimo, ėmė labiau ošti ir šlamėti. Pušų, eglių ir lapuočių kepurėse įsidrąsinęs žaidė šiltas vėjas.

~~~

Pakelėje riogsojo jau apipuvęs didelis pušies kelmas. Pavargę keleiviai atsisėdo pailsėti, tolimesnės kelionės krypties aptarti, nes abiejų jėgos buvo visiškai išsekusios, o ypač Rūtelės. Vydo laikrodėlis rodė pusę dešimtos vakaro. Tiesa, birželio gale, vasarą, tai dar ne vėlus laikas, — pagalvojo Vydas. Rūtelė neprieštaravo dėl tokios nuomonės.

Ji vis kovojo pati su savim ir stengėsi nusikratyti nusiminimu, nuovargiu ir blogomis mintimis. Ji bandė galvoti apie gerus ir linksmus dalykus.

— Sakyk, Vydai, ar tu galėtum pasiaukoti už tą, kurią myli? Ar galėtum ryžtis mirti už tą, kurią myli? Ar galėtum ryžtis mirti už meilę?

— Taip, taip, Rūtele! Už tave visuomet! Bet tu turi man tikėti, Rūtele, kad aš nenorėčiau niekad nuo tavęs atsiskirti. O kaip tu apie tai galvoji?

— Nors tų metų mano jaunystė nedaug teužkrovė ant mano pečių, bet esu daug knygų skaičiusi, daug galvojusi... Tad kitaip žiūriu į gyvenimą, į meilę iš teoretinės pusės, — pradėjo ji. Gal galvoju ne gimnazistiškai? Aš esu pasiryžusi už savo įsitikinimus mirti. Man atrodo, kad mirti už savo mylimąjį žmogų, už jį pasiaukoti — nesunku. Svarbu, kad toji meilė būtų tikra ir laimės žiedais išdabinta, patikima ir amžina. Man būtų lengviau už savo idealą mirti nei juo nusivilti, — baigė Rūtelė.

Jų akyse užsidegė šviesūs žiburėliai, lyg tirštoje nakties užuovėjoje, ir susiliejo nematomame žvilgsnyje ir rankų dasilytėjime. Abu jaunuoliai kažką paaukojo vienas kitam — kažką dovanojo brangaus, nemirtingo, amžino. Jie be ypatingų įrodinėjimų jau žinojo, kad šiuo akimirksniu priklauso vienas kitam. Kiekvienas jų atidengė amžinąją paslaptį savo mylimajam. Jie davė amžiną įžadą.

Bet, reikėjo eiti...

Ir tas palaimintas storas kelmas paliko vėl vienišas.

Rūtelė buvo šiek tiek apsiraminusi, pamiršusi negandą. Tačiau, vis tiek ji negalėjo atsikra-
~~~

tyti kažkokio tamsaus, siaubingo prietaringumo, kuris juodu šešėliu slinko iš paskos.

Po neužilgo vėl apėmė ją beviltiškos nuotaikos. Norėdama nepasiduoti, Rūtelė pradėjo poetiškomis temomis byloti apie jų negandą:

— ... Jau nebėra Dievo šviesos. Užgęso diena. Ir saulę ir mėnulį nužudė dangum plaukiąs nuožmusis slibinas. Tas slibinas, Vydai, — tai blogio ir tamsos demonas. Ak, koks jis baisus. Jo niekas nugalėti negali. Mus supanti aplinka tamsumoj paskendo. Kerėtojas pavertė visą aplinką ne gyvenimui, bet mirčiai. O kaip drėgna, šalta ir šiurpu. Ir mum nebėra kelio atgal. — Rūtelė tartum aukštos temperatūros apimta klajojo.

Vydas su išgąsčiu ir susirūpinimu ją pritraukė ir priglaudė prie savęs. Jam ašaros riedėjo iš akių ... Skausmas širdį suspaudė.

— Vydai, Vydeli, aš tikrai kažko bijau! — sušuko Rūtelė.

— Nebijok, Rūtele, — glausdamas prie savęs, ramino ją kaip įmanydamas Vydas. Juk tu ne viena! Aš su tavim. Neužmiršk, Rūtele, aš su tuo tavo slibinu dar pakovosiu, aš jį nugalėsiu!

— Bet, brangusis, tu juk neturi nei šautuvo nei kardo. Tu be jokio ginklo. Kuo tu jį nugalėsi? — paklausė Rūtelė.

Vydas labai nustebo dėl tokio protingo ir teisingo samprotavimo ir kurį laiką tylėjo.

~~~

Miškas ėmė retėti. Išėjus lygumon, prieš jų akis atsivėrė žemyn nulinkęs šlaitas. Toliau, kaip jie spėjo, buvo žvyrduobės. Į tą klonį įsižiūrėję jie abu ėmė tikėti geru. Rūtelei pasivaideno, kad jų kelionė suka į gerą pusę. Ji kiek pralinksmėjo. Jie užeidavo vis daugiau miško properšų, vėjų, lyg kokių dykumų.

O Vydas, tuo metu, kažkodėl prisiminė ir ėmė galvoti apie tėvo pasakojimą, kaip jis kažkada klaidžiojo. Vydo tėvas Mykolas Každailis tuomet gyveno Žemaitijoj, netoli Kuršėnų. Ėjo jis svarbiu reikalu į valsčių. Laimingai nuėjo dienos metu į Kuršėnus. Ten kiek užtruko. Nusileido naktis. Ėjo namo ir prijždamas paklydo naktį didžiosiose Vaizbučių giriose.

Vaikščiojo, vaikščiojo, klaidžiojo jis ten iki vidurnakčio. Ėjo, ėjo, vis jam atrodė, kad kryptis teisinga. Net ir savo sodybą, rodos, mato. Eina jis ten, bet mato, kad vis tebėra toje pačioje vietoje, iš kurios pradėjo kelionę. Nusiminė. Už galvos nusitvėręs, nebežinąs, ką galvoti ir ką daryti. Pasėdėjęs, pasilsėjęs, ir vėl einąs. Tartum velnias jį vedžiojęs, o gal koks žinys jį buvo apkerėjęs, o gal kokia dvasia pasalūnė buvo pagavusi: kažkas nepaleidžia ir tiek. Pradėjo pagaliau melstis. Sukalbėjęs trejus poterius, pradėjęs net rožinį suktį, ir jau visą paslaptį sukalbėjęs.

Tik, pasigirdo jam kažkur toli, toli: "Ka - karie - kūūū!" Sugiedojo gaidžiai. Tuoj pajutęs, kad jam ir šviesiau pasidarė ir prablaivėjo akys. Mat, po dvyliktos piktosios dvasios ir visi kipšai prarandą savo galią.

O gi, pagaliau, žiūrįs — visai prie savo sodybos bestovįs.

Vydas tą nuotykį papasakojo ir Rūtelei.

— Argi ne taip ir mum atsitiko? — paklausė Rūtelė.

~~~

Rūtelės vaizduotėje taip pat ėmė plaukti vaikystės atsiminimai. Štai, pradžios mokykla, jos mokytojai, mokyklos draugės ir draugai ... Prisiminė girdėtos ir skaitytos pasakos. Taip vaizdžiai, taip gyvai ji viską prisiminė! Kokios jos įdomios, prasmingos, kaip derinosi su tikruoju lietuvių gyvenimu. Beveik visos pasakos buvo gyvenimiškos, tikrovinės, buitinės. Visur jose pinasi kova tarp gėrio ir blogio. Ir vis gi, beveik visur ir visuomet, gėris nugali blogį. O ir tie lietuviški velniai nėra visai sugadinti, jie kai kada ir pasigaili lietuvio, o ir patys turi lietuviškumo žymių.

O tas pasakų turinio įdomumas! Čia ir karaliai, karalaitės ir grožiu švytintieji karalaičiai, išmaldos prašantieji seneliai, plėšikai, vagys. Kai kurie jų burtininkų paverčiami įvairiais gyvuliais, paukščiais ar net šlykštybėmis. Štai karalaitis kartą buvo paverstas net didžiule varle, o dvyliką brolių — juodvarniais.

Kaip filme, Rūtelės vaizduotėje prabėga ir gimnazijos suolo nuostabūs laikai. Prisimena ji gerus ir blogus mokytojus. Labai blogų, tiesa, ji neatsimena. Bibliotekos, knygų skaitymas, pamokų ruošimas, rašto darbai, mokykliniai koncertai, dramos vaidyba, literatūriniai būreliai, draugijinis gyvenimas — skautijos veikla. Štai ir bažnyčia. Pirmoji komunija, ir ji balta suknele. Kokia ji buvo tuomet laiminga! Ji norėjo net mirti, o kai jokių nuodėmių neturėjo, tai būtų ėjusi tiesiai į dangų. Kokie įdomūs tie gimnazistiški šokių vakarėliai, kurie buvo ruošiami gimnazijos pastogėje ... Ir kokia ji šokių mėgėja! — visur pirmaujanti.

Rūtelei Leonaitei praeitis skambėjo gražiausiais kalėdinių varpelių ir giesmių garsais, mandolinomis, gitaromis ... O tų mokslo draugų tarpe visad pirmasis — Vydas Každailis.

Ir kokius puikius, tiesiog meniškus, koncertus jie suruošdavo!

Tų prisiminimų poveikyje Rūtelei, staiga, pasidarė silpna ir be galo liūdna ir graudu, kažko labai, labai gaila. Bet kartu ji buvo laiminga, nes žinojo, kad ją myli Vydas ir kad Vydas yra ir jos idealas.

Tartum debesimis plaukia tos nenuoramos vaikystės svajonės.

Ir vėl ir vėl grįžta tos svajonės, ir jos tokios aiškios, prasmingos, įdomios — kaip ant delno. Net vaikiški sapnai, kažkada sapnuoti, jai prisimena. Ji negali jų atsikratyti. Jie nuolat sugrįžta.

— Klausyk, Vydai, tie vaikiški sapnai baisūnai persekioja naktį ir tada, kai nemiegi. Nors ir pasimeldi, daug sykių pasimeldi, bet, vis tiek, jie tavęs nepaleidžia . . .

— Mano tėvų nameliai man pasakiškai gražūs. Mėgstu savo kambarėlį. Jame gimdavo pasakos. Dar daugiau: jame dažniausiai kažkokios gerosios dvasios gyveno. Kiek tame kambarėlyje man gimė puošnių, įdomių ir brangių svajų svajonėlių, — vaikiškų, vėliau mergautinių! O kai mano draugės ateidavo ir kokių tik niekučių, linksmais ataudais, mes neišsigalvodavome!

~~~

— Klausyk, Vydai, ar tu įsivaizduoji begalybę? — nutvėrė ji Vydo ranką ir ją spaudė sau prie širdies, kuri baukščiai daužėsi, lyg paukštelis narvely, jos krūtinėj.

Ji užsimerkė ir palengvėle eidama, kažką galvojo. Kurį laiką tylėjo.

— Rūtele, leisk man dėl tavo begalybės pasisakyti. Begalybė juk neįsivaizduojama: ji be galo didelė, arba be galo maža ir visad nepabaigiama. Juk ir svarstyti tokį svarbų klausimą ne tau ir ne man, ir dar tokiose biauriose sąlygose. Tuo rūpinasi mokslininkai, matematikai. Net ir jie negali begalybės įsivaizduoti. Jie tik bando priartėti prie vienos ar kitos ribos. Tais atvejais jie rašo daug nulių.

— Klysti, Vydai. Aš tą neįsivaizduojamą begalybę jau seniai ėmiau matyti ir įsivaizduoti. Gal tai ir nerimtas darbas. Gal ir vaikiškumas. Ji mano lakioje vaizduotėje įgauna net apčiuopiamas formas, net tam tikrą pavidalą. Pirmą kartą tą begalybę pamačiau raudonosios armijos tankuose, šarvuočiuose, raudonomis žvaigždėmis atžymėtuose. Jų kolonos begalinės — nei pradžios, nei galo nematyti. Man atrodo, kad jiem tik pastatyti prireiktų viso laisvojo pasaulio žemės plotų . . . tai mano begalybė! Apie nulį ir begalybę yra nemaža knygų prirašyta. Tai jau dalinai ir politika.

— Aš kartais matau kitą begalybę . . . Ypač kai užsimerkiu, tai tartum upeliu ima plaukti nešamųjų karstų begalybė. Jų tiek daug, tiek jų daug! Jų milionai. Ne, ne! Tų komunizmo aukų aš niekad nebandžiau skaičiuoti. Būtų neprotinga tai daryti. Jų — begalybė!

— Ko tik tu, Rūtele, neįsivaizduoji, ko tik neišsigalvoji! Tu esi nepataisoma fantastė. Tavo nurodytieji begalybės pavyzdžiai neturi nieko bendra su matematine begalybe. Aš nežinau, kuo tave vadinti. Tu turėtum būti poetė, sentimentalių romanų rašytoja, romantikė, muzikė, pasakų kūrėja — štai kuo tu turėtum būti! O gal ir būsi? — susijaudinęs kalbėjo ir rankomis mostikavo Vydas Každailis.

Rūtelė į tai nieko neatsakė, tik prisiglaudė prie Vydo.

~~~

— Kas ten blyksterėjo? — Mačiau lyg automobilio šviesas.

— Tikrai, Rūtele, štai ten pro medžius prasiskverbia šviesos žiežirbėlės.

Ir tikrai, anoje pusėje dar kartą blyksterėjo žiburėlis — bet gana toli.

Turėsime paskubėti. Gal jau ir Kalnėnų sodyba nebetoli, — ėmė jaudintis Rūtelė. Jos nuotaika pakito į gerąją pusę. Ji tapo linksmesnė.

— Aš jau noriu valgyti! Su tikru malonumu išgerčiau pieno stiklinę su pyragaičiu, — prisiminusi alkį, tarė Rūtelė.

— Bandykime eiti ten, kur blykčioja. Atrodo, kad ten automobilis. Gal žmonių sutiksime. Jei sutiksime, tai pasiklausime, kur mes čia nuklydome. Gal kas nurodys tikrą kryptį, pasakys kelią . . .

— Duok ranką, Vydai!

Rankomis susikabinę, žvaliau nužingsniavo jie ten, kur matė šviesą blykčiojant.

Pagaliau, už kelių šimtų metrų jie vėl pamatė blykčiojimus. Išėjus pamiškėn, atrodė lyg ir dangus būtų kiek nušvitęs. — Greičiausia, tai nuo elektros šviesos mieste, — taip pagalvojo Každailis.

Vėl vilties kibirkštėlė.

— Vydai, Vydeli! Žiūrėk ten, kažkas juk važiuoja: tai automobilis! — susijaudinusi sušuko Rūtelė.

Tikrai, ten važiavo automobilis. Prožektorių šviesos kartas nuo karto, pasisukimuose, nušviesdavo jaunuolius, net trumpam apakindavo. Automobilio burzgimas džiaugsmingai ir maloniai juos nuteikė.

— Nėra to blogo, kuris neišeitų į gerą, — pagalvojo Vydas.

Abu suvargę keleiviai skubėjo eiti link nematomo kelio. Pagaliau, vieną ir kitą sykį pasigirdo automobilio ragelio pipenimas:

Pyyyp! — Pyyyp! — ir vėl viskas nuščiuvo. Automobilis, tačiau, artėjo.

Ir vėl, ir vėl automobilio prožektorius nušviesdavo gyvatėle besisukinėjantį, besivingiojantį kelią. Šviesos pluoštai iš dviejų elektrinių žibintų blaškėsi iš vieno šono į kitą, o kartais suposi ir artėjo kelio viduriu, šaudavo į viršų, arba atsimušdavo į smėlėtą kelią. Automobilis važiavo labai lėtai.

Pažadinti miško žvėreliai ir paukščiai sudrumstė miško palaimintąją nakties tylą.

— Ačiū Dievui. Tai pirmoji auto mašina — jau geras ženklas, — garsiai nusidžiaugė Vydas.

Jauni keleiviai paskubėjo išeiti į kelio vidurį, kad automobilio šoferis pastebėtų ir nepravažiuotų.

Abu, staiga, pastebėjo, kad tas automobilis, tai amerikinis džypas, kurį vairavo rusas kariškis. Džype sėdėjo trys raudonarmiečiai rusai.

Jaunuolius pamatę, rusai sustabdė mašiną. Automobilis greit sustojo ir iš jo iššoko du enkavedistai. Mėlynos kepurių apvajos rodė jų karinės tarnybos rūšį. Vyrai gana aukšto ūgio: vienas kapitono, kitas — leitenanto laipsnio. Šoferis buvo eilinis kareivis — bojecas.

Vos pamatę rusus kariškius, kurie, atrodė, buvo girti ir vos pastovėjo ant kojų, abu jaunuoliai gerai suprato tikrąją grėsmę ir kokią didelę klaidą jie bus padarę, pasirodę rusam vidury kelio, miške ir dar naktį.

Tik reikėjo pagalvoti: naktis . . . miškas . . . raudonarmiečiai . . .

Abudu komandyrai buvo nusigėrę. Alkoholio tvaikas net miške buvo juntamas: iš jų dvelkė kaip iš traktieriaus. Šonuose jie turėjo pasikabinę ant diržų didelius rusiškus naganus.

Rūtelė tiesiog apmirė iš baimės. Ji suprato, kad padarė nepataisomą klaidą. Buvo per vėlu. . .

Vydas sumojo bėgti. Atatupstas, palengvėle kartu su Rūtele ėmė trauktis už medžių, o paskui — į krūmus, miško gilumon. "O tamsi naktis suteiks prieglobstį." — Pagalvojo Vydas.

Tačiau ir enkavedistas kapitonas, kad ir girtas būdamas, supratęs jaunuolių manevrą, pastojo jiem kelią. Išsitrauktą iš įmautės naganą, jis laikė paruoštą šauti.

— A ty, molodoj čelovek, ko trauki merginą miškan? — Rusiškai kalbėjo enkavedistas. Jo kalbos tonas buvo beveik tėviškas: — Ir tau, gražuole, neverta bėgti. Padėsime jums ir kelią surasti ir iki Kauno pavežinsim. Mes geri žmonės. . .

Tuo metu ir leitenantas prisidėjo prie kapitono ir ėmė meilintis prie Rūtelės:

— Nespugaisia, krasotka! . . .

Abu komandyrai, atrodė, sunkiai bepastovėjo ant kojų, ir siūbavosi. Jie švitino elektriniais prožektoriais tiesiai į akis. Vydas ir Rūtelė laikinai buvo apakinti.

Ilgai nelaukęs, Vydas staigiai patraukė Rūtelę už krūmų ir metėsi bėgti miško gilumon. Mergaitė, tačiau, tiek buvo išsigandusi ir išvargusi, kad ją tartum stabas ištiko. Negalėjo nė kojų pajudinti. Vydas pagriebė Rūtelę ir užsimetęs ją ant pečių leidosi bėgti. Galvojo — gal pavyks miško tamsoje pasislėpti. Gal? Rusai visai girti . . . — žaibiškai šovė mintis galvoje.

Tačiau komandyrai irgi nesnaudė. Griūdami ir vėl keldamiesi, jie puolė vytis jaunuolius ir paleido keletą šūvių iš naganų.

Neaimei, Vydui tamsoje pasipainiojo po kojomis šaka, ir jis pargriuvo.

Rusas kapitonas, švytindamas prožektoriumi, pasivijo jaunuolius ir smogė Vydui per galvą naganu. Studentiška kepuraitė nulėkė į krūmus. Vydo galvoje tik žiežirbos sušvytravo. Jis prarado sąmonę ir griuvo kaip pakirstas medis.

Rūtelė, atsigavusi, ėmė bėgti. Bet netoli ji tenubėgo. Ją pasivijo rusas leitenantas. Mergaitė nepasidavė, kovojo kaip liūtė, kandžiojo rankas, draskė akis ir veidą, šaukė kiek galėdama:

— Gelbėkite! Geeel-bė-ki-te! Ž m o n ė s ! — klykė ji, kiek pajėgdama.

Aidų aidais nuskambėjo žudomos mergaitės, siaubą keliantis balsas miškais ir kloniais.

— G-e-l-b-ė-k-i-te! — ir vėl praskrodė mišką mergaitės klyksmas. Ir po to viskas aprimo ir nutilo. Tik girdėjosi rytą pranašaujantis miško ošimas, ir vėjas paslaptingai šnarėjo spygliuose ir lapuose.

Tuo metu Vydui Každailiui ėmė grįžti sąmonė. Jis vos begalėjo vaitodamas atsikelti. Jo galva buvo kruvina. Tačiau, pamatęs lempute švytinantį rusą, pašokęs trenkė jam galvon. Rusas pargriuvo, bet, greit atsigavęs, atsistojo ir vėl smogė Vydui naganu galvon. Ir vieną ir kitą sykį. Šį kartą, Vydas, pargriuvęs ant motinos žemelės, gulėjo kaip negyvas. Kruvini šviesūs plaukai dengė jo veidą.

Tyliai ir gaivinančiai lynojo šiltas lietus. Drėgmė suvilgino Vydo sukruvintą veidą. Jis ėmė atskirti skausmą nuo ne skausmo. Pajuto galvoje kažkokį baisų, nepatirtą ūžimą, lyg malančių malūno girnų sukimąsi.

Vydas po truputį ėmė artėti į gyvenimo tikrovę. Jau jam kvepėjo miško aromatas. Bet galvoje vis dar — tuštuma, keistas bukumas, jokios minties. Galva sunki. Nepavaldoma.

Šiltas lietus nustojo lijęs ir įsigėrė ištroškusion miško žemėn.

Pagaliau Vydo galvoje gimė mintis. Jis prisiminė Rūtelę.

— Kur Rūtelė ! — O, Dieve, kur? — ėmė šaukti. — Ne, ne, ne! Negali būti! Tai tik baisus sapnas.

Pabandė atsikelti, bet sukrito. Vėl bandė stoti ant kojų. Vis labiau ir labiau jam grįžo atmintis. Pagaliau, jis suprato visą siaubingąją tiesą.

— Kur gi Rūtelė? Kas atsitiko su ja? — ir širdį suspaudė dar niekados nepatirtas praradimo skausmas. Galvoje mintis ir sveika logika užmigo. Jo dvasinis pasaulis aptemo. Aplinkui jį, susikabinę griaučiai ėmė šokti, keistai kraipytis, glėbesčiuotis. Barškino ištiestomis kaulinėmis, kažkada buvusiomis rankomis, kurios savo laiku buvo skirtos rimtam darbui dirbti ir mylimajai apkabinti ir jai pamyluoti.

Každailio psichei paliegus, jam grįžo fizinės jėgos ir jis, kaip beprotis pasileido per mišką.

Medžių ir krūmų šakos draskė jam veidą, bet jis nejautė skausmo:

— Rūtele!... Rūtele!... Rūtele! — šaukė jis vardą, begaliniai kartodamas. Šauksmas girioje, aidų aidais, kartojosi:

— Rūūū-teee-leee!... Rūūū-teeeeeee-le!

Vydas, kaip kokia šmėkla, lakstė po mišką, o siaubas jį sekė iš paskos.

— Ir... O kas ten?

Prie krūmo Každailis pastebėjo kažką baltuojant...

— Rūtelė — sušuko jis ir krito šalia apnuogintos, sulytos mergaitės. Rūtelės kūnas dar buvo šiltas...

Kiek valandų praėjo šiame pragare — Každailis nenujautė.

— Vydai, mano brangusis, o kuo tu su tuo slibinu kovosi, jeigu neturi jokio ginklo, nei kardo? — žodžiai, tartum magnetofono juostelėje, atsimušė jo smegenų reizginyje.

Staiga, jo smegenis užliejo ir uždegė karšta lava. Jame viskas surizgo, suiro.

~~~

Du enkavedistai komandyrai, kapitonas Ivanas Kosyginas ir leitenantas Sergejus Krotovas ir jų karinis šoferis — bojecas Grigorijus Petrenka, Griška vadinamas, baigė paryčiais savo linksmąjį ir labai nusisekusį savaitgalį.

Pasistatęs nediduką patefoną, bojecas Griška, nuolatos grojo didžiausią savo liaudies muzikos meno perlą — plokštelę: "Prichodila na bereg Katiuša..."

Jis tų plokštelių daug ir neturėjo, tik kelias. Labiausia jis mėgo "Katiušą" ir "Tris tankistus".

Iš sudėvėtos plokštelės sklido kimus, girgždantis garsas, kartojantis vis tą pačią melodiją. Kai kada, tai vienoje, tai kitoje plokštelės vietoje imdavo kartotis tie patys žodžiai "prichodila na bereg Katiuša... prichodila na bereg Katiuša... prichodila..." kol patefonas sustodavo groti. Snūduriuojantis bojecas Griška prasiblaivydavo tik tam, kad užsuktų patefono spyruoklę ir nukeltų mikrofono adatėlę pačion plokštelės pradžion. Užsnūdę knarkė ir abu komandyrai...

~~~

Mėnesiui prabėgus, Kaune, komunistų partijos leidžiama "Tiesa" paskelbė, kad lietuvis studentas Vydas Každailis buvo rusų enkavedistų komandyrų sugautas nusikaltimo vietoj, Vaišvydavos miške, kur jis išprievartavęs ir nužudęs lietuvaitę Rūtą Leonaitę. Po savaitės, "Tiesa" papapildė ankstyvesnįjį pranešimą trumpa žinute, kad Maskvos, komunistų partijos ir Lenino-Stalino "pravosudije", už išprievartavimą ir "Aušros" gimnazijos aštuntos klasės mokinės Rūtos Leonaitės nužudymą pakaltintajam studentui Vydui Každailiui, paskelbė tokį, prie uždarų durų nutartą, teismo sprendimą:

"Buvęs Vytauto Didžiojo Universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto pirmojo kurso studentas Vydas Každailis, dvidešimt vienerių metų amžiaus, už išprievartavimą "Aušros" gimnazijos aštuntos klasės mokinės Rūtos Leonaitė, be to, apsunkinančiom aplinkybėm esant, kadangi nukentėjusi mergaitė patyrė sunkių kūno sužalojimų, nuo kurių ji ir mirė, kaltinamasis Vydas Každailis nuteistas aukščiausia tarybine bausme — sušaudyti.

Į prie uždarų durų vykusį teismą buvo atvežtas iš Kalvarijos psichiatrinės ligoninės suimtųjų skyriaus ligonis Vydas Každailis. Į prokuroro kaltinimus jis neatsakinėjo, visą laiką tylėjo. Tarybinis teisingumas ir teisė nerado reikalo kaltinamajam paskirti gynėją. Kaltinamasis nesiteisino.

Kad nusikaltimą įrodytų, buvo pakviesti du liudininkai: NKVD kapitonas Ivanas Kosyginas ir leitenantas Sergejus Krotovas.

Nutarimą paskelbus, po mėnesio, Vydui Každailiui skirtoji bausmė buvo įvykdyta, jis buvo sušaudytas.

A†A šauliui ANTANUI GINTNERIUI,

anksčiau buvusiam uoliam LŠST c.v. Spaudos Informacijos vadovui ir nuo 1970 m. Spaudos Inf. sekcijos nariui staigiai iškeliavus amžinybėn,

širdingai užjaučiame visus šaulius — tautinių idealų kovos brolius ir seses, gimines, draugus, bičiulius bei pažįstamus.

LŠST CENTRO VALDYBA

Lietuvos Šaulių Sąjungos Pirmūnei ir ištikimai jos idėjos Vykdytojai

ONAI PŪTVYTEI-TERCIJONIENEI

mirus, jos dukroms — Aldonai Rygelienei ir Giedrei Kulpienei, sūnui Vincui, seserims — Sofijai Mantautienei ir Emilijai Pūtvytei, jų šeimoms ir visiems kitiems artimiesiems reiškiame brolišką užuojautą bei kartu liūdime.

LŠST CENTRO VALDYBA

LIETUVNIKAI

ANTANAS VADOPALAS

Kaikurių skaitytojų ir manęs, nepatenkino spaudoje paskelbta hidroniminė teorija, būk vardas Lietuva yra kilęs iš upėvardžio.

Duodu dar vieną, kitokį aiškinimą, išeidamas ne iš krašto vardo, bet iš tautinės, gal luominės, priklausomybės krašto gyventojų — lietu*vnikų*.

M. Mažvydas 1547 m. Catechismusa prasty szadei rašo vardus: "letuuinikump" ir "letuwynika".

Vardus lietuvi*nin*kas *ir* lietu*vnin*kas teikia ir modernūs žodynai: LRKZ, DLKZ, E. Fraenkelio LEW.

A. Kuršaitis (2-1317) rašo, esą, lietuvininkai, ne lietuviai taip vadina save Prūsų lietuviai.

St. Tarvydas (1958, 21 p.) rašo, kad Vakarų Lietuvos gyventojai save dažnai vadina "lietuvninkas" arba "lietu*vinin*kas"; latviai rytiečiai lietuvius vadina litauniki ir lietuvnieki.

Pskovo ir Naugardo metraščiai lietuvius vadina litovniki.

VARDO LIETUVININKAS ŽODĖDARYBA

Vardas lietuvininkas turi dvi priesagas: -uv arba -uva ir -nikas arba -ininkas ir šaknį liet-.

SEMANTIKA PASAKOMA PRIESAGA -uva

Priesaga -uv, -uva pasako vietą, kur yra daug būdingų daiktų:

Bartuva, kur pastatytos bartos, arba kur gyvenama bartų;
Laukuva, aikštė paežeryje;
Raguva, tarpeklio vietą;
Šiluva, vieta kur daugiau šilų;
Vaduva, vieta, kur yra vadų (potvynio, arba po lietaus laikini ežerėliai);
Viržuva, vieta kur yra viržių, ir t.t.;
Lietuva, plotai su lietos privilegija.

SEMANTIKA PASAKOMA PRIESAGA -nikas

Antroji priesaga -nikas pasako socialinius, luominius, ūkinius ir teisinius santykius tarp darbo arba tarnybos davėjo ir darbo atlikėjo, kaip matyti iš eilės pateikiamų senų pavyzdžių:

Baudžiaunikas, nelaisvas darbininkas baudžiamas (verčiamas) dirbti dvarui. Išsivystė iš dvaro kaimiečių (koimincy) ir dvaro bernų, bei iš karo belaisvių, nusikaltėlių ir t.t. Baudžiava reiškė drausminimą, auklėjimą.

Bandinikas (daujėniečių bundinikas), laisvas darbinikas, dalinikas, už sutartą bandą atliekąs savinikui darbą ir ruošą. Banda buvusi sutariama gyvuliais, javais, audeklu, paviržiumi ir kitom gamtos gėrybėm. Banda — galvijai, keltuva. Banda — kepalas, kaip anglų lord = hlaford = loaf keeper = kepalo laikytojas. Banda — lauko dalis pavedama sėjai. Banda — to lauko derlius.

Bitinikas, kas laiko pas save bendras su kaimynu bites, jas kopia ir medų atiduoda bičių savininkui, bitkopis. Kas kita bičiulis: vienas kitam gaidį dovanojo ir susibičiuliavo.

Čyžinikas, Lietuvos Statuto bei papročio teise vadinamas asmuo, kuris nemokamai naudojasi sena dovana, arba už pigią kainą turi senas teises į naudą (lietą) svetimo turto, bet neturi nuosavybės teisių.

Darbinikas, laisvas asmuo atliekąs kitam už mokesnį paprastą fizinį darbą, kur įdedama fizinė jėga. Darbinikai atsirado su pramonės pradžia.

Dvarinikas, stambaus ūkio savinikas, bajoras žemvaldys, turįs paveldėtą privilegiją versti baudžiaunikus dirbti jo naudai.

Kampinikas, laikinai gyvenąs pas svetimus žmones įnamis.

Laukinikas. Klaipėdiečių laukinikas — ūkinikas. Daukanto laukinikas — priešinybė pilioniui, miestiečiui. Latvių laucienieks — kaimo gyventojas. Prūsų laukinikis — gavęs iš valdovo leną, valstietis. Visos laukiniko lytys yra seni indoeuropietiški vediniai iš sen. indų (u)loka — laisva erdvė, laisvi toliai, pasaulis (Fraen. 344 p.).

Medinikas. Žemaičiai mede vadina gaivališkai augantį didelį plotą medyno. Medė buvusi valdovo valda. Medžioklei ir medyno ekploatacijai buvo pareigūnai, kuriuos D.L.K. Vyriausias Medinikas Gr. Valavičius vadina "osočniki", kurie turėjo sekti žvėrių rezervatus "osoki". Daujėniečiai "osoki" vadina užusieniais. Vardas užusienis yra arba vedinys iš liet. siena (žiūr. upėvardžius: Siengrabis, Sienyčia, Sieninė,ež. Sienis), arba yra senesnis baltų veldinys grupės kaip latvių "Ūžinš" (Vasm. 3-170) — bičių deivis, žirgų globėjas, latvių "Ūsenis, Ūsainis". Kita medinikų pareiga buvusi priežiūra medžių kirtimo eksportui ir medžių deginimo pelenams.

Pusinikas, ūkio nuominikas dirbąs visus darbus ir ruošą už pusę ūkio derliaus arba naudos.

Samdinikas, laisvas darbinikas, arba tarnas, samdomas pagal samdos sutartį už algą.

Šeiminikas, šeimynos, sėbros, įmonės galva, bosas tvarkąs reikalus savo nuožiūra.

Talkinikas, nemokamas darbinikas padedąs kaimynui atlikti vienkartinį sutelktinį darbą su sąlyga, kad ir jam bus padėta talkoje.

Trakinikas, asmuo turįs teisę naudotis dvaro trako nauda: šienauti, uogauti, pasikirsti kuro, ganyti ir t.t., išeinant iš buvusių servitutinių santykių.

Trakas (forest) yra skirtingas nuo medės (wood) ir dikros. Trakas yra selėjamas, prižiūrimas, "kraustomas" medynas riboto ploto.

Ūkinikas (ūkinykas, Fraenk. 1160), savinikas turįs visas teises į ūkio naudą. Ūkiniko semantika atitinka lietuvniko sąvokai.

VARDO LIETA SEMANTIKA

Lieta, anot E. Fraenkelio LEW (367) reiškia naudą, pelną, reikalą ir t.t.; lietuvių lietoti, lietuoti — būti naudinga, tikti. Klaipėdiečių lėta — t.p. (čia balsės -ie- tarmiškai tariamos -ė-). Daukanto lėta — nauda, gerybė; lėtuoti — derėti, tikti kam. Kurš. (2-1315) lieta=lėta=t.p.; lietos vyras — verslininkas; lietos medis, lietmedis — padarinis medis, traknus medis, Nutzholz; niekam lietai būti — niekam tikti, savo lietos atboti — savo nauda rūpintis. Latvių lieta — vertė, tinkamumas; lietat — naudoti. Suomių laita — santykis, sąlyga (Fraenk. 367). Graikų aleios — neturtigas (Vasm. 2-36); poluleios — pasiturįs (reich begütert. Vas. 2-36).

VARDO LIETA ETIMOLOGIJA

Vardo lieta etimologija neaiški. Vardai liet. lieta ir latvių lieta gal yra indoeuropiečių šaknies *letj (Vasm. 2-36); tos pat grupės kaip: toch. A lut-k — būta leista; liet. leitas=lėnas (Fraenk. 352); graikų eleuderos — laisvas; gudų lec — leista; sen. čekų letenstvie — malonumas, prabanga; sen. lenkų liecienstwo — laisvė; gotų unleds — neturtingas; graikų ledein.

E. Fraenkelis mano, kad lietuvių ir latvių lieta negali priklausyti grupės *letj.

E. Fraenkelis (330) mano, kad latvių leida — laisvas nepriklausomas gyvenimas ir latvių laide — lengvas, linksmas gyvenimas yra kitos grupės kaip lieta.

Gal būt yra grupės kaip liet. upėvardžiai: Lieda, Nevėžio int.; Liedaitis, Kaltanėnų ež.; Liedas, Šušvės int.; Liedelė, 1. Antalieptės ir 2. Kaltanėnų; Liedelis, Liedos int.; Liedis, 1. Antalieptės ež. ir 2. Kaltanėnų ež. (šie žodžiai yra su kaita finiškų dvibalsių -ei- į baltiškąsias dvibalses -ie-).

VARDO LIETUVA SEMANTIKA

Vardas Lietuva reiškia kuopinį vienetą, reiškia vedinį iš vardo lieta. Lietuva reiškia privilegijuotą vietą, kur ir plotas ir jo lieta priklauso vien lietuvnikams.

Lietuvos erdvė buvo privilegijuota ir skirtinga nuo dvaro, kurio baudžiaunikų darbo nauda priklausė dvarinikui, skirtinga nuo trako, kuris priklausė dvarui, bet į kurio naudą turėjo teises servitutiniai darbininkai; skirtinga nuo medės, kurios nauda buvo valdovo monopolis.

Tad lietuvnikai buvo luomas, labai anksti įsiritęs į privilegijuotą luomą, buvo pirmtakai vėlyvesnių Lietuvos bajorų.

VAKARŲ VOKIETIJOS LITAI ARBA LETAI

Primenamas panašumas dar Frankų imperijos laikų (500-800 m. po Kr.) vakaruose tarpe germaniškų žemaičių (niederdeutsche) genčių iškilusio luomų litų arba letų. Vėliau tas luomas žinomas Vakarų Vokietijos slaviškų vendų tarpe. To sulotyninto vardo etimologija yra vokiškos kilmės laetus (Walde-Hof. 1-750) — pavaldinys (Hörige), pusiau laisvas kolonistas; Laeticus vok. šaknies *leta, gotų lats, laz — tingus, vangus, rambus; Liticinus, vedinys iš lidhuga (vok. ledig — nevedęs).

ŠAKNIES "LIET-" VEDINIAI

Vardų šaknies *liet- kažkokį lyg pranašumą, arba pirmumą primena kultūriniai skoliniai pas kaimynus: lietuvių lietuvės (Kurš. 2-1315) — stambių rugių atmaina (eine grosse Roggensorte); rusų litovka (Vasm. 2-46) — ilgoji (didžioji) kertamoji vienarankė dalgė (grosse russische Sense); vok. Litewka (Mey. K. Lex. 2-1395) — Prūsų armijos sukirpimo palaidinukė.

Ta pati tendencija jaučiama, kada sudurtiniai vietovardžiai su šaknimi "liet-" vadinami dar antrais vardais, pvz.: Vač. Biržiška (Pr. Pabiros, 15 p.) rašo: "Lilowiany alias Liwoniany vulgo Litawien", ten pat 14 p. rašo "atstumo nuo Carschowin lant yra Littowin lant. Tas kaimas yra "siolo Lelioviany", dabartiniai Lylavėnai.

Vietovės Litawien, Littowin antraip vadinamos Lilowiany, Lelioviany, kur lelas reiškia aibė, daugybė (Kurš. 2-1300), ir lielas reiškia didelis (Kurš. 2-1313).

Latvių vartojamos lytys leite, leitis (leišis) ir žemaičių leitukai yra kuronizmas, arba gali būti ir finizmas (palygink liet. siena ir estų sein; liet. šienas ir estų hein). Tos garsinės lytys žinomos ir upėvardžiuose, kurie lokalizuoti kurų (vartoju kuras, nes kuršis yra pejoratyvi forma su -š-) kalbinės įtakos srityje: Leita=Leitupalis, Graumenos int.; Leitalė, Leitės int.; Leitė, Rusnės int.

M. Gelžinis (Naujienų 1968, Nr. 23) rašo: "Klaipėdos kaimas Peskojen buvo lietuvių vadinamas "Letekai". Taip pat "Letekais buvo vadinamas kaimas Clauswaiten ... Sembritzki tą kaimą vadina "oder Leituken ... Bielenstein rašo "Leitucken, al. Clauswaiten, lett. Leitis". "Letekai=Leitucken parodo, kad čia, kurams tebegyvenant, jų tarpe jau statėsi lietuviškos sodybos. Tai vyko maždaug 900-1000 metų po Kr." (M. Gelžinis).

Molotovas, Stalinas ir Ribentropas dalinasi Baltijos valstybes.

KO VERTOS SOVIETŲ RUSIJOS VALDOVŲ PASIRAŠYTOS DRAUGINGUMO, TAIKOS IR NEPUOLIMO SUTARTYS

P. B.

Po Pasaulinių karų Sovietų Rusijos komunistiniai valdovai pasirašė su daugeliu savo kaimyninių valstybių draugingumo, taikos ir nepuolimo sutarčių, kurias vėliau jie po kelis kartus pratęsė.

Kai Sovietų Rusija sustiprėjo kariškai ir ekonomiškai, savo vidaus priešus uždarė į kalėjimus, koncentracijos stovyklas, arba žiauriausiu būdu išžudė, tada jie ieškojo kelių, kaip tas savo kaimynines valstybes klasta ir raudonosios armijos jėga pasigrobti ir prie savo nedalomos matuškos — Sovietų Rusijos komunistinės imperijos, prisijungti.

1939 m. Sovietų Rusijos diplomatai ilgai derėjosi su anglais ir prancūzais, norėdami gauti laisvas rankas, kad su Pabaltijo valstybėmis ir kitais kraštais susidoroti galėtų.

Tačiau, nei anglai, nei prancūzai su tokiomis Sovietų Rusijos užmačiomis nesutiko. Tada, Sovietų Rusijos diplomatai, su Molotovu priešakyje, derybas pradėjo su hitlerine Vokietija.

Pradžioje ir vokiečiams tokie Sovietų Rusijos reikalavimai buvo nepriimtini. Tik kai Hitleris galutinai nusprendė pulti Lenkiją, tada vokiečiai rusams pasakė: "Tarp Baltijos ir Juodųjų jūrų vokiečiams ir rusams erdvės yra pakankamai: (Nazi - Soviet Relations 1939 - 1941, psl. 33).

Tada, Sovietų Rusijos komunistiniai valdovai tuojau pasikvietė į Maskvą Vokietijos Užsienių Reikalų ministrą J. Ribentropą, kuris su J. Stalinu galutinai susitaręs, Europą pasidalino. O 1939 m. rugpiūčio 23 d. pasirašė nepuolimo paktą. Tų pačių metų rugsėjo 28 jie sudarė ir papildomą — slaptą sutartį.

Tos abi sutartys įgalino Hitlerį užpulti Lenkiją, o Sovietų Rusijai paliko laisvas rankas Lietuvą, Latviją ir Estiją užgrobti, iš Rumunijos Bessarabiją ir pietų Bukoviną atplėšti. Kadangi Suomija Sovietų Rusijos reikalavimams pasipriešino, tai raudonoji armija ją užpuolė ir iš jos pasigrobė Kareliją.

Hitlerinės Vokietijos asmijai Lenkiją karu perbloškus, Sovietų raudonoji armija iš rytų pusės užpuolė Lenkiją ir trečdalį Lenkijos turėtos teritorijos pasigrobė.

Kiek Stalinas su Hitleriu laisvų ir nepriklausomų valstybių dar pasigrobę būtų, sunku pasakyti, bet yra žinomas faktas, kad Sovietų Rusijos kruvinos rankos siekė nuo Baltijos jūros iki Indijo vandenyno, o Hitlerio — nuo Atlanto vandenyno iki Uralo kalnų. (Secret Nazi Plan for East Europe 1961 m.).

Abu kruvini imperialistai, nebegalėdami grobiu pasidalinti, 1941 m. birželio mėn. užkūrė Antrąjį Pasaulinį karą, kuris pareikalavo per 20 milijonų žmonių gyvybių, sugriovė Europą ir visame pasaulyje įžiebė tą pragarišką nesantaikos ugnį, kuri ir šiandieną nebeužgesinama yra.

1941 m. Vokietijos armijos staigus puolimas raudonuosius "išvaduotojus" nubloškė nuo Lietuvos iki Stalingrafo. J. Stalinas, pamatęs, kad jo "nenugalimoji" armija nebeatlaiko vokiečių didelio spaudimo, o rusiškajam komunizmui gręsia visiškas žlugimas, užgiedojo taikos, laisvės ir nesikišimo į kitų kraštų vidaus reikalus skambią dainelę. Jis tada taip kalbėjo:

"Pas mus nėra ir negali būti tokių tikslų, kaip svetimų teritorijų užgrobimas ar tai kalbama apie žmones ir teritorijas Europoj, ar tautas ir teritorijas Azijoje, taipgi ir Irane. Mūsų pirmiausias tikslas išlaisvinti savo teritorijas ir savo žmones iš vokiečių fašistų vergijos. Pas mus nėra ir negali būti tokių karo tikslų, kaip primetimas savo valios ir savo priespaudos slavų, ar kitų tautų pavergtiems Europos žmonėms, laukiantiems iš mūsų pagal-

bos. Mūsų tikslas pagelbėti tiems žmonėms, jų išsivadavimo kovoje iš hitlerinės tironijos, o vėliau suteikti jiems visišką laisvę, susitvarkyti savo žemėje taip, kaip jie nori. Jokio trukdymo ir kišimosi į kitų tautų reikalus!" (Pravda 1941 m. lapkričio mėn. 7 d.).

Kokiame pasaulyje mes dabar gyvename? Kokią laisvę dabar turi Lietuva, Latvija, Estija, Rytų Vokietija, Čekoslovakija, Vengrija, Rumunija, Bulgarija, Albanija ir kitos, buvusios laisvos ir nepriklausomos valstybės, o vėliau patekusios į Sovietų Rusijos komunistinio imperializmo nagus?

Kuo tie žmonės prasikalto? Kas Sovietų Rusijai davė teisę tuos kraštus užgrobti ir iki šios dienos juos laikyti už rusiškos geležinės sienos?

Dabar Sovietų Rusijos komunistiniai valdovai vėl kartoja Stalino - Hitlerio laikų sutarčių pavyzdžius. Jie sudarinėja draugingumo, nepuolimo, jėgos nevartojimo, ginklų apribojimo ir daugybę kitų, be jokios vertės, sutarčių.

Pasaulis neaklas, jis puikiai mato, kas ginkluoja Šiaurės Korėją, Šiaurės Vietnamą, kas kiršina arabus su Izraeliu, kas stato raketų bazes arabams, kieno laivynas manevruoja Viduržemio jūroje, kas stato atominių povandeninių laivų bazes Kuboje ir kam Sovietų Rusijai jos ten reikalingos.

Pirmiausia, Sovietų Rusijos valdovai tęlvykdo anksčiau jų pasirašytas, o vėliau sulaužytas sutartis ir karo metų Stalino duotus pažadus nesikišti į kitų valstybių vidaus reikalus, bet duoti jiems laisvai ir nepriklausomai nuo rusų tvarkytis savuose kraštuose.

Ko vertos Sovietų Rusijos valdovų anksčiau pasirašytos sutartys, aiškiai parodo žemiau duodami pavyzdžiai.

Sovietų Rusijos valdovų pasirašytos sutartys, kurias jie sulaužė:

1. **1932 metais** Sovietų Rusijos valdovai pasirašė nepuolimo sutartį su Suomija, o 1939 m. jie užpuolė Suomiją ir pagrobė ir jos Kareliją.

1932 metais Sovietų Rusija pasirašė nepuolimo sutartį su Estija, o 1940 m. klasta ir raudonosios armijos jėga okupavo Estiją ir prisijungė ją prie savo komunistinės imperijos.

3. **1932 metais** Sovietų Rusija pasirašė nepuolimo sutartį su Latvija, o 1940 m. klasta ir raudonosios armijos jėga Latviją prisijungė prie savo komunistinės imperijos.

4. **1920 metais** liepos mėn. 12 dieną Sovietų Rusija Maskvoje pasirašė su Lietuva taikos sutartį. Tada Sovietų Rusija pripažino be jokių rezervų Lietuvos valstybės suverenitetą ir nepriklausomybę ir visiems laikams atsisakė rusų Rusijos suvereninių teisių į lietuvių tautą ir Lietuvos žemę. 1926 m. IX.28 Maskvoje, pasirašė Lietuvos ir Sov. Rusijos nepuolimo sutartį, bet 1940 m., klasta ir raudonosios armijos jėga, įsibrovė į Lietuvą ir ją prisijungė prie savo komunistinės imperijos.

5. **1932 metais** Sovietų Rusija sudarė nepuolimo sutartį su Lenkija, bet 1939 m., susitarusi su Hitleriu, užpuolė Lenkiją ir pasigrobė trečdalį jos turėtos teritorijos, o po I Pasaulinio karo, likusią Lenkiją pavertė savo neatskiriamu satelitu.

6. **1927 metais** Sovietų Rusija pasirašė neutraliteto paktą su Iranu, bet II pas. karo metu į Iraną įvedusi savo raudonąją armiją, po karo, nebenorėjo jos išvesti. Tik santarvininkų spaudžiama, iš Irano turėjo išsinešdinti.

7. **1926 metais** Sovietų Rusija pasirašė nepuolimo paktą su Afganistanu, o 1940 m. užpuolė Afganistaną.

8. **1925 metais** Sovietų Rusija pasirašė nepuolimo paktą su Turkija, bet 1945 m. tą sutartį vienašališkai nutraukė.

9. **1928 metais** Sovietų Rusija pasirašė Kellogo - Briano paktą, bet 1929 m. sovietai užpuolė Mandžūriją —Kinijos Rytų geležinkelio pretekstu.

10. **1935 metais** Sovietų Rusija - Prancūzija - Čekoslovakija pasirašė draugingumo sutartį, bet 1939 m. kai Hitleris užpuolė Čekoslovakiją, Sovietų Rusija Čekoslovakijos negynė, o dabar visiškai ją užgrobė.

11. **1936 metais** Sovietų Rusija pasirašė draugystės paktą su Išorine Mongolija, bet tą draugystę vykdydami, Sovietai infiltravo savo agentų, o 1945 m., dėl Sovietų Rusijos didelio spaudimo, Išorinė Mongolija neteko savo turėtos autonomijos.

12. **1935 metais** Sovietų Rusija buvo nariu to komiteto, kuris nutarė nesikišti į Ispaniją, jos Pilietinio karo metu, tačiau, ji slapta siuntė ginklus ir amuniciją ispanų komunistams.

13. **1937 metais** Sovietų Rusija sudarė nepuolimo paktą su Kinija, o tuo pačiu metu, 1945 m. jie išgrobė iš Mandžūrijos industrijos įrengimus ir kitokias gėrybes.

14. **1939 metais** Sovietų Rusija atnaujino su Lietuva savo pasirašyta paktą, o 1940 m. Lietuvą užgrobusi, uždarė geležine uždanga, už kurios ją ir šiandieną tebelaiko.

15. **1941 metais** Sovietų Rusija pasirašė nepuolimo paktą su Jugoslavija, bet už vieno mėnesio sovietai nutraukė tą susitarimą ir atšaukė savo diplomatus.

16. **1940 metais** Sovietų Rusija pasirašė draugingumo sutartį su Lenkijos egziline vyriausybe Londone, o 1943 m. sudarė Lenkijai teatrinių lėlių — komunistinę vyriausybę ir teisėtą Lenkijos vyriausybę sugriovė.

17. **1942 metais** buvo sudaryta Anglų - Irano ir Sovietų Rusijos draugystės sutartis, bet po II Pas. karo, Sovietų Rusija nebenorėjo iš Irano savo kariuomenės išvežti. Tada Amerika su Anglija turėjo priversti Sovietų Rusijos raudonąją armiją iš ten išsinešdinti.

18. **1943 metais** užsimezgė Sovietų Rusijos - Čekoslovakijos draugingumo paktas, o 1948 m. Sovietų Rusijos spaudimu, buvo nuversta teisėta Čekoslovakijos vyriausybė ir primesta jai komunistinė — teatrinių Maskvos lėlių valdžia.

19. **1945 metais** Sovietų Rusija su Tautinės Kinijos vyriausybe sudarė draugystės paktą ir tuo pačiu metu ginklavo Kinijos komunistus, kol komunistai pasigrobė valdžią iš teisėtos kiniečių vyriausybės į savo rankas.

20. **1945 metais** Sovietų Rusija pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Jugoslavija, bet jau 1949 m. ją sulaužė. (What is Communism, 1955, 106-107 psl.).

21. **1945 metais** liepos 17 dieną, trys didieji Potsdamo konferencijoje sutarė Karaliaučiaus miestą ir jo apylinkes, iki taikos konferencijos, pavesti administruoti Sovietų Rusijai. Sovietų Rusija tuojau, savavališkai, išgyvendino Karaliaučiaus ir to krašto gyventojus. Karaliaučiaus miestą pavadinus Kaliningradu ir visus kitus vietovardžius surusino. Visą Karaliaučiaus kraštą rusai komunistai apgyvendino rusais ir mongolais komunistais. Taip jie tą kraštą "tebeadministruoja" iki šios dienos. (The Genesis of the Oder - Nisse Line, vol. 2, 258 psl. — rusiškasis tekstas).

LENKAI APIE LIETUVOS KARIUS, ŠAULIUS IR GYVENTOJUS

KAZYS ALIŠAUSKAS

Emigracijoje esantieji lenkų kavalerijos karininkai, Londone leidžia istorinį žurnalą "Przegląd kawalerii i broni pancernej" (Kavalerijos ir šarvuočių apžvalga). Žurnalas knygos formato, išleista jau apie 60 numerių, kai kuriuos teko gauti ir perskaityti. Rašoma vien apie Lenkijos kavaleriją, pradedant 1914 metais: a) lenkų kavalerija I Pasaulinio karo metu ir kovose dėl Lenkijos nepriklausomybės, 1914-1920 m.; b) Lenkijos kavalerija nepriklausomybės laikotarpyje (taikos metais), 1920-1939 m. ir c) Lenkijos kavalerija II Pasaulinio karo metu. Taktikos ir technikos klausimais mažai rašoma. Temų pagrindą sudaro: reliacijos, atsiminimai, organizacija, tradicijos, vėliavos, ginklavimas, bibliografija ir istoriniai dokumentai, viskas vien tik apie kavaleriją. Medžiaga renkama kruopščiai, tad žurnalas yra vertingas kavalerijos istorijai. Į spausdinimo techniką mažai kreipiama dėmesi, laikoma antraeiliu dalyku.

Lenkai turėjo gerą ir skaitlingą kavaleriją, kuri gerai pasireiškė kovose dėl Lenkijos nepriklausomybės, taipogi ir II Pasaulinio karo metu. Iš viso buvo 40 kavalerijos pulkų.

Per I Pasaulinį karą Lenkija buvo mažiau nualinta negu Lietuva. Ten užsiliko daugiau arklių, tinkamų kavalerijai. Iš Lietuvos, generolas Ludendorfas, kuris 1915-1916 m. rezidavo Kaune, paėmė ir išgabeno visus geresnius arklius į Vokietiją karo reikalams. Tad 1919 m. mes tegalėjome suorganizuoti vos tik vieną kavalerijos pulką. Svarbiausia kliūtis, nebebuvo tinkamų kavalerijai arklių. Tuo metu, lenkai sugebėjo greitai suorganizuoti stiprius kavalerijos vienetus.

Žurnale rašo, daugumoje, lenkų kavalerijos karininkai, jau senyvo amžiaus, dalyviai kovų dėl Lenkijos laisvės ir nepriklausomybės. Jame bendradarbiauja ir istorikas, generolas J. Smolenskis, parašęs ir 1937 m. išleidęs vertingą veikalą: "Polsko litewskie walki na Suwalczyznie 1920 r." J. Smolenskis yra stiprus — pranašesnis ir objektyvesnis istorikas už kapitoną Waligórą, kuris taipogi rašė apie kovas lenkų su lietuviais, 1920 m. Žurnale taipogi rašo savo atsiminimus ir Želigovskiados dalyviai.

Daugiausiai įdomavausi straipsniais autorių, kurie rašo apie lenkų kavalerijos kovas su lietuviais, 1920 metais. Apie tai yra keletas straipsnių. Daugiausia yra parašęs majoras Stanislaw Alexandrowicz, Želigovskiados dalyvis. Pastabus ir su gera atmintimi, tačiau mėgstąs pasigirti, nors atsiminimus rašant tai yra priimtina.

Gen. L. Želigovskis savo žygio į Vilnių pradžioje, turėjo 5 kavalerijos eskadronus. Užėmęs Vilnių buvo greitai ir gerokai sustiprintas kavalerijos daliniais. Paspirtis ateidavo iš bolševikų fronto, nes ten karo veiksmai ėjo prie pabaigos (spalio 12 d. Rygoje buvo pasirašyta preliminarinė lenkų su rusais taikos sutartis). Gen. L. Želigovskis savo valdžioje turėjo beveik dvi kavalerijos brigadas prieš mūsų vienią kavalerijos pulką. Lenkų kavalerija buvo gera, įgijusi patyrimą kovoje su rusų bolševikais. Lietuviai tai žinojo ir paskuboms organidavo dar du kavalerijos pulkus, tačiau darbas vyko lėtai, nes, kaip minėjau, pritrūkome arklių.

Lenkų kavalerija įvykdė trejetą žygių į mūsų kariuomenės užnugarį. Mjr. St. Alexandrowicz buvo šių žygių dalyvis. Pirmąjį žygį įvykdė į Širvintos apylinkę, antrąjį į Želvą ir trečiąjį, patį didžiausią, į Kėdainius.

Pirmasis žygis į Širvintos apylinkę lenkams pasisekė. Žygis įvyko 1920 m. spalio 20-22 dienomis. Šiame žygyje dalyvavo lenkų kavalerijos junginys, maždaug, vieno pulko pajėgumo. Spalio 21 d., Juodelių kaime, netoli Širvintos miestelio, užpuolė I Divizijos vadovietę. Paėmė į nelaisvę divizijos vadą generolą St. Nastopką, keleta štabo kareigūnų ir kareivių. Pabuvojo Juodelių kaime 2-3 valandas ir pasitraukė. Rašo, kad buvo paimtas į nelaisvę ir divizijos štabo viršininkas, tačiau, tai netiesa. Divizijos štabo viršininką ir adjutantą, vietos kaimo gyventojai paslėpė. Kai kuriuos paimtus į nelaisvę lietuvius karius, lenkai sušaudė vietoje. Tarpe kitų buvo sušaudytas karo valdininkas Andrius Chmieliauskas. Apie tai Aleksandrovičius nieko nerašo.

Kas liečia šią nesekmę, tenka pastebėti, kad lietuviai padarė dvi klaidas. Pirmoji, gen. St. Nastopka — divizijos vadas, vadovietei vietą parinko arti fronto linijos. Jo fronto baras buvo labai platus — nuo Vilijos upės iki sienos su Latvija prie Zarasų. Antroji klaida buvo ta, kad vadovietės sargyba buvo maža ir silpna. Ji artėjančius lenkus prie Juodelių kaimo palaikė už savus — nešaudė. Ateityje buvome atsargesni ir daugiau tokių netikėtumų nebuvo.

Antrasis lenkų kavalerijos žygis į mūsų užnugarį buvo įvykdytas spalio 27-31 d. į Želvos apylinkę, to paties kavalerijos vieneto, maždaug vieno pulko pajėgumo. Šiuo kartu priešas sutiko lietuvių pasipriešinimą. Į Želvą, kur mūsų dalinių nebuvo, tuoj buvo pasiųstas 7 pėst. pulko vyr. ltn. T. Balnas su dviem kuopom pėstininkų. Pribuvo į Želvą jau temstant. Sužinojęs kur yra lenkai, T. Balnas, naktį spalio 28 į 29 dieną, užpuolė lenkus Bikonių kaime poilsiaujančius. Sudavęs vieną smūgį, T. Balnas pasitraukė. Vienai dienai praslinkus į šį barą atvyko kpt. E. Noreika su 2 pėst. pulko batalionu. Abu vadai susitarė ir dar kartą puolė lenkus. Lenkai buvo priversti pasitraukti iš Giedraičių. Lenkų prasiveržimas šį kartą buvo likviduotas. Kova buvo arši, lenkams į pagelbą pribuvo pėstininkai, turėjome nuostolių, užmuštais ir sužeistais. Tačiau, prasiveržimas buvo likviduotas. Tokių pasekmių kaip buvo per pirmąjį lenkų prasiveržimą (buvome priversti pakeisti fronto liniją — pasitraukti) nebebuvo. Pasitraukėme tik trumpam laikui.

Trečiąjį žygį į mūsų kariuomenės užnugarį lenkų kavalerija įvykdė lapkričio 17-24 d. Kėdainių link. Šis žygis buvo gerai paruoštas. Užsimojimai buvo labai dideli. Lenkai sutelkė 11 eskadronų. Pamenu, tuo metu mes spėliojome, kad brigadoje esama 13 eskadronų. Smūgis buvo nukreiptas į tuštumą, tad išbluko ir brigadai teko paskubomis pasitraukti. Brigada žygiavo ta kryptimi, kaip kad buvo jai gen. L. Želigovskio įsakyta. Jeigu brigada būtų buvus nukreipta Ukmergės, arba dar arčiau, mūsų fronto užnugarin, mums būtų buvę blogiau. Žygiuodama Kėdainių link, brigada neturėjo su kuo kariauti. Kovojo su lietuvių smulkiais dalinėliais, daugumoje šauliais.

Visuose trijuose žygiuose į mūsų kariuomenės užnugarį, lenkų kavalerijos rinktinės neimdavo su savimi lauko virtuvių ir pašaro. Suprantama kodėl, nes lauko virtuvių, maisto ir pašaro vežiojimas apsunkintų žygį. Naudodavo vietos gyventojų maisto ir pašaro išteklius. Tad buvo, kaip kad atvirai ir pasisako, "labai nepageidaujamais svečiais". Apie vietos gyventojus, savaime aišku, kaimiečius, mjr. St. Alexandrowicz taip atsiliepia:

"Nors vyresnioji gyventojų karta mokėjo lenkiškai ir rusiškai, tačiau, į klausimus tose kalbose atsakydavo 'nesuprantu'. Paklausus lietuviškai, duodavo lakoniškus, bereikšmius at-

sakymus. Už maistą ir pašarą neimdavo pinigų ir kvitų. Nuimdavo užraktus klojimų, tvartų ir klėčių duryse. Ignoruodavo mus ir leisdavo laisvai šeimininkauti. Tik stropiai sekdavo, kad nebūtų gaisro." (N 57, psl. 19).

Apie Lietuvos šaulius taip rašoma:

"Turėjome mes nuostolių nuo jų partizanų (szaulisow). Sekė jie mus pasislėpę pamiškėse ir šaudydavo į mus... Paimti į nelaisvę su ginklu rankoje ir nusprendus sušaudyti, nesiuodavo užrišti akių, mirdavo drąsiai ir garbingai už savo krašto laisvę."

Apie lietuvius karius pėstininkus rašo:

"Patyrėme, kad mūsų priešas yra geras ir patvarus lietuvis kareivis, pėstininkas, geras šaulys ir puikus partizanas." (Ten pat).

Pabaigoje savo straipsnio mjr. St. Alexandrowicz rašo, kad tiki, jog ateityje pasikeitus sąlygoms, abi tautos gyvens taikoje ir bendraus. Susidarys kita — nauja politinė būklė pagarbos nepriklausomybei ir kultūrai rėmuose.

Tenka tik pritarti ir palinkėti kad greičiau tai įvyktų.

Senovėje, Lietuvos su Lenkija unijos laikais, lenkai su lietuviais turėdavo daug ginčų, bet niekados rankoms valios neduodavo, t.y., nebuvo želigovskiadų.

Lietuvių tautinio sąjūdžio ir kovos dėl Lietuvos laisvės mjr. St. Alexandrowicz nesupranta, laiko tai "lijtvomanija" — kunigų prasimanytu dalyku.

LIETUVOS DUOKLĖ SOVIETINIAM MARSUI

Nors tarptautinės teisės nuostatai ir draudžia pavergėjui mobilizuoti į savo kariuomenę pavergtų tautų žmones, tačiau Sovietai šių visuotinių nuostatų nepaiso ir jų nesilaiko nei okupuotoje Lietuvoje, nei kituose užimtuose kraštuose.

Jau 1940 m., rusams užėmus Lietuvą, mūsų kariuomenė buvo likviduojama. II Pasaulinio karo metu iš jos likučių, sumaišius juos su rusais, buvo įsteigta vadinama "lietuviškoji divizija". Tačiau ir šis rusiško pobūdžio karinis junginys pokario metais buvo išformuotas. Koki nors, kad ir tik iš vardo lietuviški kariniai daliniai, nebuvo atkurti. Šia proga pažymėtina, kad raudonosios armijos rikiuotės tarnyboje nebuvo paliktas nė vienas lietuvis karininkas, kad ir komunistų partijos narys, jeigu jis savo laiku buvo nepriklausomos Lietuvos karininkas. Net II Pasaulinio karo metu dalyvavę kautynėse bolševikų pusėje mūsų karininkai, pasižymėję kovose ir atžymėti aukštais sovietų ordinais, buvo iš kariuomenės atleisti, suteikiant jiems kurias nors administracines tarnybas.

*

Tačiau ir pokario metais Lietuvos kareivinės neliko tuščios. Jos buvo pripildytos gausiais rusų kariuomenės daliniais, pastatyta ir naujų kareivinių. Rusijai atitekusi šiaurinė Prūsijos dalis buvo beveik ištisai paversta rusų kariuomenės stovyklomis, poligonais.

Kaip gyventojų surašymo duomenys rodo, rusų kariuomenėje nuolat tarnauja 27-30,000 Lietuvos vyrų. Beveik visi jie išvežami į Rusijos plotus. Lietuviškieji rekrutai būna ten griežtai sekami, išsklaidomi po įvairius rusiškus dalinius. Tik labai mažas lietuvių skaičius tarnauja okupuotoje Lietuvoje laikomuose rusų kariuomenės daliniuose. Paliekami tik kai kurie labai patikimi komjaunuoliai dėl politinių bei propagandinių motyvų ar kaip ryšininkai su vietiniais gyventojais, vertėjais.

Lietuviai sunkiai patenka ir į rusų karo mokyklas, nes ir čia jais nepasitikima. Pagaliau jie ten labai ir nesiveržia.

Rusų kareivio gyvenimo sąlygos kietos, apranga ir maistas blogi. Visur trūksta patalpų. Karinės prievolės laikas trunka 2-4 metus. Daugelis lietuvių karinę prievolę atlieka Kaukaze, Kazachstane, Mongolijoje, prie Kinijos sienos, o taip pat Rusijos šiaurėje ir vidurinėje Rusijoje. Pažengusieji moksle ar juos baigę dažnai skiriami į branduolinių, cheminių ar raketinių ginklų dalinius. Nemaža jų dalis, atlikdami pratybas ir neturėdami tinkamos apsaugos, gerokai nukenčia dėl radioaktyvių medžiagų veikimo: grįžta nuplikę ar šiaip jau sužaloti. Bet ir grįžę negali ramiai gyventi, nes dažnai vėl tyliai mobilizuojami ar šaukiami pakartotiniams pratimams.

*

Mus pasiekė žinios, kad pastaruoju metu mūsų krašto okupantai ėmė ypatingai spausti pavergtuosius lietuvius, kad galėtų galimai didesnį skaičių geriausių ir mokyčiausių vyrų į savo kariuomenę mobilizuoti ir didžiausią karinę naudą iš jų išspausti.

1967 m. buvo priimtas naujas "Visuotinės karinės prievolės įstatymas", labai nepalankus karinės prievolės amžiaus Lietuvos vyrams. Pagal jį mūsų krašto jaunimo ruošimas rusų karinei prievolei turi prasidėti jau mokyklos suole, taigi iš mažų dienų šiam reikalui vidurinėse, bendro lavinimo, amatų mokyklose, technikumuose, profesinėseir technikos mokyklose įvestos karinio paruošimo pamokos. Ypač aukštai karinis parengimas buvo organizuotas Kretingos, Gargždų, Biržų, Joniškio, Joniškėlio, Vilniaus, Jonavos ir kituose rajonuose.

Kariniam paruošimui buvo suformuota tam tikra nauja sistema. Į ją įjungtos įvairios propagandos "karinio-patriotinio auklėjimo" rajonų tarybos. Mokykloms atleidžiami mokymo tikslams reikalingi ginklai, prie mokyklų įruošiamos šaudyklos ir pratimų aikštės. 1971-72 m. karinis apmokymas turės būti įvestas jau visose mokyklose. Kartu stengiamas moksleivių sportinį apmokymą ir sportinę veiklą taip suderinti, kad ji tarnautų karinio paruošimo reikalams.

*

Aukšta šių dienų karinė technika reikalauja kvalifikuotų ir mokytų specialistų. Okupantų spauda džiaugiasi, kad praėjusiais metais 90 proc. karo tarnybon rekrutuotų vyrų turėję karines-technines automobilių vairuotojų mechanikų, kompresorių įrengimų, radistų ir kitas specialybes. Daugiau kaip 60 proc. jaunuolių buvę komjaunuoliai ir apie 95 proc. turėjo įsigiję "Pasiruošę tėvynės gynybai" ženklelius, beveik ¾ karių turėję tam tikrus sportinius pažymėjimus.

Naujokai turi būti fiziškai tvirti vyrai. Šiam reikalui dar mokyklos suole daugelį kartų jų sveikata tikrinama, pasireiškusieji trūkumai šalinami.

Tačiau svarbiausia jaunieji kareiviai turi būti "tvirtai politiškai indoktrinuoti", pasiryžę kovoti ir žūti už komunistų partijos ir okupantų interesus. Kitais žodžiais tariant, turi mokėti kalti naujas vergovės grandines ir sugebėti patys jas užsidėti.

*

Šiam reikalui į okupuotąją Lietuvą atgabenta daugybė karinių propagandinių filmų, atskirose Lietuvos vietovėse, ypač ten, kur vyko sunkesnės rusų-vokiečių kovos, steigiami "kovinės šlovės muziejai", puošiami žuvusiųjų raudonarmiečių kapai, statomi jiems paminklai, obeliskai. Prie atskirų pastatų, kuriuose karo metu buvo rusų kariniai štabai ar gyveno jų aukštieji generolai, įruošiamos memorialinės lentos." Rūdnininkų ir kitose giriose propagandos reikalams

Redaguoja —
Š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

ŠAUNUS ŠAULIŲ NAUJŲ METŲ SUTIKIMAS

Naujų 1972 metų išvakarėse Vyčių salė Čikagoje, jau gerokai prieš vidurnaktį, buvo šaulių, jų šeimų ir draugų perpildyta. Daugelis, kurie iš anksto neturėjo padarę užsakymų, dėl vietos stokos, negalėjo dalyvauti Naujųjų Metų sutikime. "Vytauto Didžiojo" šaulių kuopos ruošiamas Naujųjų Metų sutikimas per daugelį metų yra tapęs tradicija. Šis gražus paprotys yra kuopos pasididžiavimas.

Suskambėjus dvyliktai valandai visi susirinkę pasijunta, kad jie yra lyg viena šeima. Sugiedojus Lietuvos himną ir paskelbus, kad jau įžengė Naujieji Metai, salėje pasigirsta taurių skambėsys ir visur girdisi sveikinimai ir linkėjimai...

Lygiai dvyliktą valandą visus susirinkusius pasveikino pirm. Vladas Išganaitis. Jis trumpai prisiminė šaulių tikslus ir palinkėjo nenuilstamai ir toliau dirbti tiems idealams, o taip pat palinkėjo kiekvienam sveikatos, asmeniškos laimės ir viso geriausio.

Viešnia Ona Antanaitienė gimtadienio proga buvo pasveikinta ir jai buvo įteikta gėlių puokštė. Ji ir jos vyras Naujųjų Metų vakarą įstojo į šaulių eiles. Tą patį vakarą taip pat įstojo į "Vytauto Didžiojo" šaulių kuopą dr. Balys Petkauskas ir Amerikoje gimusi ir aukštus mokslus baigusi, Bronislava Kazėnas. Paskutiniu metu "Vytauto Didžiojo" šaulių kuopa padidėjo 24 naujais šauliais.

Šio vakaro pasisekimas priklauso šaulių idealams atsidavusiam Š.S. garbės nariui, pirm. Vladui Išganaičiui, sesėms šaulėms ir broliams šauliams, kurie daug triūso, dirbo ir tą vakarą puikiai paruošė ir pravedė.

Prie gražiai paruoštų stalų buvo patiekta užkanda ir karšta vakarienė. Orkestrui grojant — linksmai pasišokta.

Tenka tik džiaugtis ir linkėti, kad šis įgyvendintas gražus paprotys ir toliau būtų tęsiamas.

Algirdas Budreckas

~ ~ ~

LŠST centro valdyba savo aplinkraštyje ragina šaulių dalinius paremti II Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongresą, kuris įvyks 1972 m. birželio 30 - liepos 16 dienomis ir pati paskyrė tam tikslui 100 dol. auką.

~ ~ ~

1971 m. gruodžio mėn. 11 d., Worcester, Mass. įvykusiame susirinkime buvo įsteigtas šaulių dalinys.

Susirinkimui pirmininkavo Maironio parko pirmininkas š. Adomavičius, o sekretoriavo š. A. Senkus.

Į valdybą išrinkti šauliai: Albertas Mateika — pirm., A. Senkus — sekr. ir J. Spirauskas — iždininkas.

Į kontrolės komisiją: Raminta Molienė, G. Janula ir H. Endrikaitis.

~ ~ ~

III Šaulių Kultūrinė savaitė įvyks liepos 8 - 15 dienomis, TT pranciškonų vasarvietėje, Kennebunkport, Me. Paruošiamuosius darbus rūpestingai atlieka "Jono Vanagaičio" š. kp. pirmininkas š. inž. Juozas Stašaitis. Stovyklavimo sąlygos yra aprašytos kuopos leidinyje "Trimitukas", kuris išsiuntinėtas visų šaulių dalinių valdyboms. Dėl detalių prašoma į jas kreiptis, arba tiesioginiai — inž. Juozas Stašaitis, 55 Welles Ave., Dorchester, Mass. 02124.

APDOVANOJIMAI

Už nuopelnus Lietuvos laisvinimo darbe ir našią veiklą Šaulių sąjungoje apdovanoti:

Šaulių Žvaigždės ordenu — š. Emilija Genčiuvienė, Vytauto Didžiojo š. kp.; š. Stasys Rentas, LK Mindaugo š. kp.; sktn. Kazys Boruta, Torontas; prel. dr. Jonas Tadarauskas, DLK Algirdo š. kp.

Šaulių Žvaigždės medaliu — š. Viktoras Sušinskas, LK Mindaugo š. kp.; š. Augustas Mylė, LK Mindaugo š. kp.; š. Stasys Urbonas, Jono Vanagaičio š. kp.; š. Petras Jonikas, Vlado Pūtvio š. kp.; j.š. Vincas Kniura, Švyturio j.š. kp.; š. Kazys Sragauskas, Stasio Butkaus š. kp.; š. Stanislava Petkevičienė, DLK Algirdo š. kp.; š. Marcijonas Juodis, DLK Algirdo š. kuopa. (LŠST CV aplinkraštis Nr. 5, 1971).

NAUJU GYVENIMO KELIU

1971 m. lapkričio 27 d., Šv. Kazimiero bažnyčioje, Los Angeles, sumainė aukso žiedus ciceriškis Rimtautas Bikulčius su losangeliete Onute Orluvaite. Onutę bažnyčios taku vedė tėvelis J. Orluvas ir perdavė jaunajam Rimantui. Gražus jaunimo būrys palydėjo juos prie altoriaus. Ciceriškiai: pirmas pabrolys Vilius Bendikas, Juozas Kazlauskas ir Mr. Kent; losangeliečiai: Laimis Dovydaitis, pirm. pamergė Danutė Tuminaitė, Giedra Gustaitė, Juratė Pažėraitė, Renata Schutz, o žiedus nešė jaunučiai Dabšytė ir Dabšiukas.

Bažnyčioje, prie altoriaus, jaunuosius pasitiko prel. J. Kučingis, kuris per šv. mišias juos sutuokė ir pasakė pamokslą, primindamas, kad jaunieji visuomet būtų arti savo religijos ir sektų savo tėvų pėdomis, kas bus naudinga jiems ir Lietuvai. Jungtuvių metu vargonais grojo muzikas B. Budriūnas, giedojo choras ir sol. Birutė Dabšienė.

Vaišės įvyko vakare Šv. Kazimiero parapijos salėje. Jas ir vestuvių programą pravedė inž. Ant. Poliukaitis. Tėvai Orluvai ir Bikulčiai jaunuosius pasitiko salės viduryje su duona, druska ir vynu. Giminės ir svečiai — katutėmis.

Prel. J. Kučingiui sukalbėjus maldą, prasidėjo vaišės. Firmiausia Ant. Poliukaitis, jaunosios tėvų vardu, pasveikino jaunuosius, gimines ir susi-

---

atstatytos buv. bolševikų partizanų slėptuvės.

Nežiūrint šių visų priemonių, pavergtieji lietuviai nenoriai ir tik prievarta varomi eina į raudonąją armiją. Užtat kolchozų, komjaunimo, mokyklų ir darbovietų vadovybės yra įpareigotos suruošti rekrutams **"iškilmingas palydas"** — išleistuves. Propaguojamas ir lietuvių draugystės su rusų įgulų kariais stiprinimas, bendri pasilinksminimai ir kitos priemonės. Žodžiu, daroma viskas, kad lietuviai šypsodamiesi atiduotų sovietinio karo dievo Marso jiems uždėtą didelę ir skaudžią kraujo duoklę. **b. kv.**

(Iš DRAUGO, 1971.VII.2 d.)

Šaulių kp. pirm. O. Žadvydas įteikia jauniesiems dovaną šaulių vardu.

rinkusius svečis ir perskaitė gautus sveikinimus iš Amerikos, Venecuelos ir Lietuvos. Iš Kauno telegrama sveikino jaunosios teta Jadvyga Labutienė. Vėliau pristatė svečiams jaunojo tėvus Bikulčius, tris jo brolius su šeimomis iš Cicero, brolį su šeima iš San Francisco, penktas brolis yra likęs Lietuvoje. Graži Bikulčių šeima, pavyzdingai išauklėta. Visi šeši sūnūs sukūrė lietuviškas šeimas.

Vaišių metu prisidėjo organizacijų atstovų sveikinimai. Onutė nebuvo eilinė mergaitė. Ji kopė į mokslo kelią, dalyvavo lietuviškose organizacijose, dirbo jų veikloje. Lituanistinės mokyklos buvusi mokytoja Ona Razutienė, sveikindama tautinių šokių grupės ir LB vardu, įteikė Bernardo Brazdžionio — Poezijos pilnatį. Jonas Puikūnas sveikindamas padovanojo savo naują knygą — Mįslės. Toliau sveikinimo žodį tarė choro vardu muz. Br. Budriūnas, nepagailėdamas gražių komplimentų Onutės adresu. O. Žadvydas, sveikindamas šaulių kp. vardu, padovanojo V. Augustino — Lietuva vaizduose. Jis plačiau paryškino šaulės Onutės praeitį ir atliktus gražius darbus šaulių eilėse, linkėdamas jai ir jos vyrui Rimui gražaus sugyvenimo ir raginė juos nepamiršti lietuviškos veiklos.

Venecuelos plk. J. Kaminaris specialiai atvyko su žmona į Onutės vestuves. Orluvai kadaise gyveno Venecueloje, o vėliau persikėlė į Los Angeles. Pulkininkas, sveikindamas jaunuosius, kalbėjo ispaniškai, todėl ne visi suprato jo linkėjimus. Jis priminė, kad su Orluvais susipažino savo šalyje ir buvo arti susigyvenę, kaip viena šeima, todėl su visa šeima atvyko į vestuves. Jo duktė ir žentas yra įsikūrę Los Angeles.

Onutė priklausė šioms organizacijoms: Los Angeles chorui, Tautinių šokių grupei, jaunimui, akt. J. Kaributo Los Angeles Scenos Darbuotojams, sportininkams ir "J. Daumanto" šaulių kuopai. Ji puikiai kalba ir rašo lietuviškai. Ji nepasuko į svetimas lankas, bet sukūrė lietuvišką šeimą. Los Angeles lietuviškoji visuomenė apgailestauja netekdama darbščios savo narės, bet tikisi, kad ji, nuvykusi į Čikagą, kartu su vyru ten įsijungs į lietuvišką veiklą.

Kazys Šešupė

"Vytauto Didžiojo" kp. pirm. V. Išganaitis atsisveikinimo akademijoje a.a. Antano Gintnerio šermenyse. Deš. — A. Budreckas.
V. Noreikos nuotr.

Saulė Tremtyje

Redaguoja S. KAUNELIENĖ, 531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

MIELOSIOS SESĖS,

Atvertusios naują lapą, pramatykime ką šiemet ketiname nuveikti. Nustačiusios veiklos planą, nesvyruodamos, sutartinai visos veikime. Šiandien lietuviškam gyvenime dažnai jaučiamas lyg ir apsnūdimas, nuovargis ir dažnai tik atskirų grupių pramoginis bendravimas. Tiesa, malonu atsigaivinti gerų draugų artimam rately. Smagu pajuokauti, pamiršti visus rūpesčius. Tačiau, tremtis kiekvienam iš mūsų uždeda dvigubą pareigos naštą — privalome būti lojaliais gyvenamo krašto piliečiais, bei privalome išlikti sąmoningais lietuviais ir savo jaunąją kartą tokiais išauklėti. Kaip šeimoje auklėjimo našta daugiau gula ant moters — motinos pečių, taip ir organizacijoje moteris privalo būti širdis ir jungtis, bei didžių darbų įtaigotoja.

Kuopose daug yra bendrų darbų, kuriuos dirbame kartu su broliais, bet atskirų kuopų moterų sekcijos gali užsibrėžti ir atlikti daug darbų pačios. Daugely kuopų turime gydytojų, gailestingųjų seserų, mokytojų, dailininkių, tad ar nevertėtų suruošti greitosios pagalbos kursų, paskaitų apie moterų ligas ciklą, rankdarbių kursų ar panašiai. Ir mažiausia narių skaičiumi sekcija daug padarys, jei visos veiks planingai, vieningai ir su noru. Jei pirmosios šaulės galėjo kūrimosi metais dienomis dirbti įstaigose, naktimis budėti prie telefonų ir megsti ar siūti kariams šiltus rūbus, tai ir mes kai ką galime nuveikti. Šaulė privalo būti kūrybinga, darbšti ir pavyzdinga. Savo pavyzdžiu ji turi patraukti, o ne atstumti. Tad į darbą, Sesės!

Vasario 16, 54-tąsias Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo metines, švęskime su viltimi, kas Lietuvos laisvės rytas greit prašvis, nes aukos Kūrėjų-Savanorių, Karių, Šaulių, Partizanų neveltui juk buvo sudėtos. Tikėkim, kad mes gyvieji dar sulauksim Laisvos Lietuvos!

Marija Černeckytė-Sims

LIETUVOS ŠAULIAMS

Šauliai, Aušros jūs partizanai,
Laisvės sargai, dausų ereliai,
Prisiminimais jūs garbingais
Nušviečiant naujoms kartoms kelią!

Žinojot jūs ir supratot,
Kad vergo buitis neprasminga; —
Už tai gyvybę savo statėt, —
Už ateitį tautos garbingą.

Aukojot jūs jaunystę žalią
Ir savo jėgas ir savo protą,
Kad laisvė Lietuvoj žydėtų,
Kad vargo brolis būtų sotus.

Išėjote kovon jūs anksti rytą,
Kai saulė vos pro šilą švito,
Tėvynės meile užsidegę, —
Veidais lyg kietojo granito.

Kai debesys karšti, raudoni
Padange plaukia mūs gimtinės,
Kantrus tu būki, mano broli,
Nors tau ir man kančia krūtinėj.

Tu lauk naujos aušros ir ryto, —
Jaunųjų brolių ryžto švento,
Išgirsi kai sušuks pasaulis:
Vergijos pančiai trūksta, krenta!

(Iš naujo rinkinio "Ant kryžkelių senų")

IR VĖL PAAUGOME

1971 metai buvo daugeliu atvejų labai laimingi LŠST. Užsipildė daug spragų, įsikūrė daug naujų dalinių. 1971 m. gruodžio 11 dieną įsteigtas naujas dalinys Worchester, Mass. Dalinys įsikūrė muziko, šaulio, Šaulių Žvaigždės ordino kavalieriaus Alberto Mateikos iniciatyva. Jam talkininkavo Bostino "Jono Vanagaičio" kuopos valdyba. Dalinio steigiamajame susirinkime buvo išrinkta sekanti vadovybė: pirm. Albertas Mateika, 54 Coral St. Worchester, Mass. 01604; sekretorius A. Zenkus, ižd. J. Spirauskas. Revizijos k-ja: Raminta Molienė, G. Janula ir H. Endrikaitis.

"Š.T." sveikina naująjį dalinį, jo vadovybę ir visas naująsias Seses, ypač jauną ir energingą S-gos įkūrėjo vaikaitę Ramintą Molienę.

Tikime, kad energingų vadovų vadovaujamas dalinys netrukus išaugs į kuopą, pasirinks gražų ir prasmingą vardą ir III s-gos Kultūrinėje savaitėje šimtaprocentiniai dalyvaus ir įneš kai ką naujo į šauliškąją gyvenimą.

"Š.T." siūlo naujam daliniui kilnaus lietuvio, bolševikų sušaudyto dr. Žemgulio vardą.

Literatūrinės Popietės programos pildytojai. Sėdi iš k.: šaulio, dramaturgo Anatolijaus Kairio romaną "Ištikimoji žolė" apžvelgusi Lilė Gražulienė, sesė solistė Danutė Petronienė, sesė poetė Marija Sims ir popietės pravedėja Liuda Rugienienė. Stovi: brolis aktorius Vytautas Ogilvis, rašytojas žurnalistas Vytautas Alantas, muzikas Stasys Sližys ir kultūros sekcijos vadovas Jonas Švoba.

MŪSŲ RAŠYTOJAMS SKIRTA LITERATŪRINĖ POPIETĖ

Popietė skirta pagerbti Stasio Butkaus kuopos rašytojams — poetei Marijai Sims ir dramaturgui Anatolijui Kairiui — labai gražiai praėjo. Susirinko virš 100 dailiojo žodžio mėgėjų. Popietėje dalyvavo ir pati poetė Marija Sims, pasipuošusi tautiniais rūbais, tik Anatolijus Kairys dėl ankstesnių įsipareigojimų negalėjo dalyvauti, bet prisiuntė laišką. Popietę atidarė sekcijos vadovas Jonas Švoba ir pasveikinęs susirinkusius, popietę pravesti pakvietė skautų veikėją Liudą Rugienienę. Į poetę labai gražiai kreipėsi, Fausto Kiršos jai skirtu eilėraščiu, aktorius Vytautas Ogilvis. Jo lūpomis perduoti Kiršos žodžiai: "Tai dainuok, Marija Sims!

Tavo mūza tenerims!
Šauk tėvynę, kol atgims,
Laisvei, protui ir širdims.
Tai dainuok, Marija Sims!

skambėjo taip nuoširdžiai ir įtikinančiai, kad užbūrė ir poetę ir svečius. Tai buvo tie pirmieji akordai, kurie sudarė nuotaiką, sudomino klausytojus ir įnešė šilumos.

Apie poetę ir jos kūrybą įdomią paskaitą skaitė rašytojas, žurnalistas Vytautas Alantas. Pats kūrėjas — jis mokėjo kūrėjo akimis pažvelgti į Mariją, atskleisti jos dvasios nuotaikas, išgyvenimus, jos kūrybą tinkamai įvertinti ir perduoti keletą jos, vaižgantiškai tariant, deimančiukų. Jo kalbą svečiai palydėjo ilgomis katutėmis.

Vieną poetės eilėrašti, "Kalėdų varpai", labai gražiai padeklamavo penkiolikmetė, "Švyturio" kp. sesės Sofijos dukrelė, Giedrė Sirutytė.

Sujaudinta poetė jautriai padėkojo iniciatoriams, rengėjams, paskaitininkui, pildytojams ir svečiams, taip pat savo geriesiems bičiuliams, kurie sudėjo pradinę sumą jos rinkiniui išleisti: Stefanijai Čiurlionytei-Douvan, adv. Aleksui Kundrotui, Pranei Balandienei, Robertui ir Aldonai Tamulioniams, Gediminui Balandai, Marcelei Černeckytei-Byrne, Vincui Tamošiūnui, Stasio Butkaus kuopai, Stasei Bulgarienei ir Petrui Vedeikai. Likusią sumą ji pati uždirbo.

Su dramaturgo Anatolijaus Kairio veikalu "Ištikimoji žolė" supažindino literatė Lilė Gražulienė. Jos paskaita taip pat gerai paruošta, supažindino klausytojus su romano turiniu, pagrindiniais veikėjais ir iškėlė kaikurias silpnąsias romano puses. Ji jau jaunesnės kartos atstovė ir jai vyresniųjų sentimentai savajam kraštui yra svetimesni, todėl ji ir knygos trūkumus greičiau pastebėjo.

Ištrauką iš "Ištikimoji žolė" tikrai meistriškai perdavė brolis V. Ogilvis.

Po pertraukos, kurios metu šaulės visus svečius pavaišino kava ir kepsniais, šaulė Danutė Petronienė padainavo tris, pagal poetės Marijos Sims eilėraščius, muzikų sukomponuotas dainas: "Tėvynė šaukia" — muzika J. Bertulio, "Gyvenimo aidu" — Br. Budriūno ir "Tėvynės varpai — St. Sližio. Solistės balsas gražus, tembras malonus ir ji dainas išpildė pasigėrėtinai.

"Stasio Butkaus" kuopos Kultūros sekcija, vadovaujama brolio Jono Švobos išvarė jau gilią vagą Detroito kultūriniam gyvenime ir reikia tikėtis ateity išvarys dar gilesnę.

Pirmoji Gabrielės Petkevičaitės meilė

J. NARŪNĖ

Joniškėlyje gyvendama Gabrielė susipažino su jaunuoju B. Karpiu. Juodu susitiko pasakiško grožio dvaro parke, kuris garsėjo savo ilgomis alejomis, dailiais takeliais, gėlynais ir altanomis. Tas parkas pasidarė jų dažnų susitikimų maloniausia vieta.

Gabrielė tada buvo visai sveika, tiesi ir nepaprastai graži mergaitė. Jos rimtas, susimąstęs veidas, tartum ištekintais bruožais, kiek didokų akių gilus ir kartu nuoširdus žvilgsnis rodė ją labai subtilią, trapią ir sudvasintą.

Jaunuoliai dažnai susitikdami vis daugiau viens kitą pažino ir artimai susidraugavo. Didelė, platoniška meilė matomai tiesė sparnus. Jaunuolis, atrodė, nebegalėjo gyventi be mielosios Gabrielės... Tur būt ir jo tėvai tam ryšiui nebuvo priešingi, nes vieną dieną jaunasis Karpis paprašė jos rankos. Jis pasipiršo. Kažkodėl Gabrielė delsė, prie altoriaus nesiskubino. Ji sugalvojo pasitobulinti ir įsigilinti į bitininkystės mokslą. Gavusi tėvo pritarimą, ėmė lankyti grafo Tiškevičiaus dvare Deltuvoje suruoštus trumpalaikius bitininkystės kursus.

Gabrielė Petkevičaitė susižavėjo bičių gyvenimu, pamilo bites ir net parašė Bičių Knygelę, kuri, deja, nebuvo išleista. Ji pasirinko pseudonimą — Bitė. Kitą kartą pasirašydavo — Širšė, ar Volungė.

Gabrielei išvykus į kursus jaunasis Karpis jos ilgėjosi. Jis vaikštinėdavo tais pačiais parko takeliais ir svajodavo. Prisimindavo jos inteligentiškumą, subtilią užuojautą kitiems, jos nepaprastą gerumą, pagaliau jos neužmirštamą, aristokratišką grožį... Jis laukė savo numylėtos, rašydavo jai ilgesingus laiškus. Prasidėjo jų nenutrūkstantis susirašinėjimas iki pat jos grįžimo.

Bitininkystės kursus pabaigusi, bičių mėgėja sugrįžo į Joniškėlį. Susitikimas su Karpiu buvo labai džiaugsmingas. Jie vėl susitikinėjo parke.

Vieną dieną daktaras pastebėjo, kad Gabrielės nugarkaulis linksta. Jis ėmė stropiai gydyti mylimą dukrą, guldydamas ant nugaros, visaip mankštindamas, priversdamas atlikinėti sunkiausius gimnastikos pratimus, bandė atitaisyti nugarą. Vežiojo ir į užsienį, tačiau nugara nesitaisė, ėjo blogyn. Tėvas suprato — rimta liga, įsiskverbusi į nugarkaulį kaulų tuberkuliozė, — reikalaus visą gyvenimą labai geros priežiūros. Jis pareiškė dukrai: "Niekur tavęs neišleisiu, Gabriele! Turi likti namuose."

Sunkiai išgyveno tėvo sprendimą jauna mergaitė. Nesipriešindama tėvui, skaudančia širdimi Gabrielė atsisveikino sužadėtinį.

Po to daktaras išsikėlė į Puziniškių dvarą, aprūpindamas dukrą visam gyvenimui nuosavu ūkiu. Ten Gabrielė ėmėsi plunksnos ir ėmė rašyti didesnius veikalus. (*Bus daugiau*)

IŠ MŪSŲ VEIKLOS

Detroito "Stasio Butkaus" ir Jūros šaulių "Švyturio" kuopos užpirko prie Manchester miestelio, Mich., skersai kelio nuo "Dainavos" jaunimo stovyklos, žemės sklypą, kur nori įruošti savo šaudyklą ir suvažiavimui vietą. Savomis jėgomis nori apsodinti sklypą medeliais, pastatyti būtiniausius pastatus ir įruošti reikiamus įrengimus. Abiejose kuopose yra ne tik nagingų, bet ir darbščių brolių, tad, atrodo, turėsime savo kampelį.

Klaipėdos krašto atvadavimo sukaktį Detroite abi kuopos paminėjo oro bangomis. Per "Baltijos melodijų" radijo valandėlę, vadovaujamą švyturiečio Rapolo Valatkos, įdomiai ir išsamiai kalbėjo "Švyturio" kuopos vicepirmininkas agr. Jurgis Baublys.

Per "Lietuvių Balso" radijo valandėlę, kurios pirmininkas yra inž. V. Urbonas, kalbėjo Stasio Butkaus kp. jaunimo sekcijos brolis Kastytis Karvelis. Abi kalbos buvo gerai paruoštos ir gražiai perduotos.

"Stasio Butkaus" kuopa pakvietė viešnagei į Detroitą Klevelando tautinių šokių grupę "Grandinėlę". Šiai grupei jau eilė metų sėkmingai vadovauja Liudas Sagys. Dar neseniai laikraščiuose skaitėme apie sėkmingas "Grandinėlės" gastroles Pietų Amerikoje. Detroite jie pasirodys su nauja programa ir daugeliu naujų šokėjų, todėl net ir tiems, kurie jau "Grandinėlę" anksčiau matėm, bus įdomu stebėti padarytą pažangą ir pasigėrėti didžiuliu būriu gražiausio lietuviško jaunimo. Jau pasamdyta didžiulė Crestwood auditorija, kad tilptų svečiai ir iš tų vietovių, kurie "Grandinėlės" atsikviesti, dėl didelių išlaidų, nepajėgia.

"Vytauto Didžiojo" kuopos Moterų vadovė sesė Cecevičienė iš Čikagos rašo: "Pereitieji metai pasiėmė iš mūsų tarpo vieną po kitos dvi seses. A.a. sesė Monika Balčytienė ir sesė Antanina Markuzienė mirė trumpu laiku. Dirbome gana daug. Lapkričio 30 lankėme kapus ir degėme žvakutes ant šaulių ir jų artimųjų kapų. Kun. Kuzmickas pašventino a.a. brolio Antano Barančiuko antkapį, kurį mes patys pastatėme. Kun. Kuzmickas aplankė Šv. Kazimiero ir Tautines kapines ir abiejose atkalbėjo maldas.

Sėkmingai praėjo Rudens balius bei Naujųjų Metų sutikimas. Dalyvavome ir Kariuomenės šventės minėjime."

Bostono Vanagaičio kuopos organizuojama III LŠST Kultūrinė savaitė įvyks pas Tėvus Pranciškonus Kennebunkport, Maine liepos 8 - 15 dienomis. Jau yra pakviesti paskaitininkai, numatyta įdomi ir įvairi programa, todėl žadantieji Kultūrinėj savaitėj dalyvauti, prašomi galimai greičiau užsiregistruoti, nes tėvai Pranciškonai turi iš anksto žinoti kiek kambarių stovyklautojams rezervuoti. Dirbančios sesės prašomos iš anksto susitarti dėl atostogų. Numatyta šaulių moterų diena įvyks antradienį.

Bostono "Vanagaičio" kuopos leidžiamas "Trimitukas" darosi vis puošnesnis, didesnis ir įdomesnis.

Svarbus įstatymo pakeitimas: Jei esi Lietuvos pilietis, į kariuomenę nereikia stoti. Valstybės Departamentas šį pakeitimą paskelbė, nes turėta daug susikirtimų su daugelio valstybių piliečiais, kurie gyvena Amerikoje.

Vytautas Macas, sulaukęs vos 40 metų, mirė V. Vokietijoje, kur buvo LS 8593 kuopos seržantu. Liko tėvai ir žmona su dviem dukrom.

Antanas Mažeika, Lietuvos kūrėjas - savanoris, kriminalinės policijos valdininkas, mirė lapkričio mėn. 24 d., Lueneburge, V. Vokietijoje.

Sp/4 **J. Markevičius**, iš Čikagos, paskirtas į 101 parašiutininkų diviziją.

Dovydas Žilius, kurio tėveliai gyvena Čikagoje, buvo parvykęs iš kariuomenės. Čia įvyko iškilmingos sužiedotuvės, o po jų jis ir vėl išvyko atgal, baigti tarnybą Kentuky valstybėje.

Vyr. seržt. **Kęstutis Gaigalas** baigė karinę tarnybą ir sugrįžo pas tėvus į Čikagą. Kęstutis buvo P. Vietname, artilerijos dalinyje. Jo brolis **Vytautas** karinę prievolę atliko JAV bazėse Japonijoje.

Sp/5 **Paul Žičkus** iš Marquette Parko, Čikagoje, dabar yra Da Nang bazėje radaro techniku. Jis paprašė laišku miesto mero Daley, kad atsiųstų jam miesto vėliavą. Jis ją gavo kartu su gražiu mero laišku.

Čikagos Vytauto Did. Lietuvos kar. kūrėjų-sav. s-gos skyriaus valdybą sudaro: J. Tamulis pirm., Ad. Juotka kas. ir Kanišauskas sekr. Praeitais metais mirė šie s-gos nariai: Vaclovas Ambraška, Jonas Čiegis, Jonas Jonikas, Justinas Kuncaitis, Viktoras Kriščiunevičius, Myk. Liuberskis, V. Moras, Jurgis Miliauskis, Ant. Stauskas ir Kazys Zdanevičius. Jų kūnai ilsisi Australijoje, JAV ir Kanadoje.

Pvt. **Dovydas Kaunas** iš Čikagos, Town of Lake apylinkės, baigė tankų žvalgybos kursus Fort Knox, Ky. bazėje. Corp. **M. Aulinskis** baigė jūrininkystės mokyklą San Diego, Calif. Jis kilęs iš Čikagos.

Lietuvos kūr.-savanoris **Kazys Dobilas**, jau keltinti metai sunkiai serga. Kovose už Lietuvą jis neteko rankos. Gyvena Cicero, Ill., kur švenčių proga jį aplankė draugai ir artimieji ir įteikė aukų iš Ramovės, Balfo ir Liet. Dukterų.

Jonas Černevičius, gyv. Cicero, Ill. I Pas. karo veteranas, mirė gruodžio 10 d.; jis priklausė Dariaus ir Girėno Postui.

Sausio 17d. Čikagoje mirė kpt. **Antanas Baleišis**, sulaukęs 71 m. amžiaus. Buvo veiklus ramovėnas, Balfo, LB, LF ir Namų sav. d-jos narys.

Pvt. **B. Butkus** iš Roselando apylinkės, Čikagoje, armijos bazėje Fort Ord, Calif. baigė administracijos kursus.

Plk. **K. Ališauskas** sausio 22 d. išvyko ilgesniam gydymuisi į Elgin ligoninę, savo rašomą knygą pavedė tvarkyti gen. M. Rėklaičiui. Taip pat ilgai serga skyriaus kasininkas **Polikauskas**, kuris po operacijos sugrįžo į namus. Jis pasiliko ir 1972 metų Ramovės skyriaus valdyboje. Plk. **J. Tumas** irgi ilgą laiką serga ir gen. **Plechavičius** senai jau ligos kankinamas. Visiems bičiuliams, ramovėnams linkime sekmės ir sveikatos.

Gen. **St. Raštikio** atsiminimų trečiv tomą ruošiasi išleisti Čikagos skautai. Skautai šiemet švenčia 50 metų nuo įsikūrimo, tai ta proga ši nauja knyga bus puiki dovana visuomenei.

Prof. **V. Ruokis** mirė Kaune gruodžio 26 d. Be svarbių darbų žemės ūkio srityje, 1914-15 metais jis dirbo Centriniame Lietuvių nuo Karo Nukentėjusiems Šelpti komitete, Vilniuje.

Veteranų administracija praneša, kad karo veteranų ir jų šeimų pašalpos čekiai vasario mėn. bus 10% padidinti. Pašalpas gauna 2,2 milionų darbingumo nustojusių veteranų, jų našlių ir vaikų.

(Atkelta iš 41 psl. — BENDRARAŠTIS NR. 105)

2. Skyrių veiklos 1971 m. apžvalga

Sąjungos veiklos dokumentavimo ir archyvo reikalams, Skyrių valdybos prašomos ir įpareigojamos, iki š.m. kovo mėn. 1 d., CV-bai atsiųsti vadovaujamo skyriaus 1971 metų veiklos apžvalginius pranešimus, nurodant: a) 1971 m. gruodžio mėn. 31 d. skyriaus narių skaičių; b) metinį narių pasikeitimą — naujai įstoję, mirusieji (pridėti mirusiųjų sąrašą) ir pasitraukusieji; c) kiek metų bėgyje įvyko skyriaus narių susirinkimų, kiek turėta valdybos posėdžių; d) koks nuošimtis narių lanko susirinkimus; e) skyriaus veikloje svarbesni metiniai įvykiai, šventės, minėjimai, išvykos ir kt.; f) skyriaus pasireiškimai vietos visuomeninėje veikloje, santykiai su vietos organizacijomis ir visuomene; g) skyriaus kasos stovis 1971.XII.31 — kiek metų bėgyje buvo gauta pajamų, kiek padaryta išlaidų, kiek turima kasoje; h) 1971 metų skyriaus valdybos sudėtis.

Pradėjus 1972 metų veiklą, ryšio palaikymo reikalams yra būtina CV-je turėti tikslius skyrių valdybų pirmininkų adresus ir telefonų numerius, kad reikalui esant skubiai būtų galima susirišti.

Ryšium su tuo prašoma, kiek galima skubiau, CV-bai atsiųsti 1972 metų Skyriaus valdybos vardinį sąstatą, nurodant valdybos pareigūnų pavardes, einamas pareigas ir adresus. Nurodyti Skyriaus valdybos pirmininko vardą, pavardę, adresą ir telefono numerį.

Visas aukščiau nurodytas žinias prašoma siųsti CV sekretoriaus adresu: E. Vengianskas, 3931 So. Talman Ave., Chicago, Ill. 60632, U.S.A. Telef. BIshop 7-3341.

Praf. S. Dirmantas, CV pirmininkas
Ed. Vengianskas, sekretorius

— Prie pėstininkų šautuvo, amerikiečiai pritaikė mažą baterinį **Laser** (Light Amplification by Stimulated Emission Radiation), concentruotos šviesos spindulio įtaisą, kurio pagelba nurodomi lėktuvams taikiniai dienos ar nakties metu.

— Amerikiečių **F-15 naikintuvai** bus ginkluoti daugiavamzdžiais 25 mm pabūklėliais, kurie naudos šovinius be tūtelių, kas žymiai palengvins krūvį, arba krūvio sąskaiton padidins šaudmenų kiekį. (Apie tokios rūšies šovinius plačiau, žiūr. Karinės žinios 1968 m. kovo mėn. ir 1970 m. sausio mėn.)

— **NATO laivyno** vyriausia būstinė perkeliama į Italiją, Neapolį, nes pastaruoju metu į Viduržemio jūrą stipriai veržiasi rusų karo laivynas. Svarbiausiu NATO atramos tašku, labiausiai nutolusioje pietinėje dalyje, yra Maltos sala, kur laikoma virš 30 NATO karo laivų.

— 1971 m. Paryžiuje įvykusioje aviacijos parodoje, dėmesio centre buvo rusų **helikopteris U-12**, kuris laikomas didžiausiu pasaulyje (apie keturis kart didesnės kėlimo galios negu amerikiečių CH-54). Helikopterį varo keturi 6500 HP varikliai, po du iš kiekvieno šono, liemuo — 115 pėdų ilgio, 39 pėdų aukščio, propelerių skersmuo — 109 pėdos. Dviejų valandų skridimui sunaudoja apie 11 to. kuro. Kelia apie 40 to. Skridimo greitis 168 MPH. Kilimo greitis 600 pėdų per minutę. Įgula — šeši: pilotas, padėjėjas, navigatorius, mechanikas, radistas ir elektrikas.

— Amerikiečiai minosvaidžiams pritaikė **hidraulinį reguliuotoją**, kuris po šūvio atstato vamzdį tiksliai į nutaikytą padėtį. Šis įrengimas padidins greitošaudą.

— Kovai prieš šarvuočius skirtas ir pagerintas **King Cobra**, amerikiečių helikopteris, pradėjo tarnybą. Jo liemuo panašus į Huey Cobra liemenį, tačiau padidinta propelerių jėga ir kėlimo galia iki 7 to. Raketoms ir prieštankinėms raketoms laidyti, taip pat ir 20 mm pabūklams, yra įrengti nauji dienos ir nakties meto taikymo įtaisai, automatiniai navigacijos aparatai ir savos, betarpės apsaugos, naujas ginklavimas.

— Amerikiečių Singerio bendrovė iš švedų gavo naują užsakymą pagaminti AJ-37 naikintuvo pilotų apmokymui **elektroninį įrengimą** (lėktuvo kabinos simulatorių), kuris panašus į tikrojo lėktuvo kabiną, turi visus valdymo ir ryšio įrengimus, su šviesos, garso ir vaizdų efektais.

Tokį įrengimą užsakė ir Vak. Vokietijos aviacijos naikintuvui F-4F.

Pilotų pradiniam apmokymui amerikiečiai šį Singerio bendrovės išradimą vartoja jau keletas metų. Sutaupomas kuras, brangūs lėktuvai, o svarbiausia, nerizikuojama pilotų gyvybe.

— Tolimuose Rytuose, atrodo, jau bręsta nauji **tarpvalstybiniai susidūrimai**, kuriems priežasčių reikėtų ieškoti paskutinio 100 metų laikotarpyje. 1853 m. anglai sudarė ekonominį ryšį su japonais ir padėjo jiems pasistatyti didelį karinį laivyną, kurio pagelba jie 1894 m. sumušė kiniečių laivyną ir užėmė Formozą. Tuo pasinaudodami, rusai užėmė kiniečių rytinius Ramiojo vandenyno uostus ir didelį plotą Sibiro,, o prancūzai užėmė Indokiniją. Akivaizdoje to, japonai pareiškė pretenzijų į Korėją ir kiniečių uostus kuriuos užėmė rusai. 1898 m. amerikiečiai perėmė iš ispanų Filipinų salyną. 1905 m., prie Tsušimos, japonai sumušė rusų laivyną. I Pas. karo metu, japonai būdami britų sąjungininkai, Ramiajame vandenyne pasiėmė vokiečių salas. 1930 m. japonai užėmė kiniečių pramonės kraštą Mandžūriją. Europos valstybėms užsiėmus ir besiginkluojant II Pas. karui, japonai įsigalėjo Tolimuose Rytuose, kaip didžiausia ir galingiausia valstybė ir tik Hirošima ir Nagasaki atominių bombų debesys sustabdė kuriam laikui, XIX a. prasidėjusią japonų imperialistinę plėtrą. Po to, anglai pamažėli grįžo savo salon iš savo pasaulinės imperijos kolonijų; Indokiniją paliko prancūzai,turėtas kolonijas paliko olandai ir vokiečiai. Tolimųjų Rytų srityje atsirado tuštuma, žemyne ir vandenynuose, į kurią visu spartumu veržiasi rusai. Šiuo metu, amerikiečiams apleidžiant sunkiai užimtas pozicijas, japonai pajuto reikalą vėl atnaujinti XIX a. imperijos plėtrą, akivaizdoje besiplečiančio rusiškojo imperializmo ir iš jo kylančios grėsmės.

Pėstininkų šarvuotis M113A1

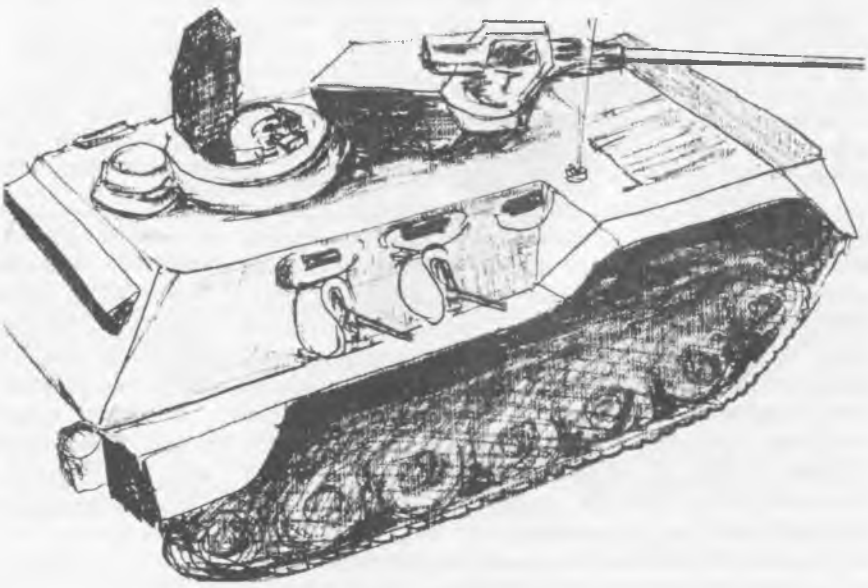

Amerikiečiams padedant, japonai po karo jau suspėjo atstatyti laivyną (lenktyniaudami su rusais), kurio pagelba galėtų sėkmingai veikti į salas ar į žemyno pakraščius, taip pat atsispirti prieš nuolat didėjantį rusų laivyną. Pirmoje eilėje, japonų siekis yra Formoza, kuri turi pagrindinės reikšmės japonų salos saugumui. Tautinė Formoza, išstumta iš Jungtinių Tautų, atsidūrė prieš milžinišką komunistinę Kiniją, kuri šiuo metu pradeda agresyviai reikštis. Būtų visai nenuostabu, jei pasirašius savitarpinės pagelbos sutartį, japonai iškeltų Formozos salon keletą divizijų jos apsaugai ir nors į jos uostus pasiųstų keletą karo laivų. Po to sektų, kaip ir Okinawa, Korėjos pusiasalis, kuris, šiuo metu yra saugomas amerikiečių, tačiau netolimoje ateityje, būtų tiesioginėje japonų saugumo sferoje. Šiaurėje tebėra pusė Sachalino salos rusų užimtos, kuri šalia Kurilų salų yra Japonijos šiaurinės teritorijos dalis. Nuo 1905 m. japonų su rusais teritorinės ir sferų įtakos sąskaitos tebėra dar neišbalansuotame stovyje.

— Le Redoutable, Le Terrible, Le Foudrayant ir L'Indomptable, prancūzų **povandeniniai laivai**, varomi atomine energija, su iš pasinėrusios padėties laidomom raketom, yra tarnyboje nuo 1971 m. pabaigos. Tuo pačiu metu pradėjo veikti devynių tarpžemyninių, požemiuose įrengtų raketų, centrinė laidymo kontrolės stotis.

— Prancūzai pradėjo masinę gamybą **pėstininkų šarvuotų vežimų**, kurie bus pritaikyti ir plaukioti vandeniu. Greitis — 60 mylių per valandą, be kuro pasipildymo galės važiuoti iki 350 mylių. Šarvuotis turi normalius guminius, oro pripučiamus ratus, dviem šoninėm ir vienom galinėm durim, gali būti pritaikytas kaip sanitarijos vežimas, vadovavimo, šaudmenų papildymo, auto taisymo dirbtuvė ir kartų 12 pėstininkų kilnojimo ir kautynių šarvuota mašina.

— 1971 m. rugpiūčio mėn. Mururoa atole, prancūzai išsprogdino, iš eilės, ketvirtą, vienos megatonos **vandenilio bombą**. Šiuo sprogdinimu buvo išbandytas instrumentas, saugantis bombą nuo netikėto sprogimo, kuris gali įvykti dėl nenumatytų aplinkybių, ar priešo įtakos.

— Vakarų Vokietijos ginkluotos jėgos bus aprūpintos per upes **kėlimosi tiltais**, vežiojamais amfibiniais motorizuotais vežimais. Tiltų kėlimo galia iki 60 t., tarpatraminis ilgis — iki 180 pėdų (apie 60 metrų).

— Paskutiniu metu, arabai padidino krašto gynybos sąmatą 11%. 1970 metų pabaigoje arabai gavo iš rusų virš 100 naikintuvų MIG-21 ir 16 didelių transporto helikopterių.

Šarvuotis "Commando V 150"

— 1967 m. iš arabų atimtus rusų **BM-24 raketų laidytojus**, žydai pritaikė savam ginklavimui. 240 mm raketos, po 250 svarų kiekviena, tolinaša iki 7 km laidomos iš šešiavamzdžio BM-24, kuris vežiojamas ant SIL-151 šešiaračio sunkvežimio.

— 1971 m. **civilinei apsaugai** jugoslavai išleido 2.5 mil. dolerių. Sekančio penkmečio laikotarpyje numato išleisti 4 milionus, pirmoje eilėje — civilinės apsaugos vienetų ginklavimui ir slėptuvėms, šiuo metu civilinės apsaugos organizacija sudaro 10,000 asmenų.

— Rusų **gen. štabo viršininkas** gen. V. G. Kuliov, praeitų metų lapkričio mėn. buvo pakeistas maršalu M. V. Zacharovu (73 metų amžiaus). 1917 m. revoliucijoje Zacharovas vadovavo Žiemos rūmų paėmimui.

— Vakarų Vokietijos armija aprūpinta 17,000 **Herkules K-125** motociklų, kurie bus naudojami ryšiui tarp dalinių. 12.5 a.j., vieno ir dviejų cilindrų varikliais, sveria apie 300 svarų, greičio iki 60 mylių per val. Pritaikytas važiuoti dviem.

— Prieštankinė raketa "Cobra", kurį buvo parūpinama iš amerikiečių ginklavimo, pakeičiama į tolimo našumo, pačių vokiečių gamybos TOW, kuria apginkluos ir UH-1D helikopterius.

— 1972 m. Vak. Vokietijos aviacijai užsakyta iš amerikiečių 175 naikintuvai **Phantom F-4F**, kurių variklius gamins patys vokiečiai, amerikiečių priežiūroje. Šiuo metu, vokiečiai turi grupę Starfighter F-104G naikintuvų ir grupę G-91 lengvų bombonešių.

— New Mexico poligone, amerikiečiai bando naują **taktinę raketą "Lance"**, vežiojamą vikšriniais vežimais, nuo kurių ir laidomos 3200 sv. raketos. Po 20 iššautų raketų buvo gauti geri duomenys. raketa taikli, lengvai aptarnaujama, didelio galingumo. Pėstininkų ginklaviman numatoma įvesti 1972 m. pabaigoje.

— Amerikiečiai pastatė septynias priešo tarpžemyninių raketų sekimo stotis nuo Aliaskos, per Grenlandiją iki Anglijos, kurios tiksliai užregistruos raketos kilimo vietą, seks skridimo taką ir iš anksto apskaičiuos kur jį turės nusileisti. Duomenis tą pačią sekundę perduos Šiaurės Amerikos oro gynybos centran, Colorado Springs.

•

Kai laisvės nelydi atsakomybė, tuomet laisvė iškrypsta į sauvališką anarchiją ir žmogaus nužmoginimą.

•

Mes privalom atsiminti, vieną kartą visam mūsų istorijos gyvenimo laikotarpiui, kad kada tik praeityje tiesėme kitiems taikos ranką, turėjome ginkluotų jėgų persvarą. Kai tik kuris mūsų kaimynas pasiekdavo didesnę ginkluotų jėgų persvarą, tada kildavo karo pavojus. Aš tikiu, pasaulio geriems norams tik tada, kai mes turime ginklų persvarą.

(Nixonas, 1972)

Pergalė ateities kare

B. B.

Pasaulio istorijoje, raudonu siūlu praeina išsiskiriantieji įvykiai, nužymėti žmogaus kovomis, pradedant pavieniais, tolygiai didėjančiomis grupėmis, būriais, su nuolat besikeičiančiais ir su technologijos kitimu tobulėjančiais ginklais, didėjančia kautynių lauko — vietos apimtimi ir didėjančiais nuostoliais — sunaikinimu. Didėjant ginklų galingumui, pagal jų panaudojimo taktiką ir būdus, buvo pritaikyta ir kautynių vienetų organizacija, kad pilnai išnaudojus ginklų veikimą ir kad sumažinus priešo ginklų veikimo pajėgumą.

Šiuo metu daug galvojama kokioje formoje ir kokiame laipsnyje panaudotini branduolinės energijos ginklai, galimuose karuose. Priedangoje galutinių (ultimatyvių) ginklų sumažinimo konferencijų vyksta karštligiškas jų gamybos ir jų panaudojimo priemonių gaminimas, išrandant kasdieną įmantresnius būdus praktiškame pritaikyme. Galima spėti, kad būsimame kare, nežiūrint didžiausios grėsmės pačiam sau, bus naudojama dabar gaminamos ir pagamintos raketos su branduoliniais užtaisais ir kiti panašios rūšies ginklai, valdomi elektroninėmis priemonėmis — mygtukų paspaudimais. Nežiūrint kaip tobulai ir kokiame laipsnyje būtų įrengta gynybos sistema, laimėjimas vien tik technologinėmis priemonėmis, iki šiol dar neapspręsta, kad būtų galimas. Kariuomenė — karys pasilieka ir toliau pagrindinė jėga kare, ir bent artimoje ateityje, kario nepakeis jokia mechaninė priemonė. Technologija ir toliau pasiliks kario įrankiu, be abejo ji turės esminės įtakos kario psichikai ir veiksmams kautynių lauke, statanti vis daug didesnius reikalavimus kovotojui ir vadams. Gausi ir sudėtinga sistema iš vadų reikalauja jau dabar, aukštų dvasinių savybių, aštraus proto ir mokslo ir dar daugiau pareikalaus ateityje.

Laiko tekmėje nesunku pastebėti kautynėse vyraujančią trikampio sistemą: aplinkybės, kovotojas ir vadas. Šioje sistemoje didžiausios įtakos kautynių sekmingumui turėjo vadovavimas ir moralė. Pavyzdžiui, Napoleono pasisekimai rėmėsi daugiausia tikėjimu savo paties genijum. Tiesa, jis buvo geras organizatorius, turėjo savo idejas strateginėse ir taktinėse sąrangose, kurias sugebėjo, iš anksto pramatydamas, atatinkamai paruošti veiksmui, tačiau, šalia to, lemiamos reikšmės turėjo didelis savimi pasitikėjimas ir sugebėjimas pažinti kovotoją esantį sunkiose kautynių sąlygose. Kovotojo psichika kautynių lauke turi didelę lemtį į jo veiksmus; baimė, nepasitikėjimas, netekimas atsakomybės jausmo, nereagavimas į aplinkybes, nelojalumas, nenoras aukotis, patriotizmas — tai veiksniai į kuriuos Napoleonas galėjo paveikti savam laimėjimui.

Kita karo vadų svarbi savybė, tai beatodairus rizikavimas vykdant užsibrėžtą planą, pasitikint savimi. Pav. Khalid inbal - Walid kautynėse prie Yarmuk, rizikingais veiksmais laimėjo kautynes prieš daug skaitlingesnį priešą; Tarig ibin - Ziyad, išlaipinęs iš jūros invazijos dalinius, sudegino laivus, kad kovotojai neturėtų minties pasitraukti; sultonas Mahomedas II laimėjo, užtęsdamas Konstantinopolio tvirtovės rizikingą apgulimą.

Panašiose kovose, vadai išvesdavo savas jėgas laimėjiman, dėka savo pačių drąsos ir priešą viršijančio savo moralinio pajėgumo. B. H. Liddell Hart, savo veikale Thoughts on War, eilėje pavyzdžių pailiustravo, kaip dažniausiai kautynių eiga ir lemtis būna iš anksto nustatyta — nulemta abiejų pusių vadų dvasinių pajėgumų, viršijančios moralės ir asmeninių charakterių, turėjusių lemiamos įtakos kautynių eigai.

Pagal Napoleoną, pirminės reikšmės turinčios kario savybės yra ištvermė ir sugebėjimas pakelti nuovargį; drąsa yra antroje vietoje. Nedateklius, skurdas, sunkios aplinkybės yra mokykla geram kovotojo paruošimui. Miltiado vedami graikai prie Marathono, paliko užgrūdinto kario pavyzdį. Anų laikų graikams atletizmas, buvo religija. Su fiziniu parengimu, lygiagrečiai turi būti laikoma ir drausmė: prie Austerlitzo prancūzų eilės nepajudėjo, ištisomis valandomis artilerijos sviediniams daužant išrikiuotas jų eiles. Šitoks drausmingumas parodė sugebėjimą valdyti didelį dvasinį pajėgumą.

Šventieji karai, išryškino ideologijos reikšmę, turinčią pagrindinės įtakos kovotojo moralei. Už Mahometo tikėjimo skleidimą kardu, kovoje žuvęs karys ėjo rojun, Kryžiuočiai kardu krikštijo pagonis lietuvius, kad gautų atlaidus,

Carl von Clausewitzas ypatingai išryškina kautynių komplekse kario pirmavimą, kur organizuotoje masėje, dėka individo drausmės ir bendro pasitikėjimo, greitai įvertinant aplinkybes, greičiau už priešą pritaikant veiksmus (vadovavimas) ir atatinkamas priemones, išeinama laimėjiman.

Šiandieninis kautynių laukas yra daug sudėtingesnis už buvusius. Branduolinės energijos ginklų panaudojimo strategija, pakeičia iš esmės jėgų panaudojimo koncepcijas; jų galingumas išskiriamas į atskirą kategoriją (20 kilotonų A bomba prilygsta 4 milijonams, 1 megatoninė — 200 milijonų lauko artilerijos pabūklų; tolinaša — pusė žemės rutulio, orbitinės bombos — neribota). Šio ginklo naikinamoji ugnis yra tiksli ir galinti pasiekti taikinį bet kurioje žemės rutulio vietoje (apie tarpplanetinius taikinius, šiuo metu dar tik tebegalvojama). Atrodytų, kad to išdavoje, iki šiol turėtos ginkluotos jėgos yra jau atgyvenę (žiūr. 1968 m. Karys Nr. 4, "Pėstininkas ir šių dienų technologija").

Technologinė pažanga ir mokslas pakeitė ne vien ginklų arsenalų veidą, bet turėjo ir milžiniškos įtakos pavieniam kovotojui. Su kardu rankoje pavienis kovotojas, turėjęs pagrindinį vaidmenį praeities kovose, šiuo metu yra nustelbtas technikos "stebuklų". Naujos kartos kovotojas kautynėse yra aprūpinamas visais galimais patogumais (ypatingai amerikietis). Iš prabangaus civilinio gyvenimo, karys atsineša į kovotojų eiles įvairiausių idejų, įsitikinimų, pažiūrų į militariniai politinius motyvus, į pačias karines jėgas, vadus ir sistemą. Šitoklos rūšies masę padaryti veiksmingą kautynėse, yra didelė vadų užduotis. Dabartiniu metu šie simptomai yra ryškiausi amerikiečių kariuomenėje, tačiau mažesnėje skalėje, jų yra ir net tokioje kariuomenėje, kaip rusų.

Amerikiečių šaltiniais vadovaujantis, išryškinama keletas reiškinių, turinčių įtakos į nūdlenį karį:

1. Dideliu mastu ir greičiu yra priimama individualizmo pažiūra, kuri, be abejo, karinėje sistemoje negali būti priimta skelbiamoje formoje. Kautynėse individas reiškiasi jam skirtose organizacijos ribose.

2. Plačiai propaguojama ir priimama ideja, kad karai tarnauja tik tam tikros grupės žmonių interesams, jų saviems asmeniškiems reikalams, kad kariuomenė yra neproduktinga organizacija ir krašto ginklavimas yra visiems nuostolingas biznis, pelningas tik keliems asmenims. (Ir mūsuose dažnai buvo kalbama ir rašoma, kad bereikalingai išmesti pinigai ginklavimui ir kariuomenės išlaikymui verčiau būtų sunaudoti kultūriniams reikalams).

3. Individualus praturtėjimas dažnai palaidoja norą aukotis, atsisakant medžiaginių vertybių ir prabangos.

4. Neigiama pažiūra į fizinį darbą, sportą — ugdantį individo fizinį pajėgumą (palyginant anų laikų spartiečius, graikus, romėnus, ir šiais laikais komunistinių kraštų pažiūras).

5. Didesni reikalavimai kariuomenei aprūpinti, negu ištikro yra reikalinga.

6. Nenoras paklusti drausmei.

7. Mažėjimas respekto religijai ir kraštui.

8. Didėjanti psichinė ir jausminė įtampa.

9. Palinkimas į narkotikus ir palaidą gyvenimą.

Minėti reiškiniai turi nemažiau svarbos už branduolinės energijos ginklus nūdienėje karinėje strategijoje ir taktikoje (amerikiečiams iš Vietnamo reikėjo atitraukti apie trijų divizijų ekvivalentą pavienių narkotikų karių, dėl jų netinkamumo kautynėse. Kitaip tariant — trys divizijos buvo išvestos iš rikiuotės).

Reikia pažymėti, kad ir vadai yra iš tos pačios žmonių grupės, tačiau jiems statomi gerokai skirtingi profesiniai reikalavimai kaip kovotojui. Vadas turi motyvuotai spręsti ir vadovauti savo moderniam daliniui, sekmingai išeiti iš kautynių nugalėtoju priešo, kuris gali būti stipresnis ir geriau ginkluotas, turintis aukštesnės karinės moralės karius; išlaikyti pusiausvyrą komplikuotuose, nesėkminguose atvejuose, kad su mažiausiais nuostoliais išeitų iš kritiškos padėties ir tuojau pat iš naujo persitvarkius, įvertintų aplinkybes, kad iš naujo pradėtų sėkmingus veiksmus, siekdamas užsibrėžto tikslo. Ateities karuose, vargu ar bus galima panaudoti praeities patyrimus, dėl milžiniškai skirtingos technologijos, socialinių aplinkybių ir kovotojo psichologijos. Vargu ar būtų galima tvirtinti, kad dėl anksčiau minėtų priežasčių, ar kurių kitų šiuo metu visuotiną taiką nešančių idejų, žmonija atsisakys kruvinų konfliktų sprendimo būdų — karų. Moderniame laikotarpyje, žmonija karų turėtų atsisakyti, dėl nepaprastai didelių ginkalvimo išlaidų ir dėl ginklų galingumo. Pastebėtina, kad paskutiniųjų karų ir nūdieninės pasaulinės konsteliacijos studijos, dar nesurado idejos, kad išvengtų ateities karų, kurių pasireiškimas gali būti neribotai įvairus (dabartiniai riboti karai, gali tęstis iki perėjimo į galutinių ginklų panaudojimą.

Negalima tylomis praeiti pro faktą, kad ateities karuose nulems ne kiekybė, bet kokybė. Manevras vystysis dar didesnėje formoje, dėka motorizacijos ir modernių ryšių, kurių dėka bus galima daryti greitus sprendimus, greit reaguoti į greit besikeičiančias aplinkybes. Dėka oro jėgų išvystymo ginkluotų jėgų aprūpinimas ir papildymai bus įmanomi toli priešo užnugaryje ir tolimuose atštumuose, kas vers atsisakyti frontų ir bus prieita prie sričių kautynių. Karo meno sekmingumas kryps ton pusėn, kurioje bus daugiau talentingų, moksliniai parengtų vadų ir aukštos moralės ir fiziniai pasirengusių kovotojų, sugebančių ir nusimanančių tinkamai panaudoti technologines priemones ir įvertinti aplinkybes.

Nuo 1945 m., iki šiol dar nėra atsisakyta idejos užimti priešininko žemę, todėl ir pėstininkų veiksmai, gali lengvai virsti partizaniniais, tuo pačiu, kautynių lauke esminiais, kurie pareikalaus iš kovotojo gero fizinio parengimo ir ištvermės pakelti sunkumus, dar daugiau aukštų dvasinių savybių, drąsos, ryžto, sumanumo, pasitikėjimo, didelio reikalų supratimo, patriotizmo, drausmės. Tie reikalavimai ypatingai bus griežti vadams, ant kurių pečių guls visa kovų našta, ypatingai psichinė — nežinios baimė, kuri labai stipriai veikia ir patyrusus kovotojus. Net ir geriausiai planuoti veiksmai susiduria su netikėtinumais, aplinkybių pasikeitimas, klaidomis, nesekmėmis, kas ypatingai stipriai veikia vadų nervus, galinčius privesti prie nuostolingų išdavų. Tokios pačios įtakos turės anos aplinkybės ir kovotojams, mažinančios jų kovingumą ir smukdančios jų moralę. Vadovavimas demoralizuotam daliniui yra daug sunkesnis negu kautis su priešu.

Kiekvienas naujas karas turės skirtingą taktinių veiksmų ir ginklų skalę, todėl iš anksto apspręstos formos, vargu ar turės geras pasekmes — iš čia iškyla pirminis reikalas parinkti tinkamus vadus, kurie būtų visapusiškai parengti iki profesionalinio lygio, kad kintamose kautynių aplinkybėse, galėtų daryti tinkamus sprendimus, pasiimant visą atsakomybę pagal savas išgales.

Ypatingai tenka pabrėžti, kad didžiausia dalimi pasekmės ateities karuose glūdi tautoje — valstybėje, kuri turi pati, pirmoje eilėje, sugebėti išugdyti visas kariui reikalingas vertybes, organizuojant tinkamą sistemą jaunuomenės auklėjime. Patriotizmas, savo krašto reikalų svarbą ir asmeninės atsakomybės jausmas už jų sekmingumą, supratimas reikalo ugdyti asmeniškas fizines ir dvasines jėgas, derinimas asmeniško gyvenimo su socialinės santvarkos reikalavimais, pilietinė drausmė ir jos pilnutinis supratimas, gilus respektas žmogui ir jį supančiai aplinkai — tai reikalavimai galintys išugdyti pilietį, kuris būdamas integraline valstybės ir tautos dalimi, kaip savo asmeniškus reikalus ir gyvybę, tolygiai gins ir valstybės reikalus ir nepriklausomybę. Tai tinka bet kurį darbą dirbančiam asmeniui, tačiau atsakomybė tenka krašto — tautos šviesuomenei ir politikams, kurie vadovauja ir vykdo krašto — tautos gyvenime impulsyvines funkcijas. Jiems šalia kitų krašto ir tautos reikalų, turi būti gerai žinomi ir suprantami kariui ir vadui statomi reikalavimai, nes karas yra valstybės politikos tąsa.

Žmogus — kovotojas ir toliau pasiliks pagrindiniu ateities kovų elementu. Nuo jo išugdymo, apmokymo ir moralės priklausys ateities karų laimėjimas ar pralaimėjimas.

LITERATŪRA

Von Ernst August Nahn — Mensch, Technik und Krieg in der Sicht der deutschen Wehrwissenschaften; Carl von Clausewitz — Vom Kriege; Col. Ijaz Ahmad — The Soldier, the Battlefield and Leadership; B. H. Liddell Hart — Thoughts on War; Gen. W. C. Westmoreland — Tomorrow's Army.

IEŠKOMA DUOMENŲ APIE MIN. DR. J. ŠAULIO LIETUVOS ŽEMĖLAPĮ

Lietuvos ministerio Vokietijai dr. J. Šaulio pastangomis buvo parengtas įdomus, didelis, spalvuotas Lietuvos žemėlapis. Dabar jis yra Šv. Kazimiero Lietuvių Kolegijoje Romoje.

Tą žemėlapį mačiau. Kolegijos rektoriaus kun. prof. L. Tulabos dėka gavau to žemėlapio nuotrauką. Norėčiau apie jį parengti rašinį, bet trūksta žinių. Kreipiausi į eilę asmenų, bet jie reikalingų duomenų neturėjo.

Gal kas žino apie tą Lietuvos žemėlapį daugiau: Kada jo autoriui kilo mintis parengti tokį Lietuvos žemėlapį? Ar dar, paliko tuo reikalu brėžinių, užrašų, kas žemėlapį piešė ar braižė? Kaip jis buvo padarytas? Kada buvo užbaigtas? Kada ir kaip išgabentas iš Vokietijos? Kada ir kaip atsirado Romoje? Ar apie tą žemėlapį buvo rašinių spaudoje, kur, kieno, kada? Ir t.t.

Būčiau dėkingas, jei šiais ir panašiais klausimais žinantieji malonėtų man parašyti, ar paskelbtų spaudoje. Man galima rašyti per šio leidinio redakciją.

Pagarbiai

Algirdas Gustaitis

RAMOVĖNO ANTANO BALEIŠIO NETEKUS

Sausio mėn. 17 d., Čikagoje, atsiskyrė su šiuo pasauliu ramovėnas kpt. Antanas Baleišis. Jis buvo gimęs 1900 m. rugsėjo 5 d., Būtėnų kaime, Rokiškio apskr., pasiturinčio ūkininko šeimoje. Mokėsi Rusijoje, Petrapilyje. Prasidėjus ten revoliucijai, 1918 m. grįžo į Lietuvą.

1923 m. baigė Lietuvos Karo mokyklos V laidą, gavo jaun. leitenanto laipsnį ir tarnybai buvo paskirtas į 2 pėst. pulką. 1926 m. buvo Aukštųjų Karininkų kursuose adjutantu, o 1927 m. buvo paskirtas į Kariuomenės štabo II skyrių. 1928 m. buvo paskirtas į 8 pėst. pulką, bet 1929 m. tolesnei tarnybai buvo perkeltas į 4 pėst. pulką. Ten būnant, 1933 m. buvo komandiruotas ir baigė Aukštesniuosius Karo Ryšių kursus. Grįžęs į pulką, liko jame, iki bolševikai išbėgo iš Lietuvos.

Karui su vokiečiais prasidėjus, buvo Varėnos poligone, bet, išgirdęs apie prasidėjusį karą, su vadovaujama Ryšių kuopa sumaniai nuo rusų atsipalaidavo ir visą kuopą atvedė į Vilnių. Ten iš kariuomenės pasitraukė ir grįžo į Panevėžį, kur vokiečių okupacijos metu tarnavo miesto savivaldybėje. Bolševikams vėl artinantis prie Lietuvos, pasitraukė į Vokietiją, o 1948 m. rudenį atvyko į Ameriką ir apsigyveno Čikagoje.

1972 m. sausio 19 d., laidojimo koplyčioje, 7 val. vakare įvyko paskutinis su velionimi Antanu Baleišiu atsisveikinimas, palydint jį į amžiną poilsį. Atsisveikinti prie jo karsto, pridengto tautine vėliava, susirinko pilna koplyčia žmonių iš įvairių Čikagos vietų. Prie karsto stovėjo ramovėnų garbės sargyba.

Atsisveikinimo kalbas pradėjo Ramovės Čikagos skyriaus pirmininkas A. Juškevičius, trumpai apibūdindamas velionies būdą, jo darbus Lietuvoje ir čia tremtyje. Velionis buvo Ramovės Kontrolės komisijos nariu ir savo pareigas visuomet atlikdavo pavyzdingai. Sekantis kalbėjo Ramovės CV pirmininkas gen. prof. S. Dirmantas, pareikšdamas apgailestavimą dėl ankstyvos Antano mirties. Gražiai pabrėždamas velionies darbštumą, nes jis dirbo ir CV, užtikrino, kad jo vardas liks ne tik ramovėnų atminime, bet ir tos organizacijos bylose.

"O, šventasis partizane, melskis už mus!"

(A. Kairio "Ištikimoji žolė")

Nuo knygos pradžios Anatolijus Kairys veda skaitytoją per amžinąją Lietuvą. Tyli buvo Ji. Gynė ir gynėsi. Tie vardai dažni, perkeltinės prasmės: Tylėnų sodybos, Gintautų giminė, Vytautas Dainius. O mėlynų akių gražioji mergaitė Monika viską jungia. Matyta du kartu: vieną kartą iš arti, antrą — iš toli. Tai Ji, ta mūsų mylima Lietuva.

Iš arti taip atrodė:

"Už klėties tvartas ir ūkio padargams laikyti priestatas. Aplink juos, plačios vyšnių ir čerešnių eilės, paįvairintos baltomis ir mėlynomis slyvomis. Už jų — gardai kiaulėms, paršams ir paukščiams, užtvaros arkliams ir gyvuliams. Viskas tarp medžių, didelių ir mažų, vasarą pavėsis, žiemą užuovėja, amžinai draugiškai rankų glėby.

Kelią puošia senų liepų alėja, dabar išretinta. Pro liepas matyti laukai į abi puses, ežeras ir kelias pro Tylėnus.

Medžiai ir vaismedžiai slėpė Gintautus nuo lengvo plauko svieto linksmintojų ir šiaip nesvetingų žmonių — geriau neužeik, jei neieškai grožio ir ramybės. (13 psl.)

Daina, meilė, bičiuliškumas gaubė gyventojus. Kaimynas iš vakarų pusės, vadinamas Langė ir kaimynas iš rytų pusės — Norodovas siūlėsi Tylėnų gyventojams keistais, nepriimtinais sumanymais. Abeji kaimynai norėjo vienturtės rankos.

Taip prasideda intryga, vis smarkėjanti, įsisiūbuojanti. Okupacijos keičiasi, tie kaimynai išnaudoja, persekioja ir skundžia tylius ir ramius, daina besipuošiančius gyventojus.

Vienus okupantus keičia kiti. Kyštelia pataikautojų, atsiranda pasiaukojančių. Kaimynai pykstasi. Paspendžiami spąstai baisų sprendimą sutarusiems kaimynams. Jiedu nepermaldaujami priešai, bet nutaria bendrai susijungę sunaikinti gražiąją. Ji sužeidžiama, bet abu niekšai žūsta.

Likti ar iškeliauti? Eiti į miškus partizanauati, ar išvykti į kitus kraštus? Partizanams padėti, ar jų nematyti?

Kas bus, jei visi išbėgs? Kas atsitiks tada namams ir tėvynei? Ir Monika apsisprendžia likti, nors gerai žino, sunkus bus gyvenimas, nes vėl užeis rusai.

"Čia prasidėjo didžioji Tėvynės legenda, didysis keliavimas į nemirtingus sodus, į amžinai žaliuojančius savo žemės piliakalnius, kur gimsta didvyrių dainos, kur trykšta žalieji laisvės fontanai..."

Baigiama: "Nieko daugiau Tylėnams nebeliko — tik darbas ir daina. Ir ištikimoji Monika. Amžinai nesenstanti, amžinai nemirštanti Monika. Kai nuvažiuosite į Tylėnus, pabučiuokite geltoną smėlį, kuriuo išbarstomi sekmadieniais takai", — baigiama knyga.

Anatolijus Kairys romane "Ištikimoji žolė" davė gyvą paskutiniųjų Lietuvos dešimtmečių pasakojamąjį spektrą, pilną tautinių džiaugsmų, pakilimų, ir vėl kritimų, skausmų. Daug kovos, bet dar nei vieno partizano šūvio. Tauta tyliai kenčia.

Romane daug veiksmo, sakiniuose paslėpto. Įsiskaityti reikia. Lengviau knygą supras žinantieji Lietuvos paskutiniąją istorijos pastraipą. Mistiniais paversti, perkeltine išraiška vaizduojami pagrindiniai personažai įdomūs.

Išleido Laisvosios Lietuvos knygų leidykla, bei Lietuvos Atgimimo Sąjūdis 1971 metais leidiniu nr. 2. Tiražas 1100 egz. Spaudė Morkūno spaustuvė. Viršelis dail. A. Rūkštelės. 254 psl.

* * * *

Būtina išskirtinai ir labai nuoširdžiai padėkoti tb romanų konkurso sumanytojui ir pravedėjui Valerijonui Šimkui su ponia, "Laisvosios Lietuvos" laikraščio įgaliotam leidėjui ir redaktoriui. Prie jų pakloto tūkstančio dolerių atsirado kilnių aukotojų: Maria ir Bruno Macianskiai, Janina ir Juozas Valiušaičiai, ir kiti. Jų dėka buvo įmanoma vertingas knygas išleisti. Tuo padėtas tvirtesnis pagrindas lietuvių partizaninei literatūrai.

Kovojančiai lietuvių tautai labai svarbu palikti gerų knygų apie tuos mūsų šventus Partizanus, kaip juos Anatolijus Kairys pavadino. Kiekvienas lietuvis rašytojas, poetas turėtų palikti savo duoklę, ne kaip pareigą, bet kaip tautinę būtinybę. Pavergtieji, žinome, tokia tema negali rašyti.

Viena tema turi gausybę versmių, kurių tris, visiškai skirtingas, taip gražiai pavaizdavo mūsų rašytojai: Jurgis Gliauda, davęs "Aitvarai ir giria", Anatolijus Kairys — "Ištikimoji žolė" ir Aloyzas Baronas — "Vėjas lekia lyguma". Šias knygas privalėtų įsigyti, atydžiai perskaityti ir savo bibliotekoje turėti kiekvienas lietuvis. Pavieniui perkant jos visos kainuos 12 dol. 50 ct., bet "Laisvosios Lietuvos" leidykla, pasiekiama adresu 2618 West 71st Street, Chicago, Illinois 60629, U.S.A., perkant ar užsisakant visas tas tris knygas iš kart, daro nuolaidą ir parduoda už 10 dol. Nepagailėkite kilniam, gražiam tikslui dešimties dolerių' Nusipirkite sau, ar kitiems padarykite nepamirštamą dovaną.

Algirdas Gustaitis

A.a. kpt. Antanas Baleišis

A.a. kpt. Juozas Pušneraitis

Vėliau kalbėjo buvęs Karo mokyklos lektorius mjr. J. Tapulionis.

Lietuvių Bendruomenės vardu atsisveikinimo žodį tarė J. Jasaitis, Balfo vardu — Mackevičius, Panevėžiečių klubo, kur velionis buvo garbės narys, ir Marquette Parko namų savininkų draugijos vardu — Stakėnas. Savo kalbose visi pabrėžė velionies Antano Baleišio darbštumą, pareigingumą ir rūpinimąsi pavergta tėvyne Lietuva. Iš pirmos dienos atvykimo į Ameriką jis energingai įsijungė į darbą, palaikantį tremtyje lietuvybę, įstojo į Ramovės sąjungą, Lietuvių Bendruomenę, Lietuvių Fondą, Panevėžiečių klubą, Balfą ir Marquette Parko namų savininkų draugiją. Visoms toms organizacijoms jis rado laiko ir jose aktyviai reiškėsi, nes buvo įsitikinęs, kad tik organizacijos padės sulaikyti tremtinių nutautėjimo bangą.

Po prakalbų buvo sugiedotas Lietuvos himnas, ir klebonas kun. A. Zakarauskas su dalyviais sukalbėjo rožinį. Sekančią dieną velionis buvo išlydėtas į Marquette Parko Šv. M. Marijos Gimimo bažnyčią ir po iškilmingų gedulingų pamaldų už jo sielą, ilgos vilkstinės automobilių buvo nulydėtas į Šv. Kazimiero kapines.

Velionis paliko liūdinčią žmoną Antaniną, dukrą Alę ir vaikaičius.

G. Conginas

KAPITONO JUOZO PUŠNERAIČIO NETEKUS

Sausio 26 dieną netikėtai mirė ramovėnas, taurus lietuvis, kapitonas Juozas Pušneraitis, gyvenęs Čikagoje.

Jis buvo gimęs 1899 m. liepos 9 d., Bulzgėniškių kaime, Šimkaičių valsč., Raseinių apskr. Mokėsi Raseinių vidurinėje mokykloje.

I Pasaulinis karas nubloškė jį į Rusijos gilumą, kur Voroneže lankė lietuvių gimnaziją, bet baigė tik grįžęs į Lietuvą.

Nepriklausomybės kovų metais įstojo į Lietuvos kariuomenę, baigė Karo mokyklos II laidą ir buvo paskirtas į 3 pėst. pulką. 1920 metais dalyvavo kovose su lenkais Suvalkijoje ir Trakų srityje.

Nepriklausomybės kovoms pasibaigus, skiriamas į kariuomenės Intendantūros Transporto skyrių, bet netrukus perkeliamas į Spaudos ir Švietimo skyrių, kuriame dirbo iki 1932 metų. Tais metais perkeliamas į padidėjusią karo aviacijos administraciją ir ten išbuvo iki bolševikų pirmos okupacijos. Visose tarnybos vietose dirbo sąžiningai ir rūpestingai, todėl buvo apdovanotas Didžiojo Lietuvos Kun. Gedimino ordenu.

Atsisveikinimas su velionimi įvyko sausio 28 dieną, 7 val. vakare. Laidojimo koplyčioje prie karsto, pridengto tautine vėliava, stovėjo ramovėnų garbės sargyba. Koplyčią užpildė giminės, ramovėnai, birutininkės, draugai ir pažįstami.

Pirmas atsisveikinimo kalbą pasakė Ramovės Čikagos skyriaus pirmininkas A. Juškevičius. Ilgesnėje kalboje jis apibūdino velionį kaip didelį patriotą, kuris nuolat sielojosi pavergtos tėvynės likimu ir niekuomet neužmiršdavo kenčiančių ten tautiečių.

Sekantis kalbėjo gen. M. Rėklaitis. Jis savo gražią kalbą pradėjo, pabrėždamas kai kurių filosofų pažiūras, kad žmogaus gyvenimas nenutrūksta ir mirtis jo gyvenimą tik pakeičia. Vėliau apibūdino velionies gyvenimą nuo jaunystės iki šių laikų. Jis labai mylėjo knygą, domėjosi lietuvių kultūriniais ir tautiniais reikalais tėvynėje ir čia, Amerikoje. Jo gyvenimas buvo užpildytas rūpestingu atlikimu savo pareigų tėvynei ir tautai. Dažnai kartojo, kad turįs daug ką atlikti, bet, deja, netikėtai turėjo iškeliauti iš šio pasaulio.

Vėliau kalbėjo Valst. Liaudininkų s-gos vardu L. Šmulkštys. Atsisveikindamas pabrėžė, kad Juozas Pušneraitis buvo Jono Jablonskio mokinys Voronežo lietuvių gimnazijoje, ten įgijo tvirtus mokslinius lietuvių kalbos pagrindus, todėl kurį laiką sėkmingai dirbo Karo Spaudos ir

švietimo skyriuje. Ir čia Amerikoje jis domėjosi lietuvių spauda ir joje bendradarbiavo. Paskutinis kalbėjo Stankus SLA 217 kuopos vardu, iškeldamas velionies administracinius gabumus, tvarkant kuopos finansinius reikalus.

Po atsisveikinimo kalbų visi dalyviai sugiedojo Lietuvos himną.

Kpt. Juozo Fušneraičio netekimas yra didelis nuostolis Ramovės sąjungai ir lietuviškai visuomenei, nes jis buvo vienas iš tų, kuris gyveno ne sau, bet kitiems. Buvo ne tik geras ramovėnas, bet ir šviesus, humaniškas žmogus, ir visuomet su savo žmona atsirasdavo ten, kur jų pagalba buvo reikalinga. Filosofai sako, kad tikras rūpestis žmogui yra ne ilgai gyventi, bet prasmingai gyventi, ir velionis to dėsnio prisilaikė. Jo darbai tai įrodo. Visuomenės darbuose buvo labai pareigingas, dirbo Ramovės centro valdyboje, padėdamas ruošti sąjungos statutą, o Ramovės Čikagos skyriuje kurį laiką buvo kontrolės komisijoje.

Visam atsisveikinimui, labai gražiai ir tvarkingai, vadovavo energingas, ilgametis Ramovės Čikagos skyriaus pirmininkas A. Juškevičius.

Sausio 29 d., po pamaldų Tėvų Jėzuitų koplyčioje, kurioje per mišias gražiai smuiku grojo P. Matiukas, velionis buvo, ilga vilkstine automobilių, giminių, artimųjų, draugų ir pažįstamų palydėtas į kapines amžinam poilsiui.

Liko giliai liūdinti žmona Ema, Lietuvoje — brolis ir seserys, o Amerikoje — kiti giminės, kuriems visi kalbėtojai pareiškė nuoširdžiausią užuojautą. **G. Songinas**

A.A. VIRŠILA JUOZAS ŠVABAITIS (ŠVABAUSKAS)

1971 m. lapkričio 8 d., Hamiltone (Kanadoje), iškentėjęs keletą operacijų, iškankintas 2 metus nepagydomos ligos, mirė Hamiltono skyriaus ramovėnas, Lietuvos karo aviacijos mechanikas — viršila Juozas Švabaitis. Palaidotas lapkričio 11 d. iš Hamiltono lietuvių Aušros Vartų parap. bažnyčios, Toronto lietuvių Šv. Jono kapinėse.

Juozas buvo gimęs 1904 m. gegužės 15 d., Trakų apskr., Alesiškių km., darbininkų šeimoje. Nelengva buvo jo jaunystė, augant I Pasaulinio karo nualintoje apylinkėje. Neturėjo progos ir mokytis. Palankęs tris žiemas apylinkės pradžios mokyklą, turėjo dirbti ir padėti tėvams. 1925 m. buvo pašauktas kariuomenėn ir tarnavo karo aviacijoje. Baigęs Mokomąją komandą buvo pakeltas į j. puskarininkio laipsnį.

A.a. virš. J. Švabaitis

Baigęs būtiną tarnybą, liko liktiniu Mokomojoje komandoje būrininko pareigose ir buvo pakeltas į puskarininkio laipsnį. Tarnaudamas lankė suaugusių gimnaziją ir 1930 m. baigė 4 klases. Tais pačiais metais velionis sukūrė šeimą, vesdamas Anelę Matulionytę. Su ja susilaukė dviejų dukrų ir sūnaus. Tarnaudamas, baigė Karo aviacijos Mechanikų kursus ir 1934 m. buvo perkeltas į Šiaulius — Zoknių aerodromą, kur ėjo mechaniko, o vėliau, eskadrilės vyriausio mechaniko pareigas. 1937 m. buvo pakeltas į viršilos laipsnį.

Rusams okupavus Lietuvą velionis buvo iš kariuomenės atleistas ir dirbo fabrike mechaniku. Vokiečių okupacijos metu, kaip prityręs kariuomenės ugniagesys, buvo paskirtas Šiaulių miesto ugniagesių I komandos viršininku ir išbuvo tose pareigose iki antrosios rusų okupacijos.

Pasitraukęs Vokietijon, užsibaigus karui, apsigyveno anglų zonoje, lietuvių stovykloje. Iš ten emigravo Anglijon. 1954 m. atvažiavo Kanadon ir įsikūrė Winnezore, vėliau Hamiltone, kur išgyveno iki mirties.

Velionis, kaipo karys, buvo drausmingas, pavyzdingas, darbštus ir viršininkų aukštai vertinamas. Kaip ugniagesys, buvo stropus, pareigingas ir sumanus viršininkas. Vokiečiams statant įvairius reikalavimus, velionis, nepaisydamas jų, visuomet statydavo lietuviškuosius reikalus pirmon eilėn. Už tai, ne kartą, buvo patekęs vokiečių nemalonėn, bet savo sumanumų ir įtakingų asmenų pagelba išsiteisindavo.

Kanadoje gyvendamas, dirbo įvairiose įmonėse mechaniku ir elektriku. Bandė laimę prekyboje, bet nepasisekus, vėl grįžo vienon įmonėn mechaniku ir išdirbo iki pensijos.

Prieš keleta metų, jis atsikvietė žmoną iš Lietuvos ir manė su ja, nuosavame namelyje, leisti pensininko dienas, bet liga ir mirtis visus planus išardė.

Velionis buvo visuomenininkas, dalyvavo organizacijose, Ramovės skyriuje būdamas valdyboje. Būdamas geras mechanikas ir elektrikas, buvo paslaugus kolonijos tautiečiams patarimais ir darbu. Būdamas gero būdo, turėjo nemaža draugų, todėl tautiečių buvo gausiai lankomas laidotuvių namuose.

Hamiltono ramovėnai gražiai pagerbė savo draugą, stovėdami garbės sargyboje su skyriaus vėliava, prie tautinė vėliava pridengto karsto laidotuvių namuose, per pamaldas bažnyčioje ir nešdami karstą. Pamaldas laikė parapijos klebonas prelatas dr. kun. J. Tadarauskas, pasakydamas gražų pamokslą. Gausi mašinų vilkstinė palydėjo velionį į amžino poilsio vietą Toronto lietuviškose Šv. Jono kapinėse. Paskutinės religines apeigas kapinėse atliko kun. L. Januška. Atsisveikinimo žodį tarė vienas iš ramovėnų. Nuo karsto nuimta tautinė vėliava buvo perduota našlei.

Nuliūdime liko žmona Anelė, sūnus ir dukra, abu su anūkais, Lietuvoje, brolis ir sesuo Lietuvoje ir brolis Windzore, Kanadoje.

Už nuopelnus Lietuvai ir sąžiningą pareigų ėjimą buvo apdovanotas 10 Metų Nepriklausomybės, Vytauto D. III laipsnio ir ugniagesių Artimui Pagelbon medaliais. **P. Gulbinas**

"KARIO" Redaktoriui

Malonus Redaktoriau,

Džiugu buvo gauti siuntinėlį su 15 egzempliorių mano rašinio "5 Pėstininkų DLK Kęstučio pulko kovos ties Seinais 1920 metais", — jūsų išleistą jau brošiūros forma.

Leidinėlis daro gražaus įspūdžio ir pilnai tiks knygų rinkinių lentynoms kiekvienam, kam mūsų ano meto kovos sudaro neišblunkantį prisiminimą ir kariniai mokslinę vertę.

Sveikinu Tamstą ir Tamstos bendradarbius "Kario" redakcijoje už tokį gražų pasirodymą, už įamžinimą spausdintomis raidėmis vieno iš kariniai įdomiausių ano meto mūsų kariuomenės kovos veiksmų, už didelį darbą ir sugebėjimą brošiūrėlę taip greitai paruošti ir išleisti...

Dar kartą dėkodamas, lieku su geriausiais linkėjimais

Jūsų

K. Škirpa

Kaina

LAIŠKAI REDAKCIJAI

Siunčiu 9 knygų pavadinimus ir prašau patalpinti juos **Karyje**. Manau, kad jos yra retai užtinkamos ir gali būti įdomios **Kario** skaitytojams rašant atsiminimus, arba ir kitais atvejais. Bent žinos kur jas rasti.

Waterbury Conn. miesto SILAS BRONSON, Brooklyn Branch knygyne, be kitų, dar yra šios knygos:

1) Lietuvos kariuomenė. Kar. L. Natkevičius. New York, 1919 m. 2) Savanoris 1918-1920. Liet. Kar. Kūrėjų-Savanorių knyga. Red. St. Butkus. Kaunas, 1929 m. 3) Savanorių žygiai. Neprikl. kovų karių atsiminimai, II t. P. Ruseckas. Kaunas, 1937 m. 4) Sparnuoti lietuviai — Darius ir Girėnas. Petras Jurgėla. Čikaga, 1935 m. 5) Trumpas Didžiojo karo eskizas. Gen. Radus-Zenkevičius. Kaunas, 1924 m. Vyr. štabo Mokslo skyriaus leidinys. 6) Pirmoji Lietuvos tautinė olimpijada 1938 m. Red. V. Kemežys. Kaunas, 1927 m. 7) Lietuvos Universitetas 1922-1927. Pirmųjų 5 metų apyskaita. Kaunas, 1927 m. 8) Mažvydas. Senieji liet. kalbos paminklai iki 1570 m. Paruošė spaudai dr. Jurgis Gerullis. Kaunas, 1922 m. 9) Prūsų lietuvių dainos. Autorius V. Kalvaitis. Tilžė, 1905 m. Surinko Rėza ir k. Viso 780 dainų.

A. Valšnys
42 Chipman St., Waterbury, Conn.

•

Jei **Karys Nr. 10** buvo išleistas, tai būkite geri, atsiųskite. Aš juos perskaitęs nesunaikinu, bet renku jų komplektus.

Karys yra nepaprastai įdomus žurnalas. Jame randu, ne tik įdomių istorinių ir kitokio turinio straipsnių, kuriuos su dideliu pasitenkinimu perskaitau, bet ir žinių iš visuomeninio gyvenimo.

Jums, p. Redaktoriau, ir visam personalui linkiu ištvermės ir sekmės šiame kilniame darbe.

Jus gerbiąs
Petras Matekūnas
Richmond Hill, N.Y.

•

Jau virš dešimt metų skaitau Karį ir kiekvieną metą jis man darosi vis malonesnis. Dažnai perskaitau net po kelis kartus įdomius straipsnius iš ankstyvesnių numerių ir vis lieku dėkingas tiems pasišventėliams, kurių pasišventimu ir triūsu visa tai įmanoma.

Siunčiu $20.00 "Money Order", tai prenumerata už 1972-73 metus, o likę tai tebūnie nors simbolinė auka žurnalo leidimui.

Atlikęs karinę prievolę Vokietijoje 1961-63 m., perėjau į "United States Army Reserves — Active" ir iki šio laiko tarnauju.

Jūs dažnai duodat žinių iš lietuvių karių pergyvenimų Vietname, bet permažai apie mūsų tautiečius tarnaujančius "Army Reserve", čia Amerikoje, ar kokiame kitame krašte. Ateityje norėčiau matyti daugiau žinių apie mūsų vyrus tarnaujančius kituose kraštuose ir apie tuos, kurie tarnavo per II Pasaulinį karą; iš jų norėčiau matyt daugiau atsiminimų.

Dar sykį ačiū už Jūsų pasišventimą leidžiant Karį ir linkiu nepavargti siekiant užsibrėžtų tikslų.

Jūsų
Vytautas J. Juodišius
Chicago, Illinois

•

Esu labai patenkintas Jūsų gražiai redaguojamu **Kario** žurnalu. Nors ir pensininkas, tačiau man negaila pridėti pora dolerių daugiau.

Su pagarba,
atsargos karys S. Kontrimas
Irvington, New Jersey

•

Nihilizmas, kuris viešpatauja šiandieną Amerikos universitetuose yra toks pat, koks buvo Vokietijos universitetuose tarp I ir II Pas. karų, prieš iškylant nacizmui . . . Dauguma to meto studentų nusivylę sava bendruomene ir jos vertėmis, taip pat ir standartais, reikalavo nuversti visą sistemą . . .

Šiandieną, kai kurios kultūrinės lygiagretės yra tiesiog šiurpios; madnas New Yorko radikalizmas iššaukia vakarinio Berlyno salioninio komunizmo atsiminimus; nepaprastas astrologijos ir įvairių neva—religinių kultų atgimimas, karštas pritarimas teikiamas pražūties pranašams, sėkminga prekyba Weltschmerz'u literatūroje ir filosofijoje, pornografijos ir narkotikų vartojimo paplitimas, įvairiausių ir visokių rūšių šarlatanų pasirodymas ir entuziastiškos audiencijos juos kviečiančios — viskas tas yra bendra abiems laikotarpiams, anam ir šiandieniniam.

Per daug žmonių užmiršo praeities pamokas, kad valstybėje tironija gali iškilti ir per universitetus, lygiai taip pat kaip ir per kitas įtakingas institucijas.

(The University Bookman, 1972)

Pavojingi yra tie, kurie skelbia jog reikia sunaikinti esamas valstybines, tautines, bendruomenines ir etines institucijas dėl to, kad jos esą netobulos, nes būsimoji santvarka gali būti daug blogesnė už dabartinę.

The U.B., 1972

•

Universiteto uždavinys yra išlaikyti praeities palikimą, numatyti ateities problemas ir ruošti studentus, kurie sugebėtų spręsti dabarties reikalus. The U.B., 1972

•

Atimk ginklą iš padoraus piliečio ir pašalini baimę plėšikui. Įstatymas, kuris priverstų piliečius atiduoti ginklus būtų įstatymas pagausinti nusikaltimus.

Kai nusikaltėlis-plėšikas žino, kad pilietis turi ginklą ir gali jį pavartoti, jis palieka jį ramybėje ir ieško tokios aukos, kuri ginklo neturi.

Ginklų uždraudimas nepašalins jų iš nusikaltėlių rankų, taip kaip narkotikų uždraudimas nepašalino jų iš vartotojų rankų.

Plėšikai pagauti su ginklu rankose turi būti naikinami. Tai tikriausias būdas išnaikinti nusikaltimus ir padaryti gyvenimą vėl saugų. L.L.

•

Vienas iš juodųjų studentų susirinkimo Atlantoje stebėtojų išgirdo tokį pareiškimą:

"Mūsų juodieji broliai yra žudomi Atlantoje kasdieną." Juodukas kalbėtojas tuo norėjo pasakyti, kad ten baltieji žudo juoduosius. Stebėtojas parašė vietiniam laikraščiui "Atlanta Journal and Constitution", prašydamas patikrinti kaip ten ištikrųjų yra.

Žurnalo atstovas kreipėsi į Atlantos policijos departamentą ir iš jo gavo tokius statistinius faktus:

"Atlantoje gyventojų yra 240,503 balti ir 255,051 juodi. Per pirmuosius aštuonis mėnesius 1971 metais:

juodžiai nužudė 109 juodus,
baltieji nužudė 19 baltų,
juodžiai nužudė 14 baltų ir
baltieji nužudė 1 juodį."

N. R.

Skaitytojų žiniai

Plk. K. Škirpos studija 5 D.L.K.KĘSTUČIO PULKO KOVOS TIES SEINAIS 1920 METAIS yra atspausta atskira knygute, 124 psl. Autorius studiją peržiūrėjo, atitaisė netikslumus ir KARYS patiekia ją skaitytojams kaip dokumentą įamžinantį mūsų kovų dėl nepriklausomybės vieną iš sunkiausių laikotarpių. *Kaina $3.00.*

KARIO LEIDINIAI

H. Sienkievičius, KRYŽIUOČIAI. Trijų tomų istorinė novelė, iliustruota, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dail. V. K. Jonyno spalvotas piešinys viršelyje ir aplanke. (I tomas išparduotas); II tomas $3.50, atpiginta kaina $1.00; III tomas $3.50, atpiginta kaina $1.00.

Vaclovas Biržiška, PRAEITIES PABIROS. Rinkinys straipsnių iš Lietuvos istorijos, iliustruota istoriniais paveikslais, kietais viršeliais, 352 psl. Kaina $6.50. Atpiginta $2.50.

O. Urbonas, 1410 METŲ KARAS IR ŽALGIRIO MŪŠIS. Pirmas toks išsamus veikalas apie žymiausią mūšį Lietuvos istorijoje. Iliustruota, dviejų spalvų mūšio schemos, 110 psl., kaina $3.00. Atpiginta $1.50.

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE. Studija apima karinius įvykius XVII a. gale ir XVIII a. prasidedant. Dėmesys kreipiamas į kovas Lietuvoje vykusias tarp lietuvių švedų pusėje ir tų, kurie ėjo išvien su lenkais ir rusais. Iliustruota, dviejų dalių, viso 259 psl. (I dalis išparduota); Vienos dalies kaina $1.75. Atpiginta $1.00.

Z. Raulinaitis, DURBĖS MŪŠIS. Aprašo 1260 m. įvykusią didžiąją žemaičių pergalę, kovas ir įvykius privedusius prie to mūšio ir pasekmes. Iliustruota, 96 psl., kaina $1.25 (Išparduota).

Z. Raulinaitis, AISČIAI KARINĖS ISTORIJOS ŠVIESOJE. Baltų karinės istorijos pradžia. Įvykiai apima I a. ir prieškristinius amžius. Iliustruota, 64 psl., kaina $1.25 (Išparduota).

Z. Raulinaitis, HUNŲ ŽYGIS Į PRŪSUS. Aprašo įvykusį V a. hunų žygį į Prūsų Gamalį pilį. 32 psl. Kaina $1.00..

Z. Raulinaitis, GALINDAI PRIEŠ ROMĄ. Įvykiai vyksta II - IV a., kai gotai viešpatavo Rytinėje Europoje ir Ermanrikas valdė nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų. Iliustruota, 80 psl., kaina $1.50. Atpiginta $1.00.

Z. Raulinaitis, VAIDEVUTIS. Nagrinėja, ar Vaidevutis buvo istorinė, ar legendinė asmenybė. 64 psl. Kaina $1.00.

J. Variakojis, 4 P. LK MINDAUGO PULKAS. Pulko kovos Nepriklausomybės karo frontuose: bolševikų, bermontininkų, lenkų. Žygiai ir kovos pavaizduotos brėžiniais ir dalyvių nuotraukomis. Viso apie 50 iliustracijų, 120 psl. Kaina $3.50. Atpiginta $2.75.

P. Žilys, SUOMIŲ - SOVIETŲ KARAS. Karo išvakarėse, derybos, įtampa, laukimas... Pirmosios kovos. Kautynės šiaurėje, prie Ladogos ežero, Karelijos sąsmaukoje ... Suomių narsi gynyba ir jų tipinga "motti" taktika. Sunkūs nuostoliai, lėta užsienių parama... Suomija priversta pasirašyti taiką... Prarasta teritorija ,karo nuostoliai, evakuacija... Plk. Žilys sukūrė tikslų ir aiškų šių žiaurių grumtynių vaizdą. Iliustruota, 176 psl. Kaina $3.50. Atpiginta $2.75.

Dr. J. Puzinas, KELIAS Į LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATSTATYMĄ. Pasinaudodamas įvairiuose šaltiniuose paskelbta medžiaga, prof. dr. Jonas Puzinas bendrais bruožais nušviečia tuos įvykius, kurie turėjo įtakos Lietuvos valstybės atstatymui. Dokumentinė medžiaga yra paskleista įvairiuose leidiniuose, daugeliui sunkiai, arba ir visai neprieinama. Todėl šis leidinys yra labai svarbus, nes čia yra sutelkti visi svarbesnieji dokumentai nuženklinantieji mūsų kelią į Vasario 16-ios Aktą. 90 psl. su iliustracijomis. Kaina $2.50. Atpiginta $2.00.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.